Dr. Gianina Maria-Cristina Picioruș

11 elegii
(Cina cea de taină)

(comentariu literar)

Teologie pentru azi
București
2016

Sfânta Icoană de pe coperta primă
este preluată din locația de aici[1].

---

[1] A se vedea:
https://orthodoxwoman.files.wordpress.com/2012/04/1301481952_taynayavecherya_troicsobortsl.jpg.

Introducere

Operei lui Nichita Stănescu i-am dedicat până acum o carte[2] și mai multe articole[3].

Am reluat, de curând[4], studiul poeziei sale, având avantajul experienței exegetice acumulate pe măsură ce am scris la cartea noastră, *Epilog la lumea veche*, ajunsă, iată, la volumul 5 (primele două volume având și o a doua ediție), la care se adaugă și alte studii dedicate poeților români.

---

[2] A se vedea Dr. Gianina Maria-Cristina Picioruș, *Nichita Stănescu. Fenomenul limbii poezești*, Teologie pentru azi, București, 2009, 152 p., *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/26/nichita-stanescu-fenomenul-limbii-poezesti/.

[3] A se vedea:

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/03/13/nichita-stanescu-si-cuvintele-care-au-sens-de-la-dumnezeu/

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/03/29/arta-nu-este-superioara-omului/

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/04/11/poezie-si-teologie-cu-nichita-stanescu/

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/10/04/frumoasa-ca-umbra-unui-gand/

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/02/24/antimatematica-si-mistica-iubirii/

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/05/31/apocalipsa-in-ochiul-lui-nichita-si-despre-ce-trebuie-sa-lasi-in-urma-ta/

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/05/25/oificarea-caprelor-si-un-fragment-de-dialog-dintre-nichita-si-cantemir/.

[4] Pe 13 decembrie 2015 am reînceput comentariile poemelor nichitiene, urmărind, volum cu volum, evoluția sa lirică. Primul comentariu a fost publicat aici:

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/12/13/reintoarcere-la-nichita-1/.

Ne-am gândit să oferim publicului o parte din noul nostru studiu, și anume comentariul *Elegiilor* nichitiene, volum care constituie o capodoperă a liricii românești, deși receptarea lui nu poate fi *separată* de restul operei, el neputând fi explicat fără a înțelege evoluția lirică a lui Nichita de până atunci. El reprezintă un *salt* față de primele trei volume de poezii, dar n-ar trebui să fie neapărat un șoc sau o surprindere imensă.

Cu cele *11 elegii*, Nichita nu e la prima sa *autodepășire* majoră. Aceeași distanță „de neînțeles" (la prima vedere) se poate măsura și între *Argotice*[5] sau începuturile sale lirice – care au văzut lumina tiparului târziu, postum – și primele volume de versuri publicate.

Mulți caută să-și explice aceste *salturi* sau preferă să vadă *diferențe enorme* de la o etapă poetică la alta, *minimalizând* sau *maximalizând* una sau alta din aceste etape, din diferite motive sau interese.

Dar, în felul acesta, îl pierd din vedere tocmai pe poetul *din interiorul* poeziei sale, privind numai *alergarea* lui poetică, pe care el și-a propus-o: *„Voi alerga până când înaintarea, goana/ ea însăși mă va întrece/ și se va îndepărta de mine"* (*A unsprezecea elegie*).

Însă, tot așa cum Eminescu, la 16 ani, vroia *„Să-mi visez soartă mândră de-al meu nume/ Și de steaua mea"* (*La Bucovina*), la fel Nichita, încă din

---

[5] A se vedea: Nichita Stănescu, *Argotice (Cântece la drumul mare)*, ediție alcătuită, îngrijită și prefațată de Doina Ciurea, Ed. Românul, București, 1992.

Sunt perfect de acord cu Doina Ciurea, care apreciază: „poetul de mai târziu are multe în comun cu acest Nichita de douăzeci și ceva de ani, care își prefigura deja destinul", *cf.* Idem, p. 7.

1955, se considera *„poetul îngerilor”* (*Cântec de toamnă*)[6], deși nimic nu ar fi părut, încă, din cele scrise sau compuse de el, să îndreptățească această *autocaracterizare*, care, mai târziu, va deveni un loc comun.

De unde știa Eminescu de „steaua lui” sau Nichita că e „poetul îngerilor”, când încă nu scriseseră nimic de anvergură, care să îndreptățească o asemenea perspectivă, pe care mulți ar fi putut-o considera, atunci, o simplă *autoflatare*?

La această întrebare nu pot răspunde cei care urmăresc numai *„înaintarea, goana”*...

Nichita este *el însuși, întreg* în fiecare etapă poetică. Putem spune că *„numai ceea ce este/ nemișcat în el însuși/ se poate mișca”* (*A unsprezecea elegie*) în afară, în poezie.

El e stabil *în sine*. Ceea ce *dibuie* Nichita este expresia poetică. Și dacă, pe de o parte, a făcut el însuși diferența între poezia *metaforică* și cea *metalingvistică*, scrisă cu *necuvinte*, tot el e cel care a declarat că volumul *Necuvintele* este un *eșec* (singurul volum față de care are o asemenea apreciere), dar unul necesar.

Și, pentru a înțelege aceasta, putem privi ceea ce a spus despre simboliști:

> „De la 300.000 km/sec dacă degenerăm sau degradăm viteza luminii, între viteza *a* și viteza *b*, receptăm prin ochi *spectrul*. Scăzând în continuare viteza luminii, nu mai receptăm nimic. Într-o oarecare viteză mult

---

[6] *Cf.* Nichita Stănescu, *Opera magna*, vol. I (1953-1965), ediție integrală, cronologică, studiu introductiv și repere biografice de Alexandru Condeescu, Ed. Semne, București, 2004, p. 77.

scăzută, între baremul *f* și baremul *g*, receptăm *mirosurile*; scăzând în continuare viteza luminii urmează un hiatus după care, între limita *p* și limita *o*, receptăm *gustul*. Scăzând în continuare viteza, în lungime de undă lentă, după o pauză, avem *senzația sonoră*, apoi pauză, iarăși *vibrație*, pauză și în fine ondula oprită, antilumina absolută: *pipăitul*. Evident senzația de căldură se intercalează undeva, în această scară de degradare a luminii. [...]

Baudelaire mai întâi, apoi simboliștii au resimțit acut, în pragul sentimentelor, absența unor *organe structurate* care să acopere hiatusul neînregistrat din degradarea luminii de la 300.000 km/sec la o km/sec. Ei au încercat să stabilească așa-numitele corespondențe între auz și văz, miros și gust etc. *Intuiția lor a fost genială, dar expresia primitivă* (s. n.).

Evident că a existat metafora (de la începutul literaturii) dar acum, pentru prima oară [prin simboliști], s-a încercat transmutarea ei într-o idee de fond. În numitul *sunet alb*, cum ar spune tehnicienii electricității.

Din acest punct de vedere, *metafora, cuvântul* nu au atât rolul comunicării, cât rolul de a complini discontinuitatea de percepție a structurii umane”[7].

---

[7] Nichita Stănescu, *Respirări*, Ed. Sport-Turism, București, 1982, p. 150-151.

A se vedea și articolul nostru, *Împreună-răspunsuri și corespondențe*, publicat în trei părți, aici:

Pentru Nichita, „necuvintele (ca noțiune) sunt finalitatea scrisă a acestei poezii [metalingvistice], superioară ideii de scris”[8], adică superioară *cuvântului*, ideii de *comunicare umană*, între ființe care au căzut din Rai, care au uitatat *„lauda grădinii de îngeri”* (Ion Barbu, *Timbru*) și care folosesc un mijloc de transport lingvistic adaptat la noua lor situație, precum se folosesc și de „hainele de piele” despre care vorbește Sfântul Grigorios al Nyssei.

Dacă Nichita a atins cu adevărat *necuvintele* pe care le visa, e o problemă de discutat. Mai degrabă s-a considerat un *vestitor* al unui poet care va fi să vină, și care va realiza ceea ce el doar a *anunțat*...

Dar el scria, înainte de *Elegii*: *„simt miracole cu mult mai mari/ în clipele venind/ decât în anii rari”* (*Îndoirea luminii (partea a doua)*, vol. *Dreptul la timp*). Iar în *Elegia a opta, hiperboreeana*: *„idealul de zbor s-a-ndeplinit aici,/ și-o aură verzuie prevestește/ un mult mai aprig ideal”*.

Mai târziu, poetul a spus, despre cele *11 elegii*, că: „Sunt străin de cartea aceasta [...] prin faptul că ea a fost scrisă și revelația efectuată”[9]. Atitudine pe care el mărturisește, însă, că o are

---

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/04/10/impreuna-raspunsuri-si-corespondente-1/,

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/04/14/impreuna-raspunsuri-si-corespondente-2/,

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/04/16/impreuna-raspunsuri-si-corespondente-3/.

[8] Nichita Stănescu, *Respirări*, op. cit. supra, p. 175.

[9] *Antimetafizica, Nichita Stănescu însoțit de Aurelian Titu Dumitrescu*, ediția a II-a, Ed. Allfa, București, 1998, p. 100.

față de întreaga sa operă, „în afară de lucrurile în decurs de elaborare și de poeziile nestrânse în volum”[10] (suntem în 1982)[11].

Însă, în același timp, incitat să se ia la întrecere cu geniile lumii, poetul *evocă* următoarele versuri, din *toată* operă sa: *„Tristețea mea*

---

[10] Ibidem.

[11] Am luat aici atitudine împotriva opiniei recente, cu totul eronate, a lui Sorin Dumitrescu, care *citează trunchiat* declarația lui Nichita, aceea că *e străin* de volumul *11 elegii*, pentru a susține că poetul considera acest volum „un proiect eșuat” (*Tablou cu orbi,* Ed. Fundația Anastasia, București, 2013, p. 24, 37 și 53). În realitate, Nichita n-a rostit niciodată cuvântul *eșuat* în legătură cu *Elegiile*.

Sorin Dumitrescu este cel care *minimalizează*, de fapt, valoarea lor, pentru a *maximaliza*, în schimb, creația de după *Necuvintele* și, mai ales, de după...începutul colaborării poetului cu el: „La treizeci de ani de la moartea lui Nichita s-ar fi cuvenit ca această *falie ontologică* apărută în substanța operei sale să fi fost demult comentată, omologată și recunoscută public: pe de o parte, limbajul specific poetici[i] *ideii scrise* și originea mentală a procedurilor sale, care se întinde de la *Argotice* și până la *Laus Ptolemeii* [sic], inclusiv, și pe de altă parte, *procedurile iconice* și *pnevmatice*, proprii poeticii metalingvistice, cea de după *Necuvintele* – și cu precădere a triadei volumelor *Epica magna*, *Operele imperfecte* și *Noduri și semne*” (p. 16).

S. Dumitrescu ne prezintă un Nichita care *se pnevmatizează dintr-o dată*, în ultimele trei volume de versuri publicate (de când a început să colaboreze cu el!), *efasând*, practic, *restul operei* nichitiene. Ceea ce nu mi se pare deloc un demers onest din partea sa, nici ca *ortodox* și nici ca *prieten* al lui Nichita, ci mai degrabă o încercare perfidă de *a se alătura* poetului, în mod nemeritat.

Nichita a manifestat *aptitudini duhovnicești* începând cu *primul volum de poezii*, nu cu antepenultimul.

aude nenăscuții câini/ pe nenăscuții oameni cum îi latră” și *„El începea cu sine și se sfârșea cu sine”*[12].

Dar aceasta este *„alergarea”* lui, întrecerea lui cu sine însuși. Noi, ca exegeți, nu am prins *aceeași viteză*, ca să putem vorbi de pe aceeași poziție cu poetul.

Noi putem doar să constatăm că, ceea ce el, *din punctul lui de vedere*, considera o experiență depășită...*depășește*, ca valoare, toată poezia românească, cu excepția operei lui Eminescu.

Pentru Nichita, însă, după fiecare volum sau etapă poetică, *„o aură verzuie” prevestea „un mult mai aprig ideal”*.

Poetul nu vedea un sfârșit al *alergării* sale, decât *„după ce/ tot ceea ce era în mine lucru/ va fi trecut, de mult, în lucruri”* (*A unsprezecea elegie*).

[12] *Antimetafizica*, op. cit., p. 86.

11 elegii/ Cina cea de taină (comentariu literar)

Cele *11 elegii* sunt *Luceafărul* lui Nichita. Eventual și *Scrisoarea I*. Poetul ne-a lăsat niște mărturii răzlețe, care desigur, sunt departe de a ne *decripta* versurile, dar sunt totuși importante și nu le vom trece cu vederea.

Sentimentul nostru a fost că Nichita a depășit o etapă a poeziei și a intrat în alta. Poetul ne-a confirmat aceasta, spunându-ne și că idealul a fost de a ajunge la *esența abstractă a expresiei poetice*, care se naște din *revelație*:

> „Pricinile îndepărtate și de fond ale cărții numite *11 elegii* (de fapt sunt 12 elegii), care, inițial, purta și titlul *Cina cea de taină*, unde fiecare elegie cuprindea un apostol și antielegia juca rolul lui Iuda, deci, pricinile de străfund ale acestei cărți au o natură simplă și complexă totodată. Simplă în sensul că este o carte a rupturii existențiale, chiar a eposului existențial, dacă vrei să-l numim așa, starea gălbenușului și a albușului, în situația de a alege alt ou de var[13]. Un fel de Întorsătură a Buzăului montană, *intrarea în noțiuni* (s. n.) prin lovirea de o altă platformă a existenței.
>
> Dar pricinile cele mai valide sunt cele mai complexe, pentru că ele provin dintr-o

---

[13] A se vedea Ion Barbu, *Oul dogmatic*: *„Cum lumea veche, în cleștar,/ Înoată, în subțire var”*...

> redimensionare a materialului fundamental uman, nu a trupului perisabil, ci a cuvântului imperisabil. [...]
>
> ...Demersul ei avea în spate un decurs de cel puțin un deceniu de meditație și de trăire a cuvintelor. [...]
>
> Am încercat după aceea să repet ștanța în *Laus Ptolemaei*, după aceea în ciclul *11 feluri de a-ți pierde vremea*, dar, între timp, revelația necuvintelor adumbrise în mine *dogmatismul primelor expresii* și al *primelor revelații* (s. n.) despre taina și acțiunea poeziei”[14].

Poetul ne mai spune că a scris volumul (cu excepția a două sau trei dintre elegii, care fuseseră compuse anterior și au fost adăugate aici fiindcă se potriveau perfect), dictându-l „Gabrielei Melinescu, în decurs de două zile și două nopți, într-o cameră cu pământ pe jos, la marginea Bucureștilor, într-o foame și o puritate trupească absolute”, în condiții de „austeritate totală”, având „mâinile înghețate” de frig[15].

Și ne mai dă un *pont* important, spunându-ne că, pe atunci, citea *Cartea lui Iov* (preferata romanticilor, adaug eu, fapt pe care, foarte probabil, Nichita îl cunoștea), „apărută la *Fundații* [Fundațiile Regale]”, *Odiseea*, „în traducerea lui Eugen Lovinescu”, *Ghilgameș*, „apărută în ediția *Bisericii Ortodoxe Române*”, *Plumb* de Bacovia, „iar de Eminescu nu mai aveam nevoie, căci îl știam pe deasupra. În perioada aia, nu ne

---

[14] *Antimetafizica*, op. cit., p. 96-97.
[15] *Cf.* Idem, p. 97-99.

mai plăceau nici Blaga, nici Arghezi, ci doar, întrucâtva, din răsfăț, Ion Barbu”.

Mai avea, în manuscris[16], traduse de Nicolae Breban, primele două din *Elegiile duineze* ale lui Rainer Maria Rilke[17], care se poate să fi dat titlul *elegii* volumului său.

Nichita *a accentuat* faptul că toate erau *ediții interbelice*, plus Rilke tradus recent. Ceea ce înseamnă o *ieșire din timp* evidentă, pe lângă caracterul *antic* al celor mai multe. Și, mai ales, pentru cine are ochi să vadă, ele sunt puse într-o acoladă religioasă, care începe cu Sfântul Iov și se termină cu Rilke, pe lângă care transpare și caracterul religios al lui *Ghilgameș* (indicat aluziv de Nichita: „apărută în ediția *Bisericii Ortodoxe Române*”), alături de trimiterea anterioară, tot aluzivă, la *Oul dogmatic* al lui Barbu.

Iar din literatura română mai reținea doar pe Eminescu și Bacovia, ultimul fiind, de altfel, „o drojdie de Eminescu”[18]. De fapt, din literatura română îl mai reținea doar pe Eminescu, în încercarea sa de a cuceri *piscul* poeziei.

Mărturisindu-ne toate acestea, Nichita ne-a spus multe despre *starea* și *caracterul* elegiilor

---

[16] Circulau, în vremea comunismului, astfel de manuscrise, ale cărților sau textelor care nu primeau acordul pentru tipar din partea autorităților, pentru că nu serveau ideologia momentului și erau considerate „periculoase”. Intelectualii făceau *să circule* astfel de texte, între ei, împrumutându-le unii altora, fie în formă manuscrisă, fie bătute la mașină, dacă reușeau să găsească pe cineva care să facă acest lucru.

[17] *Cf.* Nichita Stănescu, *Antimetafizica*, op. cit., p. 99.

[18] Idem, p. 267. Caracterizarea i-a aparținut lui Grigore Hagiu, dar Nichita a subscris entuziast.

sale și despre eforturile lui de a ajunge la *esența* poeziei. Și totuși, aceste mărturii *nu sunt totul*, pentru că *Cina cea de taină* a lui Nichita are un precedent...la Brâncuși, în complexul arhitectonic de la Târgu-Jiu, pe care Nichita îl consideră o „viziune [despre] nașterea și moartea lumii”[19].

În centru este *Masa tăcerii*, care e masa *Cinei celei de taină*:

> „Cine o vede prima dată se așază și intră în lumea misterului stând cu Apostolii la masă, constrâns să fie singur și să gândească[20]; în alt plan, masa este existența noastră, [care Îl are în centrul ei pe] Marele, Minunatul, Blândul, Frumosul, Puternicul, Divinul care ține și rotește în jurul lui pământurile, [planetele care constituie] un sistem cosmic și material intuit [de cel care privește complexul sculptural][21].
>
> Numai masa e perfectă și continuă, este *sferă*, e în sine însăși și își este de ajuns, e dogma divină, mister întreg, iar pământurile

---

[19] Nichita Stănescu, *Fiziologia poeziei. Proză și versuri (1957-1983)*, ediție îngrijită de Alexandru Condeescu cu acordul autorului, Ed. Eminescu, București, 1990, p. 266.

[20] Cu alte cuvinte, cine se apropie de *Masa tăcerii* se simte contemporan cu *Cina cea de taină*, se simte alături de Sfinții Apostoli și, implicit, de Hristos, și, în același timp, este retras în sine și cugetă la tainele cele dumnezeiești. În felul în care este *contemplativă* Maica Domnului în Icoana Nașterii Domnului, ea neprivind la Prunc, ci *cugetând* la Cine este El.

[21] Nichita a trebuit să se exprime *eliptic*, pentru că vorbea *despre Dumnezeu*, despre Cel care a creat și *ține toate întru ființă*, însă nu trebuia să fie prea evident acest lucru, ca nu cumva să provoace cenzura.

sunt sfere mici tăiate și puse invers, discontinue, niciodată perfecte, fără speranța întregului, pentru că așezarea lor a fost aceasta; ca niciodată să nu fie sferă întreagă”[22].

Pentru că numai Creatorul este desăvârșit și „Își este de ajuns” Sieși, după cum spune dogma ortodoxă, pe când creaturile Sale nu pot să aibă niciodată un statut asemănător.

Mai departe, poetul caracterizează *Coloana infinitului* ca „o ieșire din himeric”[23] și ca reprezentând „numele și trupul tuturor părinților noștri de la facerea acestei lumi”, „intrând în pământ” și „atingând cerul”[24]. Adică istoria tuturor oamenilor de la Adam până la sfârșitul lumii, oameni care se află în Iad, pe pământ și în Rai.

O parte din aceste simboluri le vom regăsi în *Elegia întâia*, în care Nichita, mai mult decât oriunde, a vrut să *sculpteze* viziuni geometrice, adică *dogmatice*.

Mai târziu va relua această idee: *„Vreau să te-aud, să te adulmec, să te gust,/ o, lucrul veșnic/ sculptat de mine numai bust/ și în cuvinte”* (*Cântec de scos apa din urechi*, în vol. *Laus Ptolemaei*). Ne este clară aici și aluzia la *Psalmul* lui Arghezi: *„Vreau să te pipăi și să urlu: «Este!»”*. Ca Tomas Apostolul...

Nichita ne-a mai spus, printre vorbe, despre *11 elegii*:

„Aceste poeme general umane și profund naționale totodată au ceva din *mo-*

---

[22] Nichita Stănescu, *Fiziologia poeziei*, op. cit., p. 267.

[23] Ibidem.

[24] Idem, p. 268.

> *tivele geometrice* ale covoarelor populare oltenești, care nu sunt făcute pentru a călca cu piciorul pe ele, ci cu privirea, fiind alcătuite să împodobească pereții, iar nu podelele”[25].

Nu ne mai rămâne decât *să privim* și...*să cugetăm cu privirea*, vorba Sfântului Ioannis Gură de Aur.

Nu înainte de a aminti, însă, că poetul, provocat „să exagereze valoarea poeziei sale” (după ce vorbise mai devreme de „exagerațiunea adevărului”), răspunde:

> „Bunăoară aș zice: Așa cum Shakespeare, în actul al treilea din *Regele Lear* zicea în replica a paisprezecea: «*Tristețea mea aude nenăscuții câini/ pe nenăscuții oameni cum îi latră*», tot astfel și Dante începuse cu nepieritorul vers: «*El începea cu sine și se sfârșea cu sine*»”[26].

Și nu știu dacă Dante e pomenit numai pentru că e Dante. Am bănuit altădată[27] ceva, legat de înțelegerea *Elegiei întâia*. Reproduceam atunci observațiile pertinente ale lui Ramiro Ortiz[28], despre felul cum teologia lui Toma

---

[25] Nichita Stănescu, *Antimetafizica*, op. cit., p. 101.

[26] Idem, p. 86.

[27] A se vedea articolul pe care l-am scris și publicat aici: http://www.teologiepentruazi.ro/2013/10/17/din-nou-despre-scrisoarea-i/.

[28] *Divina comedie*, având comentariile lui Ramiro Ortiz la subsol, a fost publicată, în trei volume, în anii

d'Aquino („Punctul e acela care n-are părți. Deci prin el ne reprezentăm pe Dumnezeu") a trecut în versurile lui Dante:

Un punct văzui ce-așa de-nflăcărată
lucoare-avea, că via lui lumină
de-nfoacă ochii-i face orbi deodată. /…/

De-acest focșor divin
atârnă tot, și ceruri, și natură. /…/

Și-Osana le-auzeam [pe ierarhiile angelice] din cor în cor
spre *punctul fix* ce-i veșnicul lor „ubi".

Între timp, ne-am convins că *punctul* din *Scrisoarea I* nu are legătură cu teologia lui Dante, așa cum am interpretat în 2013, în articolul indicat, dar s-ar putea ca Nichita să fi crezut același lucru pe care l-am crezut și eu atunci.

Dar iată poemul:

I.

El începe cu sine și sfârșește
cu sine.
Nu-l vestește nicio aură, nu-l
urmează nici o coadă de cometă.

Din el nu străbate-n afară

1925, 1927 și 1931. Într-o ediție recentă, se poate downloada de aici:

https://archive.org/details/Dante-DivinaComedie.

În 1963 a fost republicat și comentariul lui Coșbuc la *Divina comedie*.

nimic; de aceea nu are chip
și nici formă. Ar semăna întrucâtva
cu sfera,
care are cel mai mult trup
învelit cu cea mai strâmtă piele
cu putință. Dar el nu are nici măcar
atâta piele cât sfera.

El este înăuntrul – desăvârșit,
și,
deși fără margini, e profund
limitat.

Dar de văzut nu se vede.

Nu-l urmează istoria
propriilor lui mișcări, așa
cum semnul potcoavei urmează
cu credință
caii...

II.

Nu are nici măcar prezent,
deși e greu de închipuit
cum anume nu-l are.

El este înlăuntrul desăvârșit,
interiorul punctului, mai înghesuit
în sine decât însuși punctul.

III.

El nu se lovește de nimeni
și de nimic, pentru că

n-are nimic dăruit în afară
prin care s-ar putea lovi.

IV.

Aici dorm eu, înconjurat de el.

Totul este inversul totului.
Dar nu i se opune, și
cu atât mai puțin îl neagă:

Spune Nu doar acela
care-l știe pe Da.
Însă el, care știe totul,
la Nu și la Da are foile rupte.

Și nu dorm numai eu aici,
ci și întregul șir de bărbați
al căror nume-l port.

Șirul de bărbați îmi populează
un umăr. Șirul de femei
alt umăr.
Și nici n-au loc. Ei sunt
penele care nu se văd.

Bat din aripi și dorm –
aici,
înlăuntrul desăvârșit,
care începe cu sine
și se sfârșește cu sine,
nevestit de nici o aură,
neurmat de nici o coadă
de cometă.

(*Elegia întâia*)

Dacă, într-adevăr, *definițiile* din primele trei părți ale poemului se referă la Dumnezeu, nu e o teologie neapărat ortodoxă (sau nu în totalitate), dar se poate afirma că este modul în care Nichita a putut scrie despre Dumnezeu folosind *motive geometrice*, care să semene cu cele ale lui Brâncuși: „motive vechi, semne ale unui străvechi alfabet românesc”[29].

În cartea pe care am scris-o în 2002 despre Nichita susțineam, pe drept cuvânt, că tendința spre abstractizarea limbajului și geometrizare se manifestă încă din primele volume, chiar dacă poetul nu își aflase acolo, întru totul, *glasul propriu*, dar și că această *geometrizare* nu are loc în spiritul sau de dragul *ermetismului* de limbaj sau al *poeziei pure*[30].

Interpretarea pe care am oferit-o atunci *Elegiei întâia* o consider în continuare *posibilă*[31].

---

[29] Nichita Stănescu, *Fiziologia poeziei*, op. cit., p. 267.

[30] A se vedea Dr. Gianina Maria-Cristina Picioruș, *Nichita Stănescu. Fenomenul limbii poezești*, Teologie pentru azi, București, 2009, p. 7-11, 27-28, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/26/nichita-stanescu-fenomenul-limbii-poezesti/.

[31] Pot spune însă că, pe atunci, încă nu mă desprinsesem *cu totul* de influența criticii românești, în ceea ce privește *modul de a gândi* asupra operelor literare (deși, pe de altă parte, n-am fost niciodată tributară vreunei alte exegeze). Am mai afirmat-o și altădată: *înțelegerile* pe care le-am integrat în cartea noastră pe mai multe volume, *Epilog la lumea veche*, cât și în celelalte, care au urmat, s-au născut *treptat*, pentru că a trebuit să merg *contra curentului general* al opiniei

Rețin, în mod deosebit, următorul comentariu pe care l-am făcut atunci:

> „Mitologizarea propriei vieți, de care am început să vorbesc în capitolul precedent, continuă în volumul *11 elegii*, ba chiar mai mult, poetul încearcă să-și atribuie o dimensiune sacră poeziei sale, cele *11 elegii* fiind numite și *Cina cea de taină*, din care lipsește Iuda sau a 12-a elegie, identificată astfel de Nichita, într-un interviu, cu *Omul-fantă*.
>
> Această implicare forțată a unor lucruri sfinte, a unor elemente ale cultului creștin, pe care le reduce la simboluri ale propriei vieți și ale propriului destin eroico-literar, este menită să-i mărească aura poeziei sale – deși pretinde că *Nu-l vestește nici o aură, nu-l/ urmează nici o coadă de cometă* – dar este și o încercare titanică de a-și asuma în operă tot universul, de a nu lăsa necuprins în inima sa, a poeziei sale, pe nimeni, iar Dumnezeu este cea mai grea încercare, ca Cel ce este necuprins și Care nu Se lasă cuprins de luciferismul uman.
>
> Aceasta pentru că poezia este o declarație de dragoste și ea trebuie să iubească tot universul, de la *nenăscuții câini* până la *nenăscuții oameni* și până la Dumnezeu, pentru că inima trebuie să iubească astfel. Poezia este expresia unui eros în expan-

---

critice. Asta pentru cei care vor să mă acuze că *am premeditat* scrierea unor comentarii în care să arăt perpetuarea tradiției literare și spirituale românești în literatura *nouă*, modernă...

siune, o stare de dragoste permanentă – pe care Nichita o numea *starea poeziei*”[32].

Înțelegeam atunci *punctul* ca pe o referire la sine însuși:

„Nichita se definește pe sine ca fiind un punct, un punct în univers, dar și un punct de reper; un punct neînsemnat, dar și un punct impenetrabil în taina interiorității sale, un microcosm într-un punct (*El este înlăuntrul desăvârșit,/ interiorul punctului, mai înghesuit/ în sine decât însuși punctul*)”[33].

Iar versurile *„Nu-l vestește nicio aură, nu-l/ urmează nicio coadă de cometă”* le-am caracterizat ca o încercare de *impersonalizare* a poetului, „până la a refuza *aura* de sfânt și *coada de cometă* a stelei căzătoare, a demonului, sau a celui demonizat, adică tocmai alternativele biografiei umane”[34].

---

[32] Idem, p. 38.

[33] Idem, p. 40.

Aș cita aici și următorul fragment: „Ca o cină de taină, într-un singur punct locuind, cu toate timpurile vieții mele, locuind deodată un punct exterior cercului, cum ar spune geometrul, adică cum ar spune bătrânul nostru grămătic, în afară de trecut, în afară de prezent și în afară de viitor, deci ca un fel de prezidiu – cum am numi astăzi cina cea de taină – în timp ce mergeam spre canatul ferestrei, am fost examinat de cunoștințele și de starea mea morală”, *cf.* Nichita Stănescu, *Amintiri din prezent*, Ed. Sport-Turism, București, 1985, p. 240.

[34] Dr. Gianina Maria-Cristina Picioruș, *Nichita Stănescu. Fenomenul limbii poezești*, op. cit., p. 42, *cf.*

Dar la fel de bine se poate spune și despre Dumnezeu că *„Nu-l vestește nicio aură, nu-l/ urmează nicio coadă de cometă”*, pentru că El, ca Dumnezeu transcendent, este *deasupra* creaturilor Sale. Nu e un Înger, ci e mai presus de Îngeri și de Sfinți, care sunt creaturile Sale. Nici nu este un „Iehova cu trăsături demonice”, așa cum susțin unii, sau un Dumnezeu/ Principiu în sens maniheist.

Și, în general, toate *definițiile* pe care le-a înșirat Nichita *vestesc* un Dumnezeu care este deasupra definițiilor pe care I le pot da oamenii (*„la Nu și la Da are foile rupte”*). Însă aceasta este o afirmație care aparține, de multă vreme, *teologiei apofatice*. Despre neputința umană de a-L cuprinde pe Dumnezeu în formule sau în enunțuri au vorbit Sfinții Părinți ai Bisericii începând cu Sfântul Dionisios Areopagitul (sec. I d. Hr.)[35].

Faptul că *Elegia întâia* este *„dedicată lui Dedal, întemeietorul vestitului neam de artiști, al dedalizilor”* are legătură cu *„idealul de zbor”* (*Elegia a opta*) al lui Nichita, cel care poartă toate generațiile de oameni *pe umeri*, ca pe niște *aripi*, așa cum îi poartă *Coloana infinitului* în sine, în viziunea sa. Oameni pe care poetul vrea să îi poarte cu sine, *spre înălțimi*, spre Dumnezeu.

---

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/26/nichita-stanescu-fenomenul-limbii-poezesti/.

[35] A se vedea și Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mystagogia. Cosmosul și sufletul, chipuri ale Bisericii*, introducere, traducere, note și două studii de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 2000, p. 12: „Amândouă atributele, adică atât *existența*, cât și *neexistența*, I se potrivesc Lui în chip propriu, și totuși niciunul nu I se poate da în chip propriu”.

Iar spre Dumnezeu *nu se urcă* precum Icar, înălțându-te propriu-zis *în sus*, riscând să te prăbușești în abis, pentru că El este pretutindeni și îmbrățișează toate (*„Aici dorm eu, înconjurat de el”*).

El este cu totul transcendent lumii acesteia (*„Din el nu străbate-n afară/ nimic”*), dar este și Cel care îmbrățișează lumea și tot neamul omenesc. Este Cel ce este „înlăuntrul desăvârșit”, dar și Cel care Se află *înlăuntrul* omului, așa încât zborul trebuie să fie cu totul *interior*: *„Bat din aripi și dorm – / aici,/ înlăuntrul desăvârșit,/ care începe cu sine/ și se sfârșește cu sine”*...

Iar *somnul* acesta în care, în același timp, *bate din aripi*, se poate interpreta și ca o *adormire* în Dumnezeu.

Elegia a doua, getica este despre *sciziune*, aceasta rămânând o temă tratată și în următoarele trei elegii. Se observă chiar o *dezvoltare* a ei, ca și cum conștiința poetică ar deveni *matură* și cugetarea *s-ar aprofunda* tot mai mult.

În *Elegia a doua*, privirea *copilului* care constată că o crăpătură în piatră, o ruptură de pod, o groapă în asfalt sau *o rană* a mâinii este ceva ce *desparte* – învățând astfel că lucrurile pot fi despărțite de ele însele și chiar omul se poate *împărți în sine* – este asociată cu o perspectivă *infantilă* a umanității, care consideră că problema gravă a *alterității* sau a sentimentului *perisabilității* și al *mortalității* se poate rezolva prin inventarea de *idoli*. Adică prin idolatrizarea tocmai a ceea ce este *ruptură* și *decădere* în ontologia umană și în natura universală:

În fiecare scorbură era așezat un zeu.

Dacă se crăpa o piatră, repede era adus
și pus acolo un zeu.

Era de ajuns să se rupă un pod,
ca să se așeze în locul gol un zeu,

ori, pe șosele, s-apară în asfalt o groapă,
ca să se așeze în ea un zeu.

O, nu te tăia la mână sau la picior,
din greșeală sau dinadins.

De îndată vor pune în rană un zeu,
ca peste tot, ca pretutindeni,
vor așeza acolo un zeu
ca să ne-nchinăm lui, pentru că el
apără tot ceea ce se desparte de sine.

Ai grijă, luptătorule, nu-ți pierde
ochiul,
pentru că vor aduce și-ți vor așeza
în orbită un zeu
și el va sta acolo, împietrit, iar noi
ne vom mișca sufletele slăvindu-l...
Și chiar și tu îți vei urni sufletul
slăvindu-l *ca pe străini*.

În mod fals, se considera (și se consideră, încă,) că *idolul „apără tot ceea ce se desparte de sine”*. Că el ar putea să refacă *unitatea primordi-ală*, să *unească* ceea ce omul a despărțit, în el însuși și în întregul cosmos, prin *păcat* și prin *căderea din Rai*.

Antichitatea folosea idolii ca pe un *pseudo-leucoplast* pentru *sfâșierea* pe care a produs-o neascultarea de Dumnezeu și căderea omului. Idolii nefiind altceva decât *continuarea căderii* dintâi, accentuarea sau agravarea ei, prin zeificarea de sine a omului și a neputințelor sale, prin idolatrizarea propriilor patimi și infirmități.

Distanța dintre *Elegia întâia* și *Elegia a doua* este de la o înțelegere *geometric-dogmatică*[36] a lui Dumnezeu (a Celui care nu poate fi definit în cuvinte și concepte omenești, dar prin comparații aproximative – pentru a fi totuși enunțat cumva – este asemănat cu *punctul* și *sfera*, Care nu are *mărime* după măsura omenească și, fiind veșnic, nu are *istorie* sau *timp*, Cel ce *„este înlăuntrul desăvârșit”*, pentru că ființa Lui este desăvârșit transcendentă – *„n-are nimic dăruit în afară”* –, iar făpturile Sale nu sunt *din ființa Lui*, ca în brahmanism, budism sau panteism, ci sunt create *din cele ce n-au fost/ ex nihilo*), la transformarea Lui în *fetiș* de către o umanitate care iubește să-și

---

[36] Trebuie să luăm în considerare, aici, și influența lui Ion Barbu, pentru modul *poetic* în care Nichita a dorit să conceapă definițiile sale *teologic-dogmatice*, pe lângă *confluența* cu Brâncuși și motivele populare *geometrice*.

A se vedea comentariile noastre asupra poeziei lui Ion Barbu:

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/11/08/poezia-lui-ion-barbu/,

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/11/20/poezia-lui-ion-barbu-ii/,

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/12/09/poezia-lui-ion-barbu-iii/.

Comentariile au intrat în cartea noastră, *Epilog la lumea veche*, vol. I. 3, Teologie pentru azi, București, 2011, *cf.* http://www.teologiepentruazi.ro/2011/01/08/epilog-la-lumea-veche-i-3/.

divinizeze rănile sufletești. Care vrea să-și ascundă *ruptura interioară* inventându-și o *nemurire* falsă.

Și aceasta nu este numai realitatea *Antichi-tății*, pentru că și omul *(post)modern* își idolatri-zează patimile în același fel, chiar dacă nu mai ridică *zei* la propriu. Însă așază tot la fel zeii *ideologiilor* false sau ai *poftelor* iraționale în *sfâșierea interioară*, pe care ar trebui să o vindece cu totul altfel, adică prin recunoașterea *stării lui interioare* și prin întoarcerea la Dumnezeu, care poate să-l restabilească în unitatea lui primară, ființială.

Pe Nichita nu l-a interesat să vorbească, în mod istoric, despre *omul Antichității* (sau al Evului Mediu, în *A patra elegie*), ci a vrut să atragă atenția, în mod eminescian și bacovian[37], asupra faptului că patimile umane nu au o *dimensiune istorică evolutivă*. Astfel încât, putem spune că *Elegiile* lui Nichita încep, *biblic*, cu Dumnezeu și cu căderea omului din Rai.

Însă omul care *s-a despărțit* de Dumnezeu constată curând că a rămas *să se dezică întruna*

---

[37] A se vedea cartea noastră, *Epilog la lumea veche*, vol. I. 2, ediția a doua, Teologie pentru azi, București, 2015, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/05/16/epilog-la-lumea-veche-i-2-editia-a-doua/.

În ceea ce-l privește pe Bacovia, am scris asupra subiectului aici:

http://www.teologiepentruazi.ro/2007/05/19/bacovia-sau-despre-o-frumusete-isterica/.

Și aici:

http://www.teologiepentruazi.ro/2014/03/14/completari-la-comentariul-poeziei-lui-bacovia/.

Sau, a se vedea tot ceea ce am scris, aici:

http://www.teologiepentruazi.ro/tag/george-bacovia/.

de sine însuși. Este ceea ce ne spune *A treia elegie*, prin faptul că omul nu mai este *una* cu privirea lui:

I. Contemplare

Dacă te trezești,
iată până unde se poate ajunge:

Deodată ochiul devine gol pe dinlăuntru
ca un tunel, privirea
se face una cu tine.

Iată până unde poate ajunge
privirea, dacă se trezește:

Deodată devine goală, aidoma
unei țevi de plumb prin care
numai albastrul călătorește.

Iată până unde poate ajunge
albastrul treaz:

Deodată devine gol pe dinlăuntru
ca o arteră fără sânge
prin care peisajele curgătoare ale somnului
se văd.

Vederea lui nu mai este *înțelegere/ cunoaștere*, așa cum era vederea adamică[38], nu mai este

---

[38] A se vedea comentariul nostru la poemele *Cântec I* și *Cântec II* (vol. *O viziune a sentimentelor*):
http://www.teologiepentruazi.ro/2016/01/03/reintoarcere-la-nichita-3/ și

„aidoma cunoașterii dintâi”, când *„fiece mirare e[ra] un nume”* (*Cântec II*), când, adică, *vederea/ descoperirea* nu era despărțită de *înțelegerea pe loc* a ceea ce vedea, de *cunoașterea instantanee*, *în adâncime*, a lucrurilor lumii.

Acum, pentru omul căzut din Paradis, *„deodată ochiul devine gol pe dinlăuntru”* și privirea (deși i se pare că *„se face una cu tine”*) *„deodată devine goală”*. Chiar *„albastrul treaz”*, și anume *conținutul* vederii și al privirii, *„devine gol pe dinlăuntru”*.

„Dacă te trezești” din somnul nepăsării, dacă ai conștiință *trează*, dacă ajungi să *contempli* ceea ce ai devenit, atunci nu poți decât să constați *goliciunea interioară*, duhovnicească, care face ca prin ochi și priviri *să se vadă* nu cunoașterea în adâncime a lumii, ci *„peisajele curgătoare ale somnului”*, adică ale unei lumi care trăiește *ca în somn*, slăvindu-și patimile sale.

Omul căzut din Paradis/ *decăzut* este *schizoid*, scindat în sine însuși, *privirea* lui nu mai este una cu *gândirea* lui, ci vederea lui înregistrează o curgere de lucruri pernicioase: *„peisajele curgătoare ale somnului”* – care au multă legătură cu *„viața vis”* a lui Eminescu și a cărților bisericești ortodoxe. Viața *aparidisiască* a făcut să se scurtcircuiteze legătura dintre *privire* și *gândire*.

În loc de organ al *văzului* – al vederii contemplative, cu care vedea pe Dumnezeu, cunoștea și cerceta întreaga creație a Lui, cu darul Său – omul are o *țeavă* prin care curge...*curgerea*. Prin care se vede *somnambulia* lumii în alergarea ei după tot ceea ce *piere*.

---

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/01/06/reintoarcere-la-nichita-4/.

Ulterior va scrie aceste versuri: *„Strig:/ Nu ochiul trebuie deschis,/ ci vederea”* (*Anatomia, fiziologia și spiritul*, în vol. *Epica magna*). Adică: *vederea lăuntrică*, vederea inimii duhovnicești.

Pentru că *„ochiul se face frumos sau urât/ de după ideea de dedesupt”* (*Și adevărată, – și jucată*, în vol. *În dulcele stil clasic*). *De după* ideea din suflet…

A treia elegie presupune cinci episoade, intitulate, alternativ, *Contemplare* (trei dintre ele) și *Criză de timp* (două). Reamintim că, prin *contemplare*, Nichita înțelege, mai adesea, o *privire spre sine din afară*, o conștientizare a *situației ontologice* proprii.

Dacă în *Elegia a doua*, el dezavua *idolatria* care îl face pe om să-și ascundă rănile, mascându-și neputința și moartea și mascând urmările în univers al *coruperii* sale spirituale, aici dezvăluie urmările sciziunii lăuntrice a omului, prin care el a devenit *străin* de sine și de lume.

Tristețea devine o *„insectă verzuie”*, care depune *„blânde ouă”* în suflet: *„miez de meteor spart”*.

Lucrurile *se varsă*, *curg* luate de apele unui fluviu temporal care duce cu sine totul la vale: *„Camera se varsă prin ferestre /…/ Mă amestec cu obiectele până la sânge,/ ca să le opresc din pornire,/ dar ele izbesc pervazurile și curg mai departe”*…

Nichita are obsesia învechirii lucrurilor, a trecerii *irepresibile* a timpului. Opoziția sa *„până la sânge”*, în încercarea de a opri degradarea lumii înconjurătoare, nu stăvilește însă valul măturător al vremii sau acțiunea lui corozivă, dar poetul își

arată *durerea*, compătimirea cu tot ce există, chiar dacă sunt lucruri inanimate, pentru că ele formează *mobila* intimității noastre existențiale. Degradarea lor e doar o *oglindă* pentru conștiință, în care ea privește dureros, care este *parcursul* irevocabil al oricărei ființe.

De aceea, *„război de îngeri albaștri, cu lănci curentate,/ mi se petrece-n iriși”*: o electrocutare a vederii, care nu poate *„reține”* alterarea și destrămarea celor *prezente*.

După tristețe, *„rămâne/ de jur împrejur o sferă de vid”*. Materia apare ca *vid*, ca *nimic*, pentru că *din nimic* a fost creată de Dumnezeu și e ca și cum singură ar mărturisi, prin *inconsistența* ei, că viața ei atât de repede trecătoare o face să fie *un nimic* în fața veșniciei. *„O, lucrurile, exacerbare a vidului”*, va exclama poetul (*O, lucrurile!*, în vol. *Alfa*).

Situarea lui *„în centrul”* acestui *vid material* îl face o *vedere* deschisă în orice punct al ființei sale: *„unul câte unul/ ochii din frunte, din tâmplă, din degete/ mi se deschid”*. Ceea ce e o *exacerbare a vederii* interioare în fața *exacerbării vidului*.

Vederea e un simț *capital* pentru Nichita. El simte lumea *pipăind-o cu vederea* (ajungând până la *„a pipăi nenăscutele priveliști” (A șaptea elegie)*) și tot ea e un organ esențial al *conștiinței*. Vederea, unindu-se cu conștiința, devine *conștiință*, iar conștiința devine *vedere* tot mai perspicace, se deschide tot mai mult, deopotrivă *în afară* și *în lăuntru*.

Curgerea nu e numai *fluviu*, ci și *„fluviu de păsări înfipte/ cu pliscurile una-ntr-alta”*. E un *„fluviu de păsări murind”*, *„ca și cum s-ar sparge un mormânt/ și-ar curge pe fluviu/ tot misterul lui...”*.

Apoi, Nichita întoarce perspectiva, așa încât nu mai apare a fi lumea la capătul privirii noastre, ci noi la capătul *privirii* ei: *„Dar mai degrabă,/ ea, privirea, ne ține/ la un capăt al ei fructificați. /.../ Copacii ne văd pe noi,/ iar nu noi pe ei. /.../ Suntem fructificați. Atârnăm/ de capătul unei priviri care ne suge”*. Oamenii sunt roade/ fructe într-un copac al privirilor...

În ultimul episod liric din această elegie, *„recădeam în starea de om”* ca dintr-o stare de extaz.

Ne întâlnim aici cu mirarea poetului pentru faptul că poartă trup, pentru că el se simte *suflet/ spirit*. Lucrul i se pare atât de hilar, încât vorbește despre *„țevile brațelor”*, *„globul de pe umeri”* și despre *„celelalte-nfățișări”* ale trupului său, în care *„îmi lungeam sufletul”*. Astfel încât trupul pare un simplu recipient pentru suflet. Căci „duhul este [cel] carele dă viață; trupul nu folosește [întru] nimic” (In. 6, 63, *Biblia 1939*).

Nichita vorbește ca despre un *extaz „fulgerător”* (adjectivul e un termen teologic specific extazului duhovnicesc[39]): *„se arăta fulgerător o lume”*, pe care *„am înțeles-o fulgerător”*.

---

[39] A se vedea Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruș, *Vederea lui Dumnezeu în teologia Sfântului Simeon Noul Teolog*, Teologie pentru azi, București, 2009, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/11/18/vederea-lui-dumnezeu-in-teologia-sfantului-simeon-noul-teolog/.

Iată ce spune Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruș: „Pentru Simeon, vederea trebuie să se producă, să înceapă din această viață. De aceea discutarea lui ἀναβλέπω, ca și a celorlalte verbe extatice simeoniene, trebuie conexată cu realitatea vederii ca *dar de la Dumnezeu* sau ca *învrednicire de lumină*. [...] La el găsim,

Experiența trăită și evocată este tradusă în cuvintele: *„am atins/ pe Altceva, pe Altcineva, pe Altunde,/ care, știindu-mă, m-au respins”*.

Altceva, Altcineva și *Altunde* pare (și cred că e) un alt nume pentru Sfânta Treime. Este tot o

---

cel mai adesea, condescendența divină ca rază [...] de lumină, ca strălucire [...] sau ca *fulger strălucitor, orbitor* (s. n.), care vine repede în om” (p. 29).

„Simeon face o prolegomena a extazului, prezentându-l ca ajutor rapid venit din partea lui Dumnezeu. Astfel «lumina a răsărit ca dimineața devreme [...], și pe neașteptate l-a învăluit de sus o lumină strălucitoare *asemenea unui fulger* [ἀστραπῇ] (s. n.) [*cf.* F. Ap. 26, 13], care i-a prins mintea, a răpit-o întreagă și a umplut-o de o preadulce veselie». Nichita [Stithatul] prezintă al 4-lea extaz ca pe o răpire a minţii în lumină, unde aceasta se umple de o veselie extraordinară. Deodată noaptea piere și lumina apare în viața Sfântului Simeon ca o lumină orbitoare a dimineţii, ca un *fulger luminous* (s. n.), care îl învăluie cu totul” (p. 102).

De asemenea, a se vedea: Idem, *Teologia vederii lui Dumnezeu*, Teologie pentru azi, București, 2009, p. 103, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/11/18/teologia-vederii-lui-dumnezeu/, unde Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruș ne spune:

„De la Adam și până la Apocalipsa Apostolului Ioan, Scriptura ne arată că vederea lui Dumnezeu este o realitate interioară, pentru că firea umană este un mediu propriu al iradierii slavei lui Dumnezeu.

Fiecare vedenie este reală și irepetabilă datorită unicității divino-umane a evenimentelor extatice. Dumnezeu este autorul extazului și acesta se produce fulgerător de repede, iar vedeniile sunt realități dumnezeiești și nicidecum *elemente simbolice* sau *mitice* din istoria Bisericii. Deși slava lui Dumnezeu cea veșnică cuprinde toate câte există, totuși pe ea o vede, se împărtășește de ea, numai cel care e pregătit să o vadă, prin curățirea sa de patimi”.

definiție dogmatică, ca în *Elegia întâia*, pentru că *Altceva, Altcineva* și *Altunde* sunt nume pentru *aceeași realitate*, adică pentru *o singură ființă* și, în același timp, poetul dă de înțeles că vorbește despre trei *persoane*, la plural: *„care, știindu-mă, m-au respins”*.

Respingerea s-a manifestat prin timpul foarte scurt în care s-a petrecut experiența și prin faptul că s-a simțit din nou *zvârlit* în *„trupul/ acesta, lent vorbitor”*.

Aluzia la trupul *„lent vorbitor”* s-ar putea foarte bine să fie o trimitere la cunoscuta relatare a Sfântului Pavlos, despre cum „a fost răpit în Rai și a auzit *cuvinte de nespus*, pe care nu-i este iertat omului să le rostească” (II Cor. 12, 4).

Nu știm dacă Nichita vorbea cu adevărat despre o ieșire din sine extatică, „afară de trup” (II Cor. 12, 2), după care a fost *zvârlit* înapoi în *„trupul/ acesta, lent vorbitor”*, sau dacă folosește numai o *terminologie extatică* (ceea ce este evident), pentru a descrie ceva ce reprezenta un *ideal* sau *un dor* pentru el (spunea că „a fi poet nu înseamnă a avea talent, ci a avea dor”[40]). Am remarcat altădată existența unor mărturii cu privire la *experiențe mistic-extatice* și la Eminescu[41]. În vreme ce Arghezi și Blaga își doresc astfel de *revelații dumnezeiești* și sunt nemulțumiți de faptul de a nu le fi primit.

În ce mă privește, eu am ajuns *singură* la această *interpretare* a versurilor lui Eminescu,

---

[40] *Antimetafizica*, op. cit., p. 111.

[41] A se vedea cartea noastră, *Epilog la lumea veche*, vol. I. 2, op. cit., p. 160, 311-324, 342-346, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/05/16/epilog-la-lumea-veche-i-2-editia-a-doua/.

Arghezi și Blaga[42], pe care nu am aflat-o *nicăieri* în exegeza românească. Așa încât, cu atât mai mult mă întreb dacă Nichita, cercetând cu atenție experiența poetică a înaintașilor, a ajuns cumva la înțelegeri *nemărturisite* cuiva în mod deschis, dar despre care să ne fi lăsat mărturii tainice în versuri. Se poate să fi făcut rost și de *Filocalii* (atâtea câte apăruseră până atunci), deși nu am dovezi în acest sens. Și aceasta cu atât mai mult cu cât ultima strofă a acestei elegii grăiește, din

---

[42] A se vedea comentariile pe care le-am făcut, în 2007, la poezia lui Arghezi și Blaga:

http://www.teologiepentruazi.ro/2007/07/26/tudor-arghezi-si-dorinta-de-revelare-a-lui-dumnezeu/.

Comentariul versurilor argheziene l-am reluat apoi în ianuarie 2011:

http://www.teologiepentruazi.ro/tag/tudor-arghezi-si-dorinta-de-revelare-a-lui-dumnezeu/.

În ceea ce-l privește pe Blaga, a se vedea:

http://www.teologiepentruazi.ro/2007/07/17/lucian-blaga-intre-lumina-si-intunericul-iadului/,

http://www.teologiepentruazi.ro/2007/07/18/lucian-blaga-intre-lumina-si-intunericul-iadului-2/,

http://www.teologiepentruazi.ro/2007/11/27/mi-astept-amurgul/,

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/03/30/doua-poeme-ortodoxe-ale-lui-blaga/,

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/04/13/lucian-blaga-despre-lumina-dumnezeiasca/.

Aceste comentarii au fost revăzute și adăugite, fiind publicate aici:

http://www.teologiepentruazi.ro/2011/01/04/lucian-blaga-intre-aspiratia-spre-lumina-si-intunericul-infernal-1/,

http://www.teologiepentruazi.ro/2011/01/04/lucian-blaga-intre-aspiratia-spre-lumina-si-intunericul-infernal-2/.

nou, despre *inimă* în termeni isihaști, ca *magnet* al gândurilor. Pentru că la Nichita, ca și pentru isihaști, *inima* este izvorul gândurilor, nu *mintea*. Iar gândurile și înțelegerile *gravitează* în jurul inimii.

Pentru isihaști, prin rugăciunea neîncetată, inima se curățește, *mintea coboară în inimă*[43] și aceasta se face un *ochi curat*, care vede înțelesuri mai presus de lume.

Nichita spune: *„Gravitație a inimii mele,/ toate-nțelesurile rechemându-le/ mereu înapoi. Chiar și pe tine,/ rob al magneților, gândule"*.

Gândurile, așadar, *gravitează* în jurul inimii. În această privință, inima este cel mai mare magnet care există sau o *„zeitate a magneților"* (*Arta scrisului*, în vol. *Oul și sfera*).

Cât despre *înțelesurile* pe care le *atrage* inima, legătura cu Eminescu și cu tradiția spirituală ortodoxă nu se vede bine din versurile de mai sus, dar Nichita revine, în alt poem: *„Să nu te stingi, să nu lași alt eres/ să-ți dea o altă formă frunții,/* [ci] *să-ți ningă înțelesuri fără de-nțeles/*

---

[43] A se vedea, din nou, Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruș, *Vederea lui Dumnezeu în teologia Sfântului Simeon Noul Teolog*, op. cit. supra, p. 117:

„În *Imnul* 34, 79, asimilând pe ἀστραπὴ cu un ἥλιος μέγας, Simeon spune că vederea luminii, oricum ni s-ar arăta ea, ca *fulger* sau ca un *soare imens*, nu face altceva în noi decât să ne lumineze interior.

Însă aici, în *Imnul* 34, avem o formulă care garantează, în opinia noastră, dimensiunea isihastă a experienței simeoniene. El spune că lumina strălucește în noi și e înțeleasă νοερῶς ἐν καρδία, cu *mintea în inimă*. Dacă Simeon nu ar fi văzut vederea luminii ca o urmare a rugăciunii neîncetate, nu am fi avut în descrierile sale plasări ale extazului în cadrul rugăciunilor particulare asidue".

ierburile, iederile, munții...” (*Cosmogonia, sau cântec de leagăn*, în vol. *Laus Ptolemaei*)...

Așa încât, acum, în acest ultim episod liric al celei de-a treia elegii, este vorba de o *contemplare* în sens *extatic* și ea apare ca singura soluție de a ieși din sciziunea interioară provocată de căderea omului din Rai și de a se *reface* lăuntric, recăpătând atributele omului primordial. Ceea ce, în Ortodoxie, *este* singura soluție. Aceasta este adevărata *vedere*.

A patra elegie poartă subtitlul: *Lupta dintre visceral și real*. Lectura până la capăt a elegiei ne convinge însă că, ceea ce numește Nichita *„lupta dintre visceral și real”* nu este nimic altceva decât...*Gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*.

Lupta dintre visceral și real este *lupta trupului cu sufletul*. Probabil că trupul e *visceral*, iar sufletul este *real*, pentru Nichita. Deși se poate spune și invers, anume că sufletul e *visceral*, ca cel ce este *înăuntru/ lăuntric*, iar trupul este *real*, în sensul de: *concret*.

Am vorbit, nu cu mult înainte, despre aluzia poetului la *legea trupului*, din poezia *Corespondețe*, înțeleasă în felul în care a vorbit despre ea Sfântul Apostol Pavlos[44].

Poemul acesta pune în modul cel mai limpede problema sciziunii fundamentale dintre suflet și trup, petrecută odată cu prelestul și părăsirea stării adamice: *„propriul meu trup mă urăște,/ ca să poată exista mai departe/ mă urăște*

---

[44] A se vedea: http://www.teologiepentruazi.ro/2016/02/21/reintoarcere-la-nichita-13/.

/.../ voind să mă ucidă ca să poată fi liber/ și neucigându-mă/ ca să poată fi, totuși, trăit de cineva”.

Observăm aceeași atitudine, ca și în elegia anterioară[45], față de trup, ca *recipient* pentru suflet, care trăiește numai prin suflet și datorită sufletului și care, în plus, ar omorî bucuros sufletul dacă ar putea, dar nu o face, pentru că el, în sine, nu este decât materia fără viață. Numai că trupul, prin căderea omului în păcat, a devenit un *insurgent*, un Cain față de suflet.

El a căpătat o *ură viscerală* față de suflet, care este însă *realitatea* ce îi dă viață.

„Astfel/ el se grăbește să se prăbușească/ în somn,/ seară de seară”: vrea să doarmă și să scufunde și sufletul în *somnul cărnii* (vorba lui Ion Barbu: *„somn e carnea” (Riga Crypto și lapona Enigel)*), în nepăsarea și dormitarea lui.

Este evident că Nichita resimte puternic antagonismul suflet-trup și *războiul duhovnicesc* între cele două. Și totuși este un semn de mirare pentru noi, pentru că acest antagonism nu e simțit în acest mod dramatic decât de oamenii care cu adevărat pun în război *sufletul contra trupului*, așa cum a ilustrat Cantemir în *Divanul* amintit puțin mai devreme, adică de cei care folosesc *asceza* împotriva dorințelor carnal-empirice care sufocă spiritul.

Nu știm dacă sau în ce măsură a apelat vreodată Nichita la *asceză* și nici dacă ar putea să ne dea cineva mărturie asupra acestor aspecte.

---

[45] Idem: http://www.teologiepentruazi.ro/2016/03/07/reintoarcere-la-nichita-16/.

Cum spuneam, „prietenii” îi numără până în ziua de astăzi, „cu devotament”, paharele și femeile...

Însă nu e cu totul exclus ca poetul să fi arătat o părută „destrăbălare” în afară și să fi avut și o viață interioară, tainică, știută numai de el, care să fi inclus și *rugăciunea* și *pocăința*. Undeva mai sus am evocat o mărturie scurtă, dar transparentă, a poetului, privitoare la acest *balans* între patimi și virtute, el înclinând totuși cumpăna înspre cea din urmă[46].

Cu certitudine cred, însă, că Nichita avea un *duh foarte viu*, care nu suporta despotismul patimilor trupești ucigătoare de suflet și care nu s-a lăsat, până la urmă, dominat și subjugat de ele.

Dar să vedem poemul:

I

Învins în afară,
Evul Mediu s-a retras în chiliile
roșii și albe ale sângelui meu.
În catedrala cu pereți pulsând, s-a retras,
zvârlind și absorbind credincioșii întruna,
într-un circuit absurd,
printr-o zonă absurdă,
hrănindu-se cu mari bucăți de lună,
în dorința lui de-a exista
mușcându-le pe furiș, noaptea,
când ochii lumii dorm
și
numai dinții celor care vorbesc prin somn
se zăresc în întuneric,

---

[46] Idem: http://www.teologiepentruazi.ro/2016/01/27/reintoarcere-la-nichita-8/.

asemenea unei ploi de meteoriți
strălucitori,
urcând și coborând ritmic.

Învins în afară,
Evul Mediu s-a retras în mine
și
propriul meu trup nu
mă mai înțelege
și
propriul meu trup mă urăște,
ca să poată exista mai departe
mă urăște.

Astfel,
el se grăbește să se prăbușească
în somn,
seară de seară;
și iarna
din ce în ce mai puternic se înconjoară
cu straturi de gheață,
cutremurându-se și izbindu-mă și
scufundându-mă adânc în el însuși,
voind
să mă ucidă ca să poată fi liber
și neucigându-mă
ca să poată fi, totuși, trăit de cineva.

II

Dar peste tot în mine sunt ruguri
în așteptare
și ample, întunecoase procesiuni
cu o aură de durere.
Durere a ruperii în două a lumii

ca să-mi pătrundă prin ochii, doi.
Durere a ruperii-n două a sunetelor
lumii,
ca să-mi lovească timpanele, două.
Durere a ruperii-n două
a mirosurilor lumii,
ca să-mi atingă nările, două.

Și tu, o, tu, *refacere-n interior*,
tu, potrivire de jumătăți, aidoma
îmbrățișării bărbatului cu femeia sa,
o, tu, și tu, și tu, și tu,
izbire solemnă
a jumătăților rupte,
cu flacără înceată, atât de înceată,
încât ține aproape o viață
ridicarea ei,
aprinderea rugurilor, așteptata,
prevestita, salvatoarea,
aprindere-a rugurilor.

Chiar și numai declarația, care susține că *„Învins în afară,/ Evul Mediu s-a retras în chiliile/ roșii și albe ale sângelui meu./ În catedrala cu pereți pulsând, s-a retras /.../ Învins în afară,/ Evul Mediu s-a retras în mine”*, precum și afirmația poetului că așteaptă *„salvatoarea aprindere-a rugurilor”* ar fi trebuit să producă neliniște cenzurii comuniste, care, însă, a luat aceste lucruri ca pe niște *simple...metafore* ale unui poet *(neo)modernist obscur* în exprimare.

Socialiștii și comuniștii n-au iubit vreodată Evul Mediu, așa încât Gherea[47] – care l-a admirat

[47] A se vedea:

sincer pe Eminescu și are meritul de a-i fi dedicat primele studii competente științific (care surclasează aprecierile paupere ale lui Maiorescu[48]), care a și propus ca *epoca literară* în care a trăit să se numească *epoca lui Eminescu* – a fost teribil *frisonat* de iubirea poetului pentru Evul Mediu, în care, însă, în loc de cavaleri, el nu-i vedea decât pe „feudalii bețivi, mojici, dobitoci, stricați și cruzi, oameni care au umplut toată epoca aceea de sângele și lacrimile celor apăsați”[49].

Gherea considera, în consecință, foarte „primejdioasă” *poetizarea Evului Mediu* de către Eminescu și a încercat (și reușit) să scoată cu totul această epocă din atenția critică a viitorului, asociind Evul Mediu cu *misticismul creștinismului sectant* și cu *pesimismul bolnav*, pe care Eminescu le-ar fi luat ca pe o boală contagioasă din aerul epocii și din care nu l-ar fi caracterizat nimic. Comparându-l deci cu Lenau, afirma:

> „Am zis că fondul prim al caracterului lui Eminescu e idealismul și *naturalismul*

---

https://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Dobrogeanu-Gherea.

[48] Nichita Stănescu era el însuși foarte nemulțumit de *portretul* pe care Maiorescu i l-a făcut lui *Mihail* Eminescu (așa îi zice Nichita) și, fără să-l numească pe *critic*, spune următoarele:

„S-a spus că era bolnav și s-a justificat prin boală talentul său; s-a identificat geniul (ce tristețe!) cu nebunia”..., *cf.* Nichita Stănescu, *Fiziologia poeziei*, op. cit., p. 236.

[49] Constantin Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice*, ediție îngrijită de George Ivașcu, studiu introductiv și note finale de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ed. Tineretului, București, 1968, p. 120.

> *antic păgân* (s.n.), și că pe acest fond s-a altoit pesimismul german. La Lenau însă, chiar fondul prim e sombru, dureros, *sectant-creștin, mistic* (s. n.). [...]
>
> Caracterul prim și intim al poeziei lui Eminescu e naturalismul, *un naturalism ca acela care s-a manifestat în Grecia antică* (s. n.); pe când caracterul prim și intim al poeziei lui Lenau e *spiritualismul, romantismul*, așa cum s-a manifestat în poezia din vârsta de mijloc [Evul Mediu]. Mai mare deosebire cred că nu se poate"[50].

Oare Gherea a avut *premoniții* sau a trasat, chiar și fără să vrea, niște *linii directoare* pentru exegeza românească ulterioară? Ibrăileanu și Călinescu au ocolit în mod convenabil subiectele *spiritualismului* și *misticismului creștin*, ca mulți alții după ei, iar *naturalismul antic păgân, ca acela care s-a manifestat în Grecia antică*, a fost speculat cu succes de mulți comentatori ai poeziilor eminesciene.

Dar să ne întoarcem la Nichita, pe care, cum spuneam, exegeza literară nu l-a ajutat absolut deloc să înțeleagă ceea ce a înțeles el din Eminescu, așa cum nu m-a ajutat nici pe mine.

Spunând că *„peste tot în mine sunt ruguri/ în așteptare/ și ample,* ***întunecoase procesiuni****/ cu o* ***aură de durere****"*, Nichita reproduce, de fapt, atmosfera câtorva strofe din *Strigoii*, care m-au impresionat și pe mine prin acuratețea surprinderii amestecului *specific ortodox* de evlavie și durere interioară/ *interiorizată*, de întuneric al

---

[50] Idem, p. 171-172.

suferinței și lumină a nădejdii, manifestată însă smerit și tainic, irizată dintr-un lăuntru adânc spiritualizat:

Sub bolta cea înaltă a unei *vechi biserici*,
Între *făclii de ceară*, arzând în *sfeșnici mari*,
E-ntinsă-n haine albe, *cu fața spre altar*,
Logodnica lui Arald, stăpân peste avari;
Încet, adânc răsună *cântările de clerici*. /…/

Făcliile ridică – se mișc-în line pasuri,
Ducând la groapă trupul reginei dunărene,
Monahi, cunoscătorii vieții pământene,
Cu *barbele* lor *albe*, cu *ochii stinși* sub gene,
Preoți bătrâni ca iarna, cu *gângavele glasuri*.

O duc cântând prin tainiți și pe sub negre bolți,
A misticei religii întunecoase cete,
Pe funii lungi coboară sicriul sub părete,
Pe piatra prăvălită pun *crucea drept pecete*
Sub candela ce arde în umbra unui colț.

E, cred, una dintre foarte puținele descrieri ale unei procesiuni ortodoxe, din poezia românească, și care pune accentul pe caracterul *lăuntric* și *mistic* a ceea ce se petrece. Nichita a concentrat magnific versurile eminesciene, într-o definiție paradoxală, vorbind despre *„întunecoase procesiuni/ cu o aură de durere”*. De fapt, *„a misticei religii întunecoase cete”* indică exact același lucru, Nichita întrezărind *aura mistică* a sfinţeniei dincolo de *cernita* înfățișare a celor care trec *„cântând prin tainiți și pe sub negre bolți”*.

Însă ce *prohodesc*, în versurile lui Nichita, aceste *„întunecoase procesiuni/ cu o aură de durere”*? Tocmai *despărțirea* sufletului de trup, *divizarea* interioară a omului: *„durere a ruperii-n două a lumii /.../ Durere a ruperii-n două a sunetelor/ lumii /.../ Durere a ruperii-n două/ a mirosurilor lumii”*.

Prin *„ochii, doi”*, prin *„timpanele, două”* și prin *„nările, două”* pătrunde în om o receptare/ simțire a lumii care nu mai este *unitară*, ci *frântă*, pentru că *simțirea sufletului* nu mai este aceeași cu cea a *trupului*, cele două fiind nu numai *divizate*, ci și *contrare* una alteia. „Fiindcă poftele trupului sunt potrivnice duhului, și ale duhului potrivnice trupului; trup și duh sunt dușmani între sine, ca să nu faceți orice ați voi” (Gal. 5, 17, *Biblia 1939*).

În aceste condiții, ceea ce poetul așteaptă este o *„refacere-n interior”* ca o *„potrivire de jumătăți, aidoma/ îmbrățișării bărbatului cu femeia sa”*, pe care el nu ar aștepta-o, dacă nu ar ști că este posibilă. Fiindcă Hristos este Cel ce a refăcut această unitate, în trupul Său, prin jertfa Sa:

> „Căci El este pacea noastră, El, Care a făcut din cele două lumi una, adică *a surpat peretele din mijloc al despărțiturii, vrăjmășia*, desființând, în trupul Său, legea poruncilor și învățăturile ei, ca, *întru Sine, pe cei doi să-i zidească într-un singur om nou* și să întemeieze pacea și să-i împace cu Dumnezeu, pe amândoi, uniți într-un singur trup, prin Cruce, omorând prin ea vrăjmășia” (Efes. 2, 14-16).

„Sunt bolnav de zid, de zid dărâmat” (*Elegia a zecea*)...

„Aprinderea rugurilor”, aici, la finalul elegiei, nu trimite la hulita (și demna de hulă) Inchiziție romano-catolică, la care se gândește toată lumea când aude de Evul Mediu, iar unii, rău-voitori, chiar și numai când aud de Creștinism.

Aici e vorba de altfel de ruguri, iscate prin *„izbire solemnă/ a jumătăților rupte,/ cu flacără înceată, atât de înceată,/ încât ține aproape o viață/ ridicarea ei”*. Adică de *„refacere-n interior”*, care ține o viață întreagă. O viață de jertfă.

A cincea elegie (cu subtitlul *Tentația realului*) deplânge iarăși neputința omului *divizat* în sine însuși de a pătrunde înțelesurile adânci ale lucrurilor:

N-am fost supărat niciodată pe mere
că sunt mere, pe frunze că sunt frunze,
pe umbră că e umbră, pe păsări că sunt păsări.

Dar merele, frunzele, umbrele, păsările
s-au supărat deodată pe mine.
Iată-mă dus la tribunalul frunzelor,
la tribunalul umbrelor, merelor, păsărilor,
tribunale rotunde, tribunale aeriene,
tribunale subțiri, răcoroase.

Iată-mă *condamnat pentru neștiință*,
pentru *plictiseală*, pentru *neliniște*,
pentru *nemișcare*.

Sentințe scrise în *limba sâmburilor*.

Acte de acuzare *parafate*
cu măruntaie de pasăre,
răcoroase *penitențe* gri, hotărâte mie.

Stau în picioare, cu capul descoperit,
încerc să descifrez ceea ce mi se cuvine
pentru ignoranță...
și *nu pot, nu pot să descifrez*
nimic,

și-această *stare de spirit*, ea însăși,
se supără pe mine
și *mă condamnă, indescifrabil,*
la o perpetuă așteptare,
la o încordare a înțelesurilor în ele însele
până iau forma merelor, frunzelor,
umbrelor,
păsărilor.

„Până iau forma merelor, frunzelor”..., adică până când *„înțelesurile”*, încordându-se, se materializează la loc în substanța care le îmbracă.

Avem o întreagă tradiție, în lirica noastră modernă, a deplângerii faptului că omul modern a uitat *limba cosmică,* s-a înstrăinat de capacitatea sa primordială de a percepe *înțelesurile/ tainele* lumii.

Eminescu însuși recunoștea o astfel de îndepărtare, deși, în existența lui, ea survenise mai târziu. Mărturie stă sonetul *Trecut-au anii*[51] – pe care Nichita îl admira foarte mult –, dar și prima parte din *Codru și salon* (*„A firii dulce limbă de el*

---

[51] A se vedea:
https://ro.wikisource.org/wiki/Trecut-au_anii...

era-nțeleasă/ Și îl împlea de cântec, cum îl împlea de dor”)[52] sau poemul *O,-nțelepciune, ai aripi de ceară!* (*„Pierdută-i a naturii sfântă limbă /…/ Cu-a tale lumi, cu mii și mii de stele,/ O, cer, tu astăzi cifre mă înveți”*), pe care l-am comentat mai demult – de fapt, am extins comentariul subiectului în dezbatere de-a lungul mai multor ani, în mai multe cărți[53].

Poetul, așadar, nu cunoaște limba merelor, a frunzelor, a umbrelor, a păsărilor,…, *nu poate să descifreze* limbajul lor, dar se vede/ se simte *„condamnat pentru neștiință,/ pentru plictiseală, pentru neliniște,/ pentru nemișcare”*. Ele scriu sentința de condamnare nu ca pe un act superficial, ci *cu cele dinlăuntru* ale lor, cu *„sâmburi”* și cu *„măruntaie de pasăre”*: cu ceea ce este înlăuntrul merelor și înlăuntrul păsărilor etc.

Ele scriu cu *viscerele* lor, pentru că în ele nu există *„lupta dintre visceral și real”*, așa cum există în om. Ele nu sunt *disociate* de înțelesul lor, pe

---

[52] Idem:
https://ro.wikisource.org/wiki/Codru_și_salon.

[53] A se vedea:
http://www.teologiepentruazi.ro/2008/09/07/eminescu-si-ortodoxia-o-ntelepciune-ai-aripi-de-ceara-xx/.

Comentariul pe care l-am elaborat atunci a fost revăzut și introdus în cartea *Epilog la lumea veche*, vol. I. 2, op. cit., p. 324-351, *cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/05/16/epilog-la-lumea-veche-i-2-editia-a-doua/.

Pentru subiectul în dezbatere, a se vedea și p. 235-238 din această carte, dar și *Eminescu între modernitate și tradiție*, Teologie pentru azi, București, 2015, p. 226-230, 269-273, 481-492, *cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/11/16/eminescu-intre-modernitate-si-traditie/.

când omul trebuie să simtă *„tentația realului”*, nemaifiind una cu înțelesul său.

Limba lor este *miezul* lor, spre deosebire de oameni, pentru care *limba/ limbajul/ comunicarea* a devenit un act superficial și exterior, nesincer, care nu îi mai reprezintă.

Astfel încât *omul rațional* a devenit condamnabil de către *universul irațional*, pentru că acest univers, care nu are forța rațiunii omenești, a devenit *mai apt* pentru comunicare decât omul și *mai rațional* decât el.

Întregul *limbaj cosmic* e încă viu și nefalsificat, în timp ce omul *nu are adevăr* în ceea ce spune, *nu are miez* în cuvintele lui. Fiind scindat tot timpul în sine însuși, nefiind *totuna* cu propriul său gând sau cuvânt, omul nu mai e în stare să descifreze *mesajele* universului. Se simte condamnat pe drept, pentru înstrăinarea de adevărata sa menire, dar nu știe nici măcar să-și descifreze condamnarea, ca să înțeleagă cum trebuie să facă *„penitențe”*, cum trebuie să se pocăiască.

A se observa că *merele, frunzele, umbrele* și *păsările* sunt simboluri cu caracter paradisiac, care ar trebui să-i amintească omului de Raiul pe care l-a părăsit. Nichita ar fi putut alege oricare alte elemente din univers pentru a ilustra ideea sa, însă el s-a oprit tocmai la acestea și nu credem că au fost alese aleatoriu.

Merele, frunzele, umbrele și *păsările* trimit la grădina Raiului, la răcoarea și desfătarea lui. Pomii care desfată cu melosul frunzelor lor și împrăștie răcoare dulce și care adăpostesc în ramuri păsări minunate și frumos cântătoare re-

prezintă elemente specifice descrierilor hagiografic-paradisiace[54].

Și, într-o cu totul altă formulă poetică, ne întoarcem, de fapt, la ideea eminesciană că toată *poezia* și tot *melosul cosmic* ar trebui să funcționeze *anamnetic*, conducând pașii omului *„pe cărarea spre izvor/ Ce le-am dat-o tuturor”* (*Revedere*), pentru că *toți* se pot întoarce la *izvorul* lor, la patria lor originară, Paradisul.

Și dacă omul a uitat de *sentința* lui Dumnezeu, întreg universul i-o amintește, numai că omul e *iliterat* și nu înțelege textul cosmic. Nu înțelege de ce universul e *„supărat”* pe el și *îl acuză*.

Și totuși știe: *„Iată-mă condamnat pentru neștiință,/ pentru plictiseală, pentru neliniște,/ pentru nemișcare”*. Iar neștiința, plictiseala, neliniștea și nemișcarea sunt chiar *marile patimi* ale omului îndepărtat de Dumnezeu, adică: *agnosticismul, spleenul/ acedia*[55], *tulburarea patimilor* (sau lipsa liniștii sufletești) și *nemișcarea spre bine/ virtute, spre Dumnezeu*.

Universul întreg *îl condamnă* pe om pentru aceste mari patimi și păcate, din care decurg toate relele: din faptul că omul nu vrea să cunoască Adevărul, că se lasă în voia lenii și a nepăsării, că este tot timpul *neliniștit* din cauza multor patimi care îl stăpânesc, gândindu-se numai cum să le împlinească, și din faptul că nu se mișcă niciodată

---

[54] A se vedea, din nou, cartea mea, *Eminescu între modernitate și tradiție*, op. cit., p. 545-546, *cf.* http://www.teologiepentruazi.ro/2015/11/16/eminescu-intre-modernitate-si-traditie/.

[55] A se vedea: https://en.wikipedia.org/wiki/Acedia.

spre virtute, spre a săvârși binele, ci trăiește egoist și la întâmplare.

Pentru acestea merele, frunzele, umbrele și păsările *îl condamnă*, pentru că ele nu au rațiune și totuși sunt pline de *știință dumnezeiască*, de dinamism, de liniște lăuntrică și de mișcare tainică. În timp ce omul, care a fost creat ca stăpân al universului (Fac. 1, 26-28; Ps. 8, 4-8), a devenit un *agramat* care nu mai poate să înțeleagă nimic din *limbajul firii*, care ar fi trebuit să-i fie foarte familiar.

„Și-această stare de spirit, ea însăși,/ se supără pe mine/ și mă condamnă, indescifrabil,/ la o perpetuă așteptare,/ la o încordare a înțelesurilor în ele însele/ până iau forma merelor, frunzelor,/ umbrelor,/ păsărilor”: starea de spirit care îl acuză de indolență și neștiință este *starea de pocăință*, de părere de rău, care determină *„o încordare”* a ființei lui, *„a înțelesurilor în ele însele”*, până când *alfabetul neinteligibil* al lucrurilor se conturează iarăși în *lucruri inteligibile*, în forme paradisiace.

Însă tema lecturii *bibliei cosmice*, conexată cu cea a *agramatismului* omului îndepărtat de Dumnezeu în fața *arhitextului universal*, străbat lirica românească, fiind însă trecute cu vederea de critica literară. Am văzut că Eminescu a insistat asupra lor, el cunoscându-le din *Scriptură*, din *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei[56] și din cronografe.

---

[56] A se vedea și ceea ce am spus aici: *Creatori de limbă și de viziune poetică în literatura română*, vol. I. *Dosoftei*, Teologie pentru azi, București, 2013, p. 156-161, *cf.* http://www.teologiepentruazi.ro/2013/06/15/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-in-literatura-romana-vol-1/.

Nichita se va reîntoarce la acest subiect într-o poezie din vol. *Măreția frigului*:

Scriere este totul.
Peștele e literă
în alfabetul mării.
O frază sunt păsările-n zbor.

Totul e scriere.
Totul este de citit.
Piatra poate fi citită, –
Iar norii ne spun o poveste.

Triste, muncite alfabete,
înșiruind istorii vaste.
Chiar mâna mea ascunde-n sine
Uitata scriere a unui imn.

Stau singur și în gânduri, Doamne,
iar gândurile litere îmi sunt.
Încerc să recompun o frază
Dar timpul meu preschimbă scrisul.

O, de-aș putea să te citesc,
o, de-aș putea să deslușesc
aceste stranii alfabete...

(*Lecția de citire*)

Chiar versul *„**Stau** singur și **în gânduri**, Doamne”* ne trimite la Dosoftei: *„Nevoit-am ș[i]-am slăbit din bietul suflet,/ Lăsând somnul și odihna, **stând în cuget**./ De mâhneală n-am putut grăi cuvinte./ Cugetat-am și de zâle de mainte,/ De*

pre veci”... (Ps. 76, 9-13): o secvență poetică pe care am sesizat-o și cu alte ocazii și care se poate să-i fi reținut atenția și lui Nichita.

Chiar *gândurile* sunt litere ale unui *alfabet inițiatic*, care nu se lasă transcris pe hârtie, prins în cuvinte supuse timpului, pentru că *gândul/ contemplația* este, de fapt, un *trans-script*.

Aș mai aminti aici și un poem al lui Emil Botta:

Citită, recitită poate să fie
misterioasa dimineață:
roua e un imn, aurora e o elegie,
un țipăt lumina ce te îngheață.

A Totului carte stă deschisă.
Tremurător mă aplec,
Natură orbitoare,
asupra fântânilor tale înțelepte,
asupra izvoarelor tale vorbitoare...

Nu citesc, nu, ci ascult /.../

Nu înțeleg lucru mare,
dar ceea ce aud
mult, mult îmi place.

Poemul se numește: *Defensio auctoris* (vol. *Pe-o gură de rai*). Adică: *Apărarea autorului*. Chiar dacă poeții moderni au devenit iliterați în fața bibliei cosmice, a cărții naturii, totuși trebuie să recunoască faptul că rămân *uimiți* de măreția și frumusețea ei.

Creația lui Dumnezeu (*„a Totului carte”*) a devenit o...*poezie ermetică* sau cel puțin *obscură* tocmai pentru modernii care – cel puțin așa susțin ei – sunt iubitori de obscuritate și ermetism.

Biblia cosmică e la fel de greu de lecturat și de interpretat ca și *Biblia*, deși adesea pare la fel de „simplă”, ca și aceea. Iar poetul se apără, argumentând: *„Nu înțeleg lucru mare,/ dar ceea ce aud/ mult, mult îmi place”.*

Dacă în *Elegia a doua*, poetul deplângea că orice *rupere/ sfâșiere* se tratează în mod fals cu un *idol*, iar, în *A patra elegie*, resimțea acut o *„durere a ruperii-n două a lumii”*, acum, în *A șasea elegie*, acuză neputința alegerii între *două situații* care oferă, de fapt, aceeași soluție. Pentru ca, în *Elegia a zecea*, să sufere de *neîmpărțirea* lui unu la doi.

Numai *Elegia a opta* iese din logica *îndoirii* sau a *dezdoirii*. Sau nu? Vom vedea...

Însă această *A șasea elegie*, subintitulată *Afazia*, constată instalarea unei stări de paralizie volitivă în fața nevoii de *a disocia* între două lucruri asemenea:

Stau între doi idoli și nu pot s-aleg
pe niciunul, stau
între doi idoli și plouă mărunt,
și nu pot să aleg pe niciunul
și-n așteptare-*nlemnesc*
idolii-n ploaia măruntă. Eu stau
și nu pot să aleg între două
bucăți de lemn, și plouă mărunt și nu pot
în *putreda ploaie* s-aleg. Stau,
și lemnele, cele două, și-arată
coastele-albite de ploaia măruntă.

Stau între *două schelete* de cal
și nu pot să aleg pe niciunul, stau
și plouă mărunt, *topind* pământul
sub *oasele albe*, și nu pot să aleg.
Stau între *două gropi* și plouă mărunt
și apa roade pământul cu dinți
de *șobolan înfometat*.
Stau cu o lopată în mână, între două gropi,
și nu pot, în ploaia măruntă,
să aleg prima pe care voi astupa-o
cu *pământul mușcat* de ploaia măruntă.

Remarcăm preponderența termenilor din sfera semantică a morții. *Idolii* se transformă în *lemne*, lemnele în *oase/ schelete*, iar acestea au loc în *gropile* din pământul *ros* de apa cea *„cu dinți de șobolan înfometat”*.

Stau și eu și mă întreb dacă nu cumva poemul acesta este, iarăși, o *parabolizare* tipic nichitiană a unei *afazii* clasice, care în *versurile* Sfântului Ioan Damaschin sună astfel:

> „Adusu-mi-am aminte de prorocul ce strigă: eu sunt pământ și țărână; și iarăși m-am uitat în morminte și *am văzut oase goale și am zis: oare cine este împăratul sau ostașul, bogatul sau săracul, dreptul sau păcătosul?* [...]
>
> Veniți, fraților, la groapă să vedem țărâna și praful, din care am fost zidiți. Unde mergem acum? Și ce ne-am făcut? *Cine este săracul sau bogatul? Cine este stăpânul? Cine este slobodul [cel liber]?* Au nu sunt toți ță-

rână? Frumusețea chipului *a putrezit* și toată floarea tinereților a veștejit-o moartea”[57].

Pentru că mi se pare că, la fel, Nichita nu poate face diferența între doi idoli care *„înlemnesc”*, între două lemne *osificate* de *„putreda ploaie”*, apoi între *„două schelete”* și între *„două gropi”*. Iar el știa povestea despre dorința lui Alexandru Macedon, de a fi înmormântat cu mâna dreaptă afară, pentru ca toți să vadă că nu a luat cu sine nimic în mormânt[58].

Urmând Sfântului Ioan Damaschin, Neagoe Basarab va compune *plângeri* asemănătoare:

> „Caută cu tot de-adinsul în mormânt și vezi pe cei ce zac acolo într-însul și cunoaște care au fost împărat și care sântŭ oase de domn. Vezi groaznecul și înfricoșatul chip și față a oaselor și zi dar: dentr-aceștea, care au fost împărat și care au fost domn, care au fost boiariu, sau care au fost slugă, sau bogat, sau sărac, sau bătrân, sau tânăr, sau care au fost harap și care au fost om frumos? Au doar nu sântŭ toți țărână? Au nu sântŭ toți pulbere? Au nu sântŭ toți plini de împuțiciune? [...]
>
> Ia aminte și socotéște, o, oame, acestor cuvinte ce fură grăite, și caută în mormânte și vezi oasele noastre cum zac, și-ți vino în gând și în firea inimii tale, și cugetă ce sfârșit vei să aibi, și te întoarce cu lacrăme. Și de vei putea să-ți aduci aminte, chibzuiaște și zi:

[57] *Molitfelnic*, Ed. IBMBOR, București, 2002, p. 228, 238.

[58] A se vedea *Antimetafizica*, op. cit., p. 149.

> carele iaste împăratul și carele iaste omul cel prostŭ [simplu] și de nimic? Carele iaste bogatul și omul cel lăudat, și carele iaste săracul și cel de nimic? Carele iaste robul și carele iaste cel slobod? Sau carele iaste stăpânul, sau care iaste sluga, robul și slobodul? Cu adevărat întocma va fi stăpânul și sluga, robul și slobodul”[59].

Miron Costin va reproduce aceleași idei, pe scurt, în versuri: *„Moartea, vrăjmașa, într-un chip calcă toate casă,/ Domnești și-mpărătești, pre nimeni nu lasă,/ Pre bogați și săraci, cei frumoși și tare./ O, vrăjmașă, priietin ea pre nimeni n-are”* (*Viiața lumii*)[60]. Compunând și el un poem, pe urmele *Vieții lumii* a lui Costin, și pe care îl inserează în *Istoria ieroglifică*, Dimitrie Cantemir scrie: *„A lumii cânt cu jele cumplită viață,/ Cum să trece și să rupe, ca [și] cum am fi o ață./ Tânăr și bătrân, împăratul și săracul,/ Părintele și fiiul, rude și-alalt statul,/ În dzi ce nu gândește, moartea îl înghite,/ Viilor rămași, otrăvite dă cuțite./ Țărna tiranul, țărna țăranul astrucă”…*[61].

---

[59] *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său, Theodosie*, text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu, cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă, studiu introductiv și note de Dan Zamfirescu și G. Mihăilă, Ed. Minerva, București, 1970, p. 212-213.

[60] Miron Costin, *Opere*, ediție critică, studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice și glosar de P. P. Panaitescu, ESPLA, București, 1958, p. 322.

[61] Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*, ediție îngrijită de P. P. Panaitescu și I. Verdeș, studiu introductiv de Adriana Babeți, Ed. Minerva, București, 1997, p. 194.

La Eminescu, în *Scrisoarea I*:

Vezi pe-un rege ce-mpânzește globu-n planuri pe un veac,
Când la ziua cea de mâne abia cuget-un sărac...
Deși trepte osebite le-au ieșit din urna sorții,
Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții;
La același șir de patimi deopotrivă fiind robi,
Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi!

Unul caută-n oglindă de-și buclează al său păr,
Altul caută în lume și în vreme adevăr,
De pe galbenele file el adună mii de coji,
A lor nume trecătoare le însamnă pe răboj;
Iară altu-mparte lumea de pe scândura tărăbii,
Socotind cât aur marea poartă-n negrele-i corăbii[62].

Dintre poetizările ulterioare ale temei, îl reamintim aici pe Adrian Maniu cu poemul *Târziu de tot*:

---

[62] A se vedea comentariul pe care l-am elaborat aici:

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/01/12/scrisoarea-i-1/,

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/01/16/scrisoarea-i-2/,

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/01/22/scrisoarea-i-3/.

Comentariul acesta l-am integrat în cartea: *Epilog la lumea veche*, vol. I. 2, op. cit., p. 481-505, *cf*.

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/05/16/epilog-la-lumea-veche-i-2-editia-a-doua/.

Plângi. Ai vrea să-l săruți, înc-o dată,
Măcar cum l-au lăsat viermii-n pământ,
Cum să-l găsești, când *toți la fel sunt*,
Osul nu l-ai putea *osebi* niciodată.

Toți seamănă, la toți: o tigvă boltită,
Priviri scobite, fălci râzând mut.
La toți care au rămas. La toți câți au trecut
De păcate, durere, ispită.

Osul lui, la fel cu al străinului;
Cum un bob de rouă, seamănă bobului de rouă.
Inima a tăiat-o plugul în două,
Și o sug în pace, buruienile câmpului...

Credem că la aceasta se rezumă și *imposibilitatea alegerii* lui Nichita[63]. *Idolii* ajung până la urmă între *„bucăți de lemn"*, ajung *roși* și *topiți*, în *gropi* care seamănă cu oricare altele, între care *nu poți să alegi*.

A șaptea elegie (cu *Opțiunea la real* în subtitlu) este o artă poetică. Prima în ordinea elegiilor nichitiene. De aici înainte, Nichita încearcă să precizeze care este rolul poetului și al poeziei sale în lume. A vorbit despre Dumnezeu, a vorbit

---

[63] A se vedea și ceea ce am spus aici:

http://www.teologiepentruazi.ro/2014/09/14/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-in-literatura-romana-dimitrie-cantemir-19/.

Comentariul acesta a fost introdus în cartea noastră, *Creatori de limbă și de viziune poetică în literatura română*, vol. 2. 1. *Dimitrie Cantemir*, Teologie pentru azi, Bucu-rești, p. 139-155, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/01/08/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-vol-2-1/.

despre om și statutul său ontologic în univers, despre așezarea sa în raport cu Dumnezeu și cu lumea, despre cunoaștere și despre putința de înțelegere: prin lectură, prin contemplare, prin extaz.

Acum își explică *opțiunea...pentru poezie*. Sau, după cum definește în altă parte *antimetafizica*: „dorința de a trăi ideal natura obiectivă a lucrurilor”[64].

Dacă, în *A cincea elegie*, a avut *tentația* de a interpreta un *text cosmic*/ o *poezie cosmică obscură*, chiar *ermetică*, blocată de lipsa accesului la o astfel de interpretare, datorată condiției omului căzut/ despiritualizat/ aparadisiac, aici Nichita își expune motivele pentru care *optează* „în mod majoritar” – cum zicea el în altă parte – pentru *poezie* și nu pentru calea grea a *sfințirii* prin asceză și cunoaștere teologică. Căci, după cum mărturisește cu sinceritate: *„Niciodată n-am să fiu sacru. Mult,/ prea mult am imaginația/ celorlalte forme concrete”*.

Nichita identifică foarte corect una din marile cauze ale inabilității de a-ți sfinți viața prin rugăciune și asceză: *imaginația*. Sfinții Părinți au indicat-o dintotdeauna ca pe o mare piedică în calea desăvârșirii (dacă îmi amintesc bine, cred că Sfântul Ioannis Scărarul o numește: *puntea demonilor*). Ceea ce ne conduce iarăși la concluzia că Nichita avea și lecturi teologice mai substanțiale.

Imaginația este o facultate care a fost dăruită omului de Dumnezeu cu un scop, ea nu este *inutilă* sau nu este oricând inoportună omului, în activitățile lui. Însă, din nefericire, odată ce omul a căzut din Rai și nu mai are capacitatea de a face

---

[64] *Antimetafizica*, op. cit., p. 227.

deosebirea justă, oricând, între *bine* și *rău*, imaginația a devenit calea cea mai facilă de *înșelare* a omului.

Omul care se lasă ușor *dus de imaginație*, în defavoarea puterii de *discriminare*, poate fi ușor *convins* să creadă orice. Din această vagabondare haotică a imaginației se naște, cel mai ușor și cel mai adesea, *părerea bună de sine*, adică inamicul principal al smereniei și al pocăinței.

O să citez un Fericit Părinte recent (nu a fost canonizat încă), care spune:

> „Mintea care închipuiește [rătăcește prin imaginație] nu este potrivită teologiei.
>
> Cunoscând dauna petrecerii în tărâmul închipuirii, Fericitul Stareț Siluan se nevoia a se înfățișa înaintea lui Dumnezeu cu *mintea curată*. Această stare se dă omului în ceea ce este pentru el o încordare limită a pocăinței, dăruită lumii de către Hristos cel înviat. Nici a descrie o astfel de stare a duhului nostru, nici a o împărtăși prin scris nu este cu putință. Multora ea li se pare de necrezut. Da, «la oameni aceasta este cu neputință, dar la Dumnezeu toate sunt cu putință» (Mt. 19, 26).
>
> Rugăciunea minții curate este rar fenomen. Începem a ne apropia de ea mai presus de toate printr-o adâncă suferință a sufletului care își conștientizează o lipsă, cu nimic de înlocuit: despărțirea de Dumnezeu. Întristarea este asemenea unei agonii; durerea – mai ascuțită decât cuțitul. Dacă nu i s-ar însoți pocăința, presupun că ea, durerea, ar putea lua un caracter pierzător și poate ar

duce până la moarte. Împreună cu rugăciunea, însă, ea este un minunat dar al dragostei lui Dumnezeu.

Lupta chinuitoare face să pătrundă în suflet energia, mai înainte ascunsă, a rugăciunii, care *zvâcnește zi și noapte ca un puternic șipot* (s. n.). Și neașteptat, fără a o căuta, rugăciunea atinge starea de *curăție*. Atuncea omul cu adevărat trăiește în realitatea purtătoare de lumină a Sfântului Duh: atât pentru Dumnezeu, cât și pentru sine însuși, el se arată în deplina golătate a ființei sale.

Într-o astfel de rugăciune, duhul nostru se tămăduiește de *năluciri ale adevărului*, de multe atrageri nelimpezi către negura necunoașterii"[65].

---

[65] Arhimandritul Sofronie [Saharov], *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, traducere din limba rusă de Ierom. Rafail (Noica), Ed. Sofia, București, 2005, p. 38-39.

Cuvintele Fericitului Sofronie („Lupta chinuitoare face să pătrundă în suflet energia, mai înainte ascunsă, a rugăciunii, care zvâcnește zi și noapte ca un puternic șipot") ne încredințează de corectitudinea comentariului pe care l-am făcut odinioară la poezia lui Arghezi:

„O poezie din categoria *Psalmilor* (*Ruga mea e fără cuvinte*) vorbește foarte limpede (pe cât se poate de clar în limbajul frust și eliptic al liricii argheziene) despre cunoașterea lui Dumnezeu în mod revelațional, despre ieșirea din sine în mod extatic și vederea Lui cu ochiul duhului nematerialnic, pentru ca *mintea mea să poată să-nțeleagă/ Nengenunchiată firii de pământ.* Pentru a ajunge însă la extazul duhovnicesc, este nevoie de o asceză neîntreruptă și de privegheri cu rugăciune în care *Săgeata nopții zilnic vârfu-și rupe/ Și zilnic se-ntregește cu metal,* care să ducă la curățirea inimii pentru a-L putea primi în casa și în foișorul sufletului: *Sufletul meu,*

Întorcându-ne deci la Nichita, acesta nu se referă la o *imaginație erantă* sau la o *fabulație de dragul fabulației*, în versurile pe care le-am citat

---

deschis ca șapte cupe,/ Așteaptă o ivire din cristal,/ Pe un ștergar cu brâie de lumină.

Aceste versuri sunt o foarte bună ilustrare a faptului că Arghezi este de neînțeles în afara tradiției isihaste și monastice pe care poetul o cunoștea în mod intim. *Săgeata nopții* este rugăciunea îndreptată cu stăruință către Dumnezeu în timpul privegherilor de noapte ale monahului sau ale rugătorului. Această rugăciune se transformă în încordare totală a întregii ființe, concentrare care devine din ce în ce mai puternică pe măsură ce practica rugăciunii (Psalmi, rugăciunile Sfinților, rugăciunea inimii) unifică mintea cu inima și puterile lăuntrice ale sufletului, așa încât *zilnic vârfu-și rupe/ Și zilnic se-ntregește cu metal*. Adică, în fiecare zi, nevoitorul observă că, rugându-se, sufletul și trupul lui slăbesc, obosesc, dar constată și o întărire interioară a duhului său, prin care prinde curaj să meargă mai departe și să fie și mai stăruitor în rugăciune.

Iar rugăciunea stăruitoare atrage harul Duhului Sfânt și descoperirea luminii dumnezeiești, în extaz duhovnicesc, care se vede cu ochii duhului și care se produce atunci când și sufletul este plin de dor și smerit: *Sufletul meu, deschis ca șapte cupe,/ Așteaptă o* ***ivire din cristal****,/ Pe un ștergar cu brâie de lumină*. Sufletul care vede lumina lui Dumnezeu este ipostaziat prin metafora mistică a celor *șapte cupe* și prin cea a *ștergarului*, ultima fiind o variantă românească a *mahramei* în care trebuie să se imprime chipul lui Dumnezeu". A se vedea:

http://www.teologiepentruazi.ro/2007/07/26/tudor-arghezi-si-dorinta-de-revelare-a-lui-dumnezeu/.

Am scris acest comentariu fără a avea neapărat în minte, atunci, cuvintele Fericitului Sofronie, dar având cunoștință de ceea ce înseamnă rugăciunea și lupta ascetică dintr-o mulțime de alte lecturi filocalice și duhovnicești.

mai sus. Spunând că *„mult,/ prea mult am imaginația/ celorlalte forme concrete”*, poetul ne indică nu atât *imaginarea* lor, cât *apropierea compătimitoare* de ele. Totuși, am sesizat că cei care nu aderă cu niciun chip la o interpretare *în sens duhovnicesc/ ortodox* a operei sale poetice, au scos în evidență cu bucurie tocmai versurile acestea, acordându-le semnificația de *respingere a sacrului*.

Ca un exemplu aleatoriu pentru *rictusurile* criticilor față de orice sugestie care ar putea conduce către o înțelegere teologică, voi cita (nu fără *amuzament amar*, recunosc) o notă de subsol a Ștefaniei Mincu:

> „În paranteză fie spus, personal ne-a frapat faptul că în limbajul cotidian al lui Nichita Stănescu [ca și în toată poezia lui, de altfel, nu numai în *limbajul cotidian*], cuvântul «suflet» apărea extrem de frecvent. După prima impresie, mărturisesc neplăcută, pe care mi-a făcut-o acest amănunt, am căutat să-i găsesc o explicație plauzibilă”[66].

Dacă, după „impresia neplăcută”, primul gând al unui critic literar este să caute *să-și explice* apariția cuvântului „suflet” în vocabularul unui poet...cred că pot și eu să îmi permit să consider că *niciodată* un astfel de critic nu va fi liber de prejudecăți grave, antireligioase, mergând până la a oculta sensurile spirituale ale poeziei, mistificându-le chiar, cu bună știință,

---

[66] Ștefania Mincu, *Nichita Stănescu. Între poesis și poiein*, Ed. Eminescu, București, 1991, n. 1, p. 104.

numai pentru ca acestea să capete aspecte „plauzibile” pentru ceea ce este *rațiunea criticului*, nu și a autorului...

„Opțiunea” lui Nichita *„la real”* nu este, însă, nici pe departe, una pentru *concretul despiritualizat*, cum ar putea părea la prima vedere, ci credința în geniul său artistic îl convinge că are *menirea* de a înălța oamenii și lumea întreagă prin poezie (ca și pe Eminescu, odinioară).

De aceea, el renunță la *a se mântui pe sine*, crezând că poate, în felul acesta, prin sacrificiul său, dedicându-se poeziei, să-i ridice pe alții: *„Și nici n-am vreme din pricina asta/ să mă gândesc/ la propria mea viață”*.

Așa încât, putem considera afirmația poetului, *„Niciodată n-am să fiu sacru. Mult,/ prea mult am imaginația/ celorlalte forme concrete”*, mai degrabă ca o constatare a unei conștiințe adânci, sincere și corecte cu sine, care își recunoaște limitările, iar nu o respingere *trufașă* a sfințeniei.

Dar să vedem poemul în întregime:

Trăiesc în numele frunzelor, am nervuri,
schimb verdele pe galben și
mă las pierit de toamnă.

În numele pietrelor trăiesc și mă las
cubic bătut în drumuri,
cutreierate de repezi mașini.

Trăiesc în numele merelor și am
șase sâmburi scuipați printre dinții
tinerei fete dusă cu gândul tot
după leneșe dansuri de ebonită.

În numele cărămizilor trăiesc,
cu brățări de mortar înțepenite
la fiecare mână, în timp ce îmbrățișez
un posibil gălbenuș al existențelor.

Niciodată n-am să fiu sacru. Mult,
prea mult am imaginația
celorlalte forme concrete.

Și nici n-am vreme din pricina asta
să mă gândesc
la propria mea viață.

Iată-mă. Trăiesc în numele cailor.
Nechez. Sar peste copaci retezați.
Trăiesc în numele păsărilor,
dar mai ales în numele zborului.

Cred că am aripi, dar ele
nu se văd. *Totul pentru zbor*.
Totul,
pentru a rezema ceea ce se află
de ceea ce va fi.

Întind o mână, care-n loc de degete
are cinci mâini,
care-n loc de degete
au cinci mâini, care
în loc de degete
au cinci mâini.

Totul pentru a îmbrățișa,
amănunțit, totul,
pentru a pipăi nenăscutele priveliști
și a le zgâria

până la sânge
cu o prezență.

Prietenia e a prezenței..., obișnuia să spună Nichita. Și iubirea de *„a îmbrățișa, amănunțit, totul”* este tot a *prezenței*. A îmbrățișa și tot ce există, dar și tot ceea ce nu există încă, dar va exista: *„un posibil gălbenuș al existențelor”*, *„ceea ce va fi”*. Sau, cum scrisese mai înainte: *„Tristețea mea aude nenăscuții câini/ pe nenăscuții oameni cum îi latră”* (*Cântec V*).

Și, cu riscul de a enerva *acea parte a exegezei* noastre, care nu își poate explica de ce un poet vorbește atât de mult despre „suflet”, o să fac totuși o paralelă cu Sfântul Siluan Athonitul[67], cel care obișnuia să se roage „pentru cei de pe pământ și pentru cei din iad, pentru cei ce au fost *și pentru cei nenăscuți încă* (s. n.)”[68].

El spunea: „ziua și noaptea cer de la Domnul iubire și Domnul îmi dă lacrimi să plâng pentru întreaga lume. [...]

Cu cât mai mare e iubirea, cu atât mai mari sunt și suferințele sufletului. [...] Celor pe care i-a ales, Domnul le dă un har atât de mare, că în iubirea lor îmbrățișează tot pământul, lumea întreagă. [...] Am primit de la Dumnezeu mare bucurie și am fost cuprins de iubire pentru fiecare zidire a lui Dumnezeu”[69] etc.

---

[67] A se vedea: http://ro.orthodoxwiki.org/Siluan_Athonitul.

[68] Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdii și iadul smereniei. Însemnări duhovnicești*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, studiu introductiv și traducere de Diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1997, p. 28.

[69] Idem, p. 122, 124, 126, 131.

Nichita nu a putut cunoaște scrierile nici ale Sfântului Siluan, nici ale Fericitului Sofronie de la Essex, ucenicul primului, pentru că ele au fost traduse în română și răspândite la noi după Revoluție.

Poetul nu a ales calea ascezei ortodoxe, cea a lepădării totale de sine, a unirii cu Hristos și a asumării „Adamului total" (a întregii umanități) în rugăciune, precum cei amintiți mai devreme (și precum toți Sfinții Părinți din toate veacurile), dar și el e undeva pe același drum, pentru că și el *„suferă de-ntreg universul"* (*Elegia a zecea*).

Poate că era undeva mai la începutul unui asemenea drum, dar totuși pe aceeași cale...

Ca și Eminescu, și Nichita mărturisește o durere „universală": *„Iată-mă, stau întins peste pietre și gem,/ organele-s sfărâmate, maestrul,/ ah, e nebun căci el suferă/ de-ntreg universul"*.

Ceea ce ne mărturisește Nichita, însă, este că el era poet din *generozitate*, *altruism*, *iubire*, *dăruire*...Cu totul alte coordonate decât cele ale *estetismului pur*.

Iar noi nu susținem că Nichita ar fi *Sfântul Siluan*, după cum nu am susținut nici că Eminescu ar fi fost *Sfântul Grigorios Palamas* sau *Sfântul Ioannis Hrisostomos*. Dar trebuie să vedem și diferențele față de ceea ce se spune de obicei despre ei, cel mai adesea din cauza ignoranței și a opacității totale a criticilor față de căutările și experiențele spirituale ale autorilor.

Elegia a opta, hiperboreeana este tot o artă poetică. Iată prima parte a poemului:

Ea mi-a spus atunci, văzând lucrurile fixe

ale alcătuirii mele:
Aș vrea să fugim în Hiperboreea
și să te nasc viu,
asemenea cerboaicei, pe zăpadă,
în timp ce aleargă și urlă
cu sunete lungi atârnate de stelele nopții.

La frig cu noi și la gheață!
Îmi voi dezbrăca trupul
și voi plonja în ape, cu sufletul neapărat,
luându-și drept limită
animalele mării.

Oceanul va crește, desigur, va crește
până când fiecare moleculă a lui
cât un ochi de cerb va fi,
sau
cu mult mai mare,
cât un trup de balenă va fi.

Voi plonja într-o astfel de apă mărită,
izbindu-mă de brownienele priveliști,
într-o mișcare de spor, disperată,
voi face zigzaguri: lovită
de mari, întunecate, reci molecule,
adeptele lui Hercule.

Fără putință de-înec și fără
putință de mers și de zbor –
numai zigzag și zigzag și zigzag,
înrudindu-mă cu feriga
printr-un destin de spor...

Aș vrea să fugim în Hiperboreea
și să te nasc viu,

urlând, alergând, zdrobită de zimții
cerului vinețiu,
pe gheața crăpată în iceberguri
risipite sub cer vinețiu.

Hiperboreea este o regiune mai mult sau mai puțin *mitică*[70], iar alegerea acestui nume de către Nichita a dat și poate da naștere, în continuare, la multe interpretări ale poemului.

După unele identificări (Homer și alții), Hiperboreea ar corespunde, din punct de vedere geografic, Daciei. Și de aici pot pleca multe discuții, mai ales că Nichita a mai făcut o dată *aluzie* la istoria veche a românilor, în *Elegia a doua, getica*, dedicată lui *Vasile Pârvan*. De asemenea, despre *A unsprezecea elegie* va spune: „poemul *Intrare-n muncile de primăvară* [...] conține în el ceva din făptura vie și gânditoare a lui Vasile Pârvan”[71].

Însă, ca și în *Elegia a doua*, nici aici Nichita nu face trimiteri istorice concrete. Se poate stabili, pe de altă parte, o paralelă cu Eminescu și cu *„raiul Daciei veche”* (*Memento mori*), precum și cu *nordul laponic* al lui Ion Barbu – care face referire la *hiperboreeni*, în poemul *Ixion*, dar acolo aceștia sunt identificați cu zeii olimpieni.

În schimb, dacă lapona Enigel afirma despre sine: *„Că dacă-n iarnă sunt făcută,/ Și ursul alb mi-e vărul drept,/ Din umbra deasă, desfăcută,/ Mă-nchin la soarele-nțelept./ La lămpi de gheață, supt*

---

[70] A se vedea: https://ro.wikipedia.org/wiki/Hiperboreea. Sau: https://en.wikipedia.org/wiki/Hyperborea.
[71] *Cf. Antimetafizica*, op. cit., p. 101.

zăpezi,/ Tot polul meu un vis visează./ Greu taler scump cu margini ***verzi/ De aur****, visu-i cercetează. // Mă-nchin la soarele-nțelept,/ că sufletu-i fântână-n piept”...*[72], în elegia lui Nichita îndemnul este: *„La frig cu noi și la gheață!”*. Un îndemn care nu e singular și pe care îl repetă în *Plonjeu* (vol. *Oul și sfera*): *„Înspre zăpadă totul! La gheață și la urși”*.

Culoarea *verde de aur* – pe care am comentat-o altădată și am considerat-o una mistică, împrumutată din Ps. 67, 14-16 sau din versificarea dosofteiană a acestui psalm[73] – apare și în finalul elegiei nichitiene: *„idealul de zbor s-a-ndeplinit aici,/ și-o* ***aură verzuie*** *prevestește/ un mult mai aprig ideal”*[74].

---

[72] A se vedea comentariul poemului barbian, pe care l-am făcut aici:

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/11/20/poezia-lui-ion-barbu-ii/, fiind apoi introdus în vol I. 3 din *Epilog la lumea veche*, op. cit., p. 174-177, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2011/01/08/epilog-la-lumea-veche-i-3/.

[73] A se vedea comentariul nostru de aici:

http://www.teologiepentruazi.ro/2013/04/21/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-in-literatura-romana-41/.

A fost introdus ulterior în cartea noastră de aici:

http://www.teologiepentruazi.ro/2013/06/15/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-in-literatura-romana-vol-1/, p. 115-117.

[74] Ne amintim însă că Nichita a mărturisit cum, pe vremea compunerii *Elegiilor*, poezia lui Ion Barbu nu-i mai plăcea decât *așa, din răsfăț*.

Despre Ion Barbu, el ne-a lăsat câteva mărturii la care e bine de luat aminte. În primul rând, a ținut să precizeze că, „în cazul poetului, omul și opera sunt totuna, *biografia lui fiind opera* (s. n.)”. Apoi a adăugat faptul că influența lui Barbu asupra sa, inițial, „a fost

Hiperboreea poate fi înțeleasă ca o țară a zeilor sau un tărâm paradisiac, cu atât mai mult cu cât oceanul în care ar trebui să se scufunde născătoarea poetului și poetul, *dezbrăcați de trup* (având numai *„sufletul neapărat”*), suportă comparație cu acele *„sure hale”* eminesciene, aflate *„în fundul mării aspre”*, în Nordul unde-i *„iarna-n zilele-i eterne”*, acolo unde locuiesc zeii Daciei împreună cu zeii Valhalei, hale marine în care *„visul unei nopți de vară s-a amestecat cu ger”* (*Memento mori*).

De altfel, îndemnul de a merge *„la frig și la gheață”* consună cu cel eminescian: *„Tu rămâi la toate rece”* (*Glossă*). Sau, după cum am arătat în comentariul meu la *Luceafărul*, acel *„mort frumos cu ochii vii/ Ce scânteie-n afară”* este omul *mort* pentru patimi *himerice* (din care numai ochii *„lucesc adânc himeric,/ Ca două patimi”*... *„ce scânteie-n afară”*; care sunt *„pline de-ntuneric”*, dar *„în afară”*, nu în interiorul lui), cel care

---

relativ minoră, de tehnică poetică mai degrabă, decât de viziune”, pentru ca mai apoi, întâlnindu-l și ascultându-l, „unele afirmații ale lui de gust să aibă un efect fulgurant asupra mea, influențându-mi și dezvoltându-mi capacitatea de penetrație incipientă”, *cf. Antimetafizica*, op. cit., p. 258.

În același timp, însă, ne mărturisește și faptul că „i-am citit câteva poezii lui Ion Barbu, poezii impregnate de *Jocul* său *secund*, într-o perioadă când Barbu era foarte criticat [...]. Și atunci, Barbu mi-a spus: «Nu înțeleg nimic din poeziile tale, lasă-mă să le citesc cu voce tare încă o dată. Haide să ne împrietenim cu ele»”, *cf. Fiziologia poeziei*, op. cit., p. 278. Ceea ce nu e tocmai bine pentru cineva care avea obiceiul să le reproșeze tuturor că nu sunt în stare să-i înțeleagă poeziile sale, scrise în manieră hermetică. Nichita încearcă să-l acopere, inventând o scuză...

rămâne Hyperion (*„Iar tu, Hyperion rămâi”*), adică *„nemuritor și rece”*[75].

De aceea – putem spune – în poemul lui Nichita, *cea care îl naște „viu”* pentru poezie îl îndrumă către Hiperboreea, o zonă aspră, rece, *ascetică*, cu totul nepasională: *„La frig cu noi și la gheață!/ Îmi voi dezbrăca trupul/ și voi plonja în ape, cu sufletul neapărat,/ luându-și drept limită/ animalele mării”*.

Același lucru poate să însemne – simbolic vorbind – și a avea *„un destin de spor”*.

Conform DEX, *sporul* este un „organ microscopic al organismelor vegetale, care servește la înmulțire, la răspândire și, adesea, *pentru supraviețuirea în condiții nefavorabile* (s. n.)”[76].

Atât *„dezbrăcarea de trup”*, cât și *„destinul de spor”* (într-un univers uriaș, care crește continuu) par să ne sugereze condițiile unei *asceze dure*, în urma căreia să se nască poezia (sau poetul care *conține* în sine poezia).

Eu înțeleg astfel: *iubirea/ femeia iubită* îl naște pentru poezie, în absența sexualității – de altfel, el însuși a mărturisit despre *austeritatea* condițiilor în care a scris cele *11 elegii*.

Iar Nichita a precizat, în repetate rânduri, că poezia *nu este* nici rodul *hazardului*, nici al *patimilor*[77]. Prin aceasta, se înscrie pe linia lui

---

[75] A se vedea: http://www.teologiepentruazi.ro/tag/luceafarul/.

[76] A se vedea: https://dexonline.ro/definitie/spor.

[77] „Eu nu cred că poetul scrie alandala, pradă dispozițiilor de moment”, *cf.* Nichita Stănescu, *Fiziologia poeziei*, op. cit., p. 386.

„Estetica este expresia de vârf a conștiinței”, *cf.* Nichita Stănescu, *Respirări*, op. cit., p. 154.

Eminescu și a multor altor poeți români, care au considerat concupiscența un *inamic al creației*.

Aici, condiția vegetativă (*înrudirea cu feriga* și *destinul de spor*) nu este cea a rigăi Crypto, tânjind către unirea sexuală, dar nici nu reprezintă vreo dorință de *regresiune* către forme inferioare de existență, ci ilustrează, metaforic, ideea de *maximă austeritate* a viețuirii.

În partea a doua a poemului, *sublimarea erotismului* (o constantă a liricii nichitiene, în toate volumele sale de versuri) se face în stil aproape urmuzian:

Ea aprinse deodată-o lumină,
de lângă genunchiul ei, verticală,
sub o pălărie roșie
virginală.
Aruncă lângă glezna mea o carte
scrisă în cuneiforme.
Îngeri presărați ca florile
se scuturau sfărâmați, pe platforme.

Îngeri înnegriți între litere,
între pagina de deasupra și cea de jos,
subțiați, fără apă în ei și răcoare,
cu tăiș fioros...

Ca să mă tai cu ei de privirile
care fără să le-nvoiesc, mi-au crescut –
când, togă virilă, tristețea mea aspră
cu o fibulă de gheață mi-o prind.

Sau: „Zona estetică am considerat-o întotdeauna ca pe o parte de vârf a zonei etice”, *cf. Antimetafizica*, op. cit., p. 291.

Urmarea acestei *aprinderi a luminii lângă genunchiul ei* și a *îmbrăcării lui în toga virilă a tristeții aspre* este revenirea la îndemnul anterior:

La Hiperboreea, acolo – ea, mi-a spus,
și luându-ne unul pe altul de ceafă
cu brațul drept, cel nezburând,
ne vom cufunda pe sub gheață în apă.

„Luându-ne unul pe altul de ceafă” descrie un gest biblic-angelic:

> „Atunci îngerul Domnului zise lui Avacum: «Prânzul pe care l-ai gătit, du-l lui Daniil în Babilon, în groapa cu lei!». Dar Avacum zise: «Doamne! Babilonul nu l-am văzut și groapa cu lei n'o știu!» Și îngerul Domnului îl apucă pe Avacum de chică și-l duse în Babilon într'o suflare” (Bel 1, 34-36, *Biblia 1939*).

În poezia lui Nichita, cei doi, nefiind îngeri, se iau *„unul pe altul de ceafă/ cu brațul drept, cel nezburând”*, pentru a *se scufunda* în oceanul hiperborean.

Urmează *definiția/ caracterizarea* acestui ținut:

Hiperboreea, zonă mortală
a maimarilor minții,
loc de naștere de copii de piatră,
din care sculptați sunt doar sfinții.

Hiperboreea, alb, – negru,

aur-argint,
revelație, nerevelație, tristețe
alergând și orbecăind.

Este o *„zonă a maimarilor minții”*, care e *„mortală”* pentru cei care nu sunt *maimari ai minții*. Aici se nasc *„copii de piatră”*, dar *„sculptați sunt doar sfinții”*.

E și o *„zonă”* a poeziei: *„alb, – negru,/ aur-argint,/ revelație, nerevelație, tristețe/ alergând și orbecăind”*.

A treia parte și ultima vorbește despre împlinirea unui *ideal de zbor* (însemnând, poate, împlinirea unui etape poetice):

Ea își ridică deodată capul:
deasupra ei aleargă globuri albe
și norii se destramă în fâșii verzui.

Se-arată-o sferă cu întunecimi ca munții,
pe care păsările stând înfipte-n ciocuri,
cu pocnet greu de aripi, o rotesc.

Desigur, idealul de zbor s-a-ndeplinit aici.
Putem vedea mari berze-nfipte-n stânca
mișcându-se încet. Putem vedea
vulturi imenși, cu capul îngropat în pietre,
bătând asurzitor din aripi, și putem vedea
o pasăre mai mare decât toate,
cu ciocul ca o osie albastră,
în jurul căreia se-nvârte,
cu patru anotimpuri, sfera.

Desigur, idealul de zbor s-a-ndeplinit aici,

și-o aură verzuie prevestește
un mult mai aprig ideal.

Munții, stâncile, pietrele sunt *mișcate* de păsări care au pliscul sau capul îngropat în ele. Însăși sfera *„cu patru anotimpuri”* are ca osie pliscul unei păsări uriașe – o *sferă* care ilustrează tot *insula* Hiperboreei.

E un zbor *„asurzitor”*, al păsărilor care *mișcă* munții și *rotesc* această sferă, în jurul păsării uriașe *„cu ciocul ca o osie albastră”*.

Deși cred că e un zbor *interior*: *„aripile de piatră ale pietrelor/ bat atât de încet /…/ De altfel nu mă interesează decât aripile pietrelor/ pentru că bat foarte încet/ pentru că bat în interiorul lor/ care este în același timp interiorul timpului”* (*Transparentele aripi*, în vol. *Oul și sfera*).

Hiperboreea este ea însăși un *ideal de zbor*, un ideal pe care poetul consideră că l-a atins, *„și-o aură verzuie prevestește/ un mult mai aprig ideal”*.

În elegia anterioară, a fost un *zbor* prin scufundare (Botez?) în apele hiperboreene, după care cei doi au *ajuns* sau *li s-a arătat* (*„se-arată*-o *sferă”*) o insulă-sferă înaripată cu munți-păsări înaripați, care rotesc această sferă, în loc de cântare a sferelor auzindu-se *„pocnet greu de aripi”*, *„asurzitor”*, un sunet *uriaș*, specific pentru dimensiunile cosmice imense.

O sferă *„cu patru anotimpuri”* – ceea ce poate fi o aluzie la clima temperată a Hiperboreei, despre care au vorbit unii scriitori, o climă *edenică*, așadar, care *„se arată”* după nașterea *„pe*

zăpadă” și după scufundarea baptismală în *oceanul înghețat*, cel *brownian*, cu *molecule reci* și mari cât *balenele*.

Această sferă *„cu întunecimi ca munții”* este *„loc al nașterilor de copii de piatră”*. Iar *ea* l-a născut pe *el* aici, ca pe un *copil de piatră*. Însă el știe că, dintre cei născuți aici, *„sculptați sunt doar sfinții”*. Și, ca să ajungi *să te sculptezi* ca *sfânt* (să sculptezi în tine sfințenia), e foarte greu...

De aceea, acest *ideal de zbor „s-a-ndeplinit”*. De fapt, e o primă etapă a idealului...

Urmează ceea ce e mai greu, chiar mai greu decât scufundarea în oceanul înghețat, și anume: *„așteptarea zborului locuind în mine”* (*Elegia oului, a noua*).

Acesta este *„un mult mai aprig ideal”* decât primul. Pentru că, dacă păstrăm comparația cu Botezul creștin, cu adevărat, asceza și nevoința, adică *sculptura în piatră* (brâncușiană, i-am putea spune) sau *zborul* care urmează Botezului, sunt cu mult mai *aprige* decât prima etapă, care nici ea n-a fost deloc ușoară, trecând prin *îngheț* față de lume și înot prin moleculele uriașe ale *suferinței*. Trecând prin: *„revelație, nerevelație, tristețe/ alergând și orbecăind”*.

Nu știu dacă Nichita a avut în minte această comparație sau versurile (ca și toată substanța elegiilor sale) sunt doar rodul unor *intuiții*, care nu sunt însă deloc străine de inspirația de la Dumnezeu. Eu bănuiesc însă și cunoștințe *mai vaste* ale poetului și sunt de acord cu ceea ce a înțeles și afirmat Solomon Marcus (plecat de curând dintre noi), când a vorbit despre *„eminescianul Nichita Stănescu”*: „Nichita Stănescu este, după Eminescu, poetul român cu cea mai mare

încărcătură culturală, cultura fiind aici înțeleasă în toate direcțiile posibile, de la literatură, artă și religie la știință și filosofie”[78].

Să ne întoarcem, deci, la *Elegia oului*:

Într-un ou negru mă las încălzit
de așteptarea zborului locuind în mine;
stă unul lângă altul, nedezlipit,
sinele lângă sine.

Sentimentul unei aripi îmi curge-n spinare,
senzația de ochi își caută o orbită.
O, tu, întuneric mare,
tu, dezgustată naștere încremenită.

S-a așezat pe mine o idee
și mă clocește maternă.
Acum, tot ceea ce este e
rotundă căldură și fermă.

Sare din mine un fel de plisc
în toate părțile și deodată.
Refuză să fie un obelisc
șira intimă, curbată.

Sparg coaja pielii mele, arsă,
lipită de-a dreptul pe suflet,
ca să-mi rămână ne-ntoarsă
întâia încercare de umblet.

---

[78] A se vedea: Solomon Marcus, *Eminescianul Nichita Stănescu*, în rev. *România literară*, nr. 23/ 2013, *cf*.

http://www.romlit.ro/eminescianul_nichita_stnescu.

Sar cojile negre, oho!
Mai mare mă aflu și nezburat,
lipit de acel încotro,
cu o boltă de jur împrejur adăugat.

Scot ochi cu priviri nereale
La dreapta, la stânga, în sus și în jos,
născând șir de regi-animale
care știu cum se moare frumos.

Întind și o pană de os, irizată
atinge negrul concav.
Sar cojile negre deodată
și iată-mă, iarăși, suav,

închis într-un ou mult mai mare,
clocit de-o idee mai mare,
gălbenuș jumătate, pasăre jumătate,
într-un joc cu pași pe furate.

Ou mare! Silabă răcnită
într-o perpetuă creștere smulsă
fără tavan stalactită
sedusă.

Ouă concentrice, negre, sparte
fiecare pe rând și în parte.
Pui de pasăre respins de zbor,
străbătând ou după ou,
din miezul pământului pân'la Alcor[79],

---

[79] Alcor este o stea din Ursa Mare/ Carul Mare. Arabii opuneau steaua Canopus (la care Nichita face de mai multe ori referire în alte poeme) lui Alcor, ca ocupând cel mai înalt și, respectiv, cel mai de jos loc în ierarhia celestă.

într-un ritmic, dilatat ecou.

„Sinele” încearcă din „sine” să iasă,
ochiul din ochi, și mereu
însuși pe însuși se lasă
ca o neagră ninsoare, de greu.

Dintr-un ou într-unul mai mare
la nesfârșit te naști, nezburată
aripă. Numai din somn
se poate trezi fiecare, –
din coaja vieții niciunul,
niciodată.

Nesfârșitele nașteri ale *sinelui* sunt multe și grele, într-o viață de om, fără ca să poată spune că a ajuns vreodată la desăvârșire, atâta timp cât omul se află încă în *„coaja vieții”*.

De abia după ce va ieși din *oul* acestei vieți, atunci va putea cunoaște *nesfârșirea desăvârșirii*, dar numai dacă aici *a sculptat* în sine, *copilul de piatră*, și dacă *a spart* cât mai multe *coji negre* de pe sufletul său (*„sparg coaja pielii mele, arsă,/ lipită de-a dreptul pe suflet”*).

Dar să o luăm de la capăt…

„Într-un ou negru” se află poetul și ne aflăm toți, la începutul *inițierii* noastre în *cunoașterea* celor vremelnice și a celor veșnice. Într-un *ou negru* al neștiinței și neînțelegerii, în care lucrurile ni se par obscure, întunecate, greu de pătruns.

Și chiar sufletul nostru e o *taină* pentru noi, locuind *„sinele lângă sine”*: cel ce este azi lângă cel

---

A se vedea: https://en.wikipedia.org/wiki/Mizar_and_Alcor. Și: https://en.wikipedia.org/wiki/Canopus.

ce va fi mâine, născându-se perpetuu *„însuși pe însuși”*.

„Sentimentul unei aripi îmi curge-n spinare,/ senzația de ochi își caută o orbită”: încă două versuri geniale ale lui Nichita, definind plastic un *sentiment inefabil* al sufletului, care *simte* că trebuie să se nască mereu și mereu.

Bineînțeles: dacă ești în stare să *îți simți* sufletul și dorințele lui ingenue și adevărate, ceea ce e o *virtute foarte rară* printre oameni.

Metafora aceasta e magnifică. Ca și cum puiul păsării, în ou fiind încă, *și-ar simți* aripa cu care încă nu a zburat și ochiul cu care încă nu a văzut: *așa se simte sufletul* în această lume.

Ai *„sentimentul unei aripi”*, pe care nu poți să-l explici altora, și *„senzația de ochi”* care începe sau cere să vadă *alte vederi* decât cele obișnuite: vederi lăuntrice, înțelegeri din ce în ce mai adânci ale lucrurilor.

Însă, pentru ca *aripa* să crească și să se formeze *orbita* pentru astfel de *senzații suprasenzoriale*, trebuie să învingi stagnarea în *„întunericul mare”*, obișnuința cu el, și *„nașterea încremenită”*, adică *„dezgustarea”* de viață, nedorința de a trăi și de a gusta *drojdia vieții*.

Și aici Nichita îi desfide pe toți criticii noștri *încremeniți* în mult apreciata, de către ei, *filosofie a nimicului/ neființei*, pe care, zic ei (în mod eronat) ar fi propovăduind-o Eminescu.

Ideea-cloșcă nu trebuie înțeleasă, în mod simplist, ca o idee. Ea este o *intuiție*, determinată și unită cu dorul sufletului după *„zbor”*.

„Zborul” necontenit, spre *tot mai sus*, spre Dumnezeu, este sentimentul cel mai *acut* și mai concret al sufletului, de-a lungul întregii existen-

țe. La nivelul artei, și acesta se poate numi o *„idee” brâncușiană*.

„Sparg coaja pielii” sufletului, *„ca să-mi rămână ne-ntoarsă/ întâia încercare de umblet”*: ca să nu mă întorc înapoi, în *„întuneric mare”*.

„Privirile nereale” sunt ale ochilor care privesc întâia dată o realitate necunoscută până atunci, care au intuit și au dorit, dar totuși nu le vine să creadă că există ceva cu *mult mai înalt* și *mult mai profund* decât atmosfera existențială obișnuită. De aceea, ei nasc *„șir de regi-animale,/ care știu cum se moare frumos”*.

Descinderea într-o *altă lume*, într-un alt nivel de cunoaștere spirituală, te face să descoperi că și acesta este *insuficient* sufletului, dacă rămâi pe loc, dacă nu mergi mai departe: *„și iată-mă, iarăși, suav,/ închis într-un ou mult mai mare,/ clocit de-o idee mai mare”*.

Astfel încât, poetul se simte mereu: *„gălbenuș jumătate, pasăre jumătate”*. Adică: între potență și împlinire. Și asta *„într-un joc cu pași pe furate”*: un joc cu pași în care *fură* mersul, în care învață să meargă *furând* de la alții, învățând de la alții, de la cei dinainte: poeți, înțelepți, savanți, eroi, Sfinți.

Și astfel, trebuie să înainteze spiritual/ duhovnicește, făcând efortul de a sparge *ouăle negre*, cele pline cu întuneric: *„ouă concentrice, negre, sparte/ fiecare pe rând și în parte”*.

„«Sinele» încearcă din «sine» să iasă,/ ochiul din ochi”: este căutarea *extazului*, a *ieșirii din sine*, a revelației dumnezeiești. La ea se ajunge prin pocăință, prin plâns: *„Numai lacrima, numai ea/ transportă sinele către sine/ ridică sinele din sine,/*

ia sinele din sine/ prin simplă luare” (*Prin simpla luare*, vol. *Laus Ptolemaei*).

Altfel, în absența *ploii lacrimilor*, omul *„însuși pe însuși se lasă/ ca o neagră ninsoare, de greu”*. Pentru că, așa cum spune în altă parte: *„Vreau să te-aud, să te adulmec, să te gust,/ o, lucrul veșnic* [viață a mea veșnică]/ *sculptat de mine numai bust/ și în cuvinte. // Dar nu pot[,] nu e spart timpanul/ prin care curg anomalii,/ numite ora, ziua, anul”*... (*Cântec de scos apa din urechi*, vol. *Laus Ptolemaei*).

Altfel spus, încă *nu e spartă coaja vieții*. Căci:

O, nu există niciun ou
din care să se nască
lumea trăită rău, din nou
în lumea cea visată și cerească.

Pământul însuși nu e ou, nu, nu!
Din el nicicând nu se va naște
pământ cum naște din ecou
ecouri, împietrite, moaște.

(*Egg*, vol. *Laus Ptolemaei*)

Pământul nu se poate schimba singur în *materie transfigurată*, în Sfinte Moaște.

Din cel ce e *numai pământ*, din omul nespiritualizat/ neînduhovnicit, *„nicicând nu se va naște/ pământ”* sfânt, *„moaște”*, care sunt *„ecouri împietrite”* ale vieții de sfințenie.

Omul-fantă este „antielegia” care joacă „rolul lui Iuda”[80], după cum ne-a spus-o însuși Nichita. Ea nu este numărată împreună cu celelalte elegii, în acest volum „care, inițial, purta și titlul *Cina cea de taină*, unde fiecare elegie cuprindea un apostol”[81].

Și ea „se închină”, de către poet, „lui Georg Wilhelm Friedrich Hegel”. Ceea ce i-a determinat pe unii să încerce să descifreze lirica lui Nichita prin apelul la filosofia lui Hegel (precum odinioară, alții, pe Eminescu prin Schopenhauer), deși nu cred că o astfel de „închinare” poate vreodată să bucure pe cineva sau poate să fie înțeleasă în mod *pozitiv*.

Dacă ne uităm mai bine, însă, poemul nu este numai o „antielegie”, ci chiar mai mult: este *anti-Elegia întâia*.

Dacă, în *Elegia întâia*, *„El începe cu sine și sfârșește/ cu sine. /…/ Din el nu străbate-n afară/ nimic; /…/ El este înlăuntrul desăvârșit”* etc., în schimb, *„Omul-fantă /…/ El vine din afară:/ din afara frunzelor,/ din afara luminii protectoare/ și chiar/ din afara lui însuși”*.

Ceea ce ne-ar putea conduce la concluzia că, dacă aceasta este *antielegia* care îl reprezintă pe Iuda, atunci, *Elegia întâia* s-ar putea referi, măcar în parte, la Hristos-Dumnezeu. După cum am văzut, *definițiile* de acolo pot fi înțelese teologic[82].

---

[80] *Antimetafizica*, op. cit., p. 96.

[81] Ibidem.

[82] A se vedea, mai sus, comentariul nostru la *Elegia întâia*, care a fost publicat aici:

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/02/27/reintoarcere-la-nichita-14/,

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/03/01/reintoarcere-la-nichita-15/.

Pentru că *Cina cea de taină* trebuie să Îl cuprindă și pe El, nu numai pe Apostolii Lui.

Revenind însă la *Omul-fantă*, el nu se umple de Viață, ci *„el se umple/ cu imaginile diforme/ atârnând lățoase de marginile/ existenței”*.

Nu trăiește, ci *„el adulmecă existența”* sau *„există numai cât să ia cunoștință/ de existență”*. Dar nu are viață în el, nici nu are înțelegere a existenței și nici dragoste pentru ea.

El *„ia naștere lăsându-se/ devorat de ea”*, de propria existență, este înghițit de viața lui rea.

De fapt, *„nu se știe cine mănâncă pe cine”*: viața lui pe el sau el își mănâncă viața. Căci *„el este în afară pântec/ și înlăuntru gură cu dinți”*.

Lăuntric, este *„gură cu dinți”*, are suflet de fiară, mentalitate de *răpitor*.

„Omul-fantă /…/ El se apropie, se apropie./ Întâlnește sfera/ și are vederea aerului/ și a simunurilor”. Nichita spunea altădată, despre masa lui Brâncuși (din complexul *Masa tăcerii* sau *Cina cea de taină*) că „este sferă, e în sine însăși, și își este de ajuns, e dogma divină, mister întreg”[83]; după cum și în *Elegia întâia* preciza: *„Din el nu străbate-n afară/ nimic; de aceea nu are chip/ și nici formă. Ar semăna întrucâtva/ cu sfera”*.

Așa încât, omul-fantă *„întâlnește sfera”*, dar vede…*aer* și *simunuri*, adică vânturi deșertice, furtuni de nisip. El *„azvârle mari piramide/ de vid/ peste mari deșerturi”*. Aruncă piramide de vid în pustiu…

Afirmații precum *„Sufletele morților/ sunt atmosfera terestră./ Respirăm sufletele lor;/*

---

[83] *Cf.* Nichita Stănescu, *Fiziologia poeziei*, op. cit., p. 267.

sufletele lor își înfig câte un deget/ adânc în respirația noastră” trebuie, de asemenea, înțelese în sens parabolic, iar nu literal – altfel ar fi imagini *horror*. Pentru că *atmosfera* noastră existențială este, adesea, determinată sau influențată de climatul mental și de spiritualitate pe care l-au generat alții. Cred însă că, aici, Nichita se referă mai degrabă la o atmosferă *viciată*, nu la una sănătoasă.

Dar *„omul-fantă moare/ ca să ia cunoștință de moarte”*. Căci, după cum trăiește *devorându-se*, fără a avea viață cu adevărat, tot la fel *„moare/ ca să ia cunoștință de moarte”*, fără a înțelege nici sensul vieții, nici pe cel al morții.

„El se lasă respirat/ și la rândul lui/ respiră/ obiectele însuflețite și neînsuflețite/ ca și cum ar fi aer. // Nu se știe cine respiră pe cine”: se lasă respirat ca un *virus* sau îi respiră pe alții ca pe *aer*. Pe cei care se lasă *respirați* în felul acesta, la fel ca *„obiectele neînsuflețite”*.

„Nu știe dacă între ochiul lui/ și ochiul lucrurilor/ există vreun spațiu pentru vedere. // Retina omului-fantă e lipită/ de retina lucrurilor. /.../ Nu se știe cine îl vede pe cine. // Nu e loc pentru semne,/ pentru direcții./.../ Totul e lipit de tot;/ pântecul de pântec,/ respirația de respirație,/ retina de retină”.

În acest caz, *lipirea* exclude *vederea*.

Lipirea aceasta aduce cu sine *indistinctivitatea*, amestecul haotic, *neindividualizarea*, totala opacitate.

Dacă, în *Elegia întâia*, *„Totul este inversul totului./ Dar nu i se opune, și/ cu atât mai puțin îl neagă”*, aici: *„Totul e lipit de tot”*, ca semn al *nedezlipirii* – putem spune – de *„cojile negre”* ale

oului negru *„lipit pe suflet”* (*Elegia oului, a noua*[84]).

Și, în final, o observație: în ciuda limbajului sentențial-abstract, poezia lui Nichita *nu este* despre abstracțiuni, nici nu comunică *mâhniri abstracte,* cum greșit credea, spre exemplu, Călinescu despre Dosoftei.

Cina cea de taină a reprezentat, pentru Nichita, o *imagine fundamentală*, la care a făcut trimitere și în alte poeme. O *icoană* a iubirii, a prieteniei și credincioșiei. *„Eu rămân cu voi cei unsprezece”*, ne comunică el (*Ritual*, din vol. *Belgradul în cinci prieteni*).

Se poate spune că Nichita a încercat să facă loc și *poetului*, la această Cină. De altfel, un Sfânt al zilelor noastre, Sfântul Porfirie Kavsokalivitul[85], obișnuia să afirme: „Ca să devină cineva creștin trebuie să fie poet”[86].

Elegia a zecea este tot o artă poetică și ea continuă ceea ce autorul a început să spună în *A șaptea elegie*, și anume că nu trăiește pentru sine, ci *„în numele”* a tot ce există, neavând vreme *„să mă gândesc/ la propria mea viață”* și făcând *„totul pentru a îmbrățișa,/ amănunțit, totul,/ pentru a pipăi nenăscutele priveliști”*...

Așadar:

---

[84] A se vedea comentariul nostru: http://www.teologiepentruazi.ro/2016/03/27/reintoarcere-la-nichita-22/.

[85] A se vedea: http://ro.orthodoxwiki.org/Porfirie_Kavsokalivitul.

[86] *Ne vorbește Părintele Porfirie*, trad. din limba greacă de Ierom. Evloghie Munteanu, Ed. Bunavestire, Galați, 2003, p. 359-360.

Sunt bolnav. Mă doare o rană
călcată-n copite de cai fugind.
Invizibilul organ,
cel fără nume fiind

neauzul, nevăzul
nemirosul, negustul, nepipăitul
cel dintre ochi și timpan,
cel dintre deget și limbă, –
cu seara mi-a dispărut simultan.

Vine vederea, mai întâi, apoi pauză,
nu există ochi pentru ce vine;
vine mirosul, apoi liniște,
nu există nări pentru ce vine;

apoi gustul, vibrația umedă,
apoi iarăși lipsă,
apoi timpanele pentru leneșele
mișcări de eclipsă;

apoi pipăitul, mângâiatul, alunecare
pe o ondulă întinsă,
iarnă-nghețată-a mișcărilor
mereu cu suprafața ninsă.

Dar eu sunt bolnav. Sunt bolnav
de ceva între auz și vedere,
de un fel de ochi, un fel de ureche
neinventate de ere.

Trupul ramură fără frunze,
trupul cerbos
rărindu-se-n spațiul liber

după legile numai de os,

neapărate mi-a lăsat
suave organele sferii
între văz și auz, între gust și miros
întinzând ziduri ale tăcerii.

Sunt bolnav de zid, de zid dărâmat
de ochi-timpan, de papilă-mirositoare.
M-au călcat aerian
abstractele animale,

fugind speriate de abstracți vânători
speriați de o foame abstractă,
burțile lor țipând i-au stârnit
dintr-o foame abstractă.

Și au trecut peste organul ne-nveșmântat
în carne și nervi, în timpan și retină
și la voia vidului cosmic lăsat
și la voia divină.

Organ pieziș, organ întins,
organ ascuns în idei, ca razele umile
în sferă, ca osul numit
calcaneu în călcâiul al lui Achile

lovit de-o săgeată mortală; organ
fluturat în afară
de trupul strict marmorean
și obișnuit doar să moară.

Iată-mă, îmbolnăvit de-o rană
închipuită între Steaua Polară[87]

[87] A se vedea:

și steaua Canopus[88] și steaua Arcturus[89]
și Casiopeea[90] din cerul de seară.

Mor de-o rană ce n-a încăput
în trupul meu apt pentru răni
cheltuite-n cuvinte, dând vamă de raze
la vămi.

Iată-mă, stau întins peste pietre și gem,
organele-s sfărâmate, maestrul,
ah, e nebun căci el suferă
de-ntreg universul.

Dacă în *Elegia oului, a noua* vorbea despre cum *„sentimentul unei aripi îmi curge-n spinare,/ senzația de ochi își caută o orbită”*, discursul poetic dezbate, aici, problema unui *organ nevăzut/ neinventat* pentru un *simț de nenumit*.

Simțurile, senzațiile trupești și sufletești nu sunt îndestulătoare pentru a defini *omul*, pentru a-i caracteriza întreaga plajă de sentimente, înțelegeri și dorințe. Există lucruri *profunde*, care scapă receptorilor de tip senzorial.

Există *vederi*, *mirosiri*, *pipăiri*, *auziri*, *gustări* pentru care *„nu există ochi”*, pentru care *„nu există nări”*, nici alte organe de simț specifice.

Chiar *specificitatea* aceste *simțiri* aparte este nereperabilă, ea neputând fi numită decât prin

---

https://ro.wikipedia.org/wiki/Steaua_polară.

[88] Idem: https://en.wikipedia.org/wiki/Canopus.

[89] Idem: https://en.wikipedia.org/wiki/Arcturus.

[90] Idem: https://en.wikipedia.org/wiki/Cassiopeia_(constellation).

construcții negative, apofatice: *„neauzul, nevăzul/ nemirosul, negustul, nepipăitul”* – în avanscena *Necuvintelor*.

În afara organelor de simț obișnuite – în afara trupului *„strict marmorean”*, de o frumusețe sculpturală, dar *„obișnuit doar să moară”* – , există un organ pentru *nemurire*, *„ne-nveșmântat/ în carne și nervi, în timpan și retină”*, care este *„la voia vidului cosmic lăsat”*, întrucât nu există, nu are materialitate, nu a fost creat, dar *„ și la voia divină”*, întrucât *poate* exista, fiindcă *poetul* simte cum în el însuși *„senzația de ochi își caută o orbită”* pentru vederi *inefabile*, la fel și toate celelalte *senzații* ale unor organe încă neînființate.

Căci, dacă pentru cele materiale există organe de simț specifice, pentru cele spirituale trebuie să existe, de asemenea, organe de simț *spirituale*. Absența lor sau *ne-simțirea* lor *doare*, rănindu-l foarte mult pe cel care a început să simtă dorul de cele *veșnice*, dorința de a depăși *suficiența* majorității oamenilor, care se complac în simțirile obiectuale ale lumii lor.

Așa încât, după cum spuneam, *„opțiunea la real”* a lui Nichita nu este deloc una pentru *concretul despiritualizat*.

E nevoie de ceea ce s-ar putea numi un organ *abstract* pentru lucruri *abstracte*, deși, după cum precizam puțin mai devreme, poezia lui Nichita, ca și cea a lui Dosoftei, nu este despre „mâhniri abstracte”.

De altfel, subtitlul *Elegiei a zecea* este: *„Sunt”*. O afirmație clară a *existenței* tocmai în virtutea a ceea ce simte că este *mai presus* de percepția comună.

Pe lângă faptul că sună arghezian, versul *„Sunt bolnav de zid, de zid dărâmat”* poate fi o aluzie la Efes. 2, 14 – despre care am mai vorbit, când am comentat *A patra elegie*[91] – sau la *Mănăstirea Argeșului*[92].

Steaua Polară, Canopus, Arcturus și Casiopeea sunt unele dintre cele mai luminoase stele sau constelații care strălucesc în emisfera nordică. Nu știu cât de mare a fost interesul lui Nichita pentru astronomie sau dacă a fost influențat de Eminescu în această privință, dar este foarte posibil.

Trimiteri evidente la Eminescu face Nichita atunci când vorbește despre stele și despre *„cerul de seară”* (deși numirea constelațiilor îi era mai degrabă proprie lui Cantemir, ca și un epitet precum *„cerbos”*), despre trupul *„marmorean”* sau când scrie versurile: *„organele-s sfărâmate, maestrul,/ ah, e nebun căci el suferă/ de-ntreg universul”*. Aici parafrazează sfârșitul *Scrisorii IV*:

...E același cântec vechi,
Setea liniștei eterne care-mi sună în urechi;

Dar organele-s sfărmate și-n strigări iregulare
Vechiul cântec mai străbate cum în nopți izvorul sare.
P-ici, pe colo mai străbate câte-o rază mai curată
Dintr-un *Carmen Saeculare* ce-l visai și eu odată.

---

[91] A se vedea comentariul nostru de mai sus, sau: http://www.teologiepentruazi.ro/2016/03/09/reintoarcere-la-nichita-17/.

[92] A se vedea: https://ro.wikisource.org/wiki/Mănăstirea_Argeșului.

Altfel șuieră și strigă, scapără și rupt răsună,
Se împing tumultuoase și sălbatece pe strună,
Și în gându-mi trece vântul, capul arde pustiit,
Aspru, rece sună cântul cel etern neisprăvit...

Unde-s șirurile clare din viața-mi să le spun?
Ah! organele-s sfărmate și maestrul e nebun!

După cum am explicat și altădată[93], termenul *organ* sau *psaltirion* traduce denumirea instrumentului muzical pe care îl foloseau vechii evrei, la care a cântat și Sfântul David.

Dosoftei a transliterat termenul din greacă, în traducerea *Psaltirii*, și acesta a fost utilizat, mai departe, în poezia noastră, în sec. al XVIII-lea și al XIX-lea.

Astfel încât *„organele sfărmate"* ale *„maestrului"*, la Eminescu, se referă, alegoric, la *instrumentul poetic*, care se sfărâmă în el însuși, locul *poeziei eterne* („Carmen Saeculare *ce-l visai și eu odată"*) fiind luat de *„setea liniștei eterne care-mi sună în urechi"*.

Spunând că: *„organele-s sfărâmate, maestrul,/ ah, e nebun căci el suferă/ de-ntreg universul"*, Nichita a sesizat corect înțelesul versurilor eminesciene. Cu atât mai mult cu cât *„maestrul"* din *Scrisoarea IV* seamănă mult cu acel Orfeu din *Memento mori*, cu a lui *„arfă sfărâmată"*, după al

---

[93] A se vedea cartea noastră, *Epilog la lumea veche*, vol. I. 2, op. cit., p. 558-559, *cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/05/16/epilog-la-lumea-veche-i-2-editia-a-doua/.

cărui cânt, putem spune, se mișcă-*„ntreg universul”*[94].

La Eminescu, universul întreg are de povestit o nesfârșită...*epica magna*: *„Și cuminți frunzele toate își comunică misteruri./ Surâzând, clipind ascultă ochii de-aur de pe ceruri,/ Crenge rele imitează pân’ și zgomotul de guri/ A cărărilor pierdute de pe valea cu izvoare. /.../ Cine are-urechi s-audă ce murmùr gurile rele/ Și vorbàrețele valuri și prorocitoare stele /.../* ***Cine-ascultă și nu-nstrună arfa-i de cântări bogată****,/ Căci comori de taine-ascunde orice râu...Lunca ingrată/* ***De-ar șopti, viața-i toată n-ar sfârși de povestit****”* (*Memento mori*).

Universul întreg *ar șopti viața-i toată*, iar poetul *ar înstruna arfa-i de cântări bogată*, pentru că *bogăția universului* creat de Dumnezeu îi face poetului *arfa bogată* sau *arfa* lui este *în acord* cu întreg universul și cu *șopotirea* acestuia (un arhaism dosofteian pentru *șoptire*), care se opune vorbirii deșarte a oamenilor: *„O, teatru de păpușe...zvon de vorbe omenești,/ Povestesc ca papagalii mii de glume și povești/ Fără ca să le priceapă...După ele un actor/ Stă de vorbă cu el însuși, spune zeci de mii de ori/ Ce-a spus veacuri dupolaltă, ce va spune veacuri încă,/ Pân’ ce soarele s-o stinge în genunea cea adâncă”* (*Scrisoarea IV*).

La fel, despre cosmosul din poezia lui Dosoftei spuneam, altădată, că „e o Șeherezadă în

---

[94] A se vedea idem, p. 239-241.

Dar și comentariul nostru de aici: *Eminescu între modernitate și tradiție*, op. cit., p. 330-333, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/11/16/eminescu-intre-modernitate-si-traditie/.

stare să povestească *o mie și una de nopți* numai despre minunile lui Dumnezeu”[95].

Dacă poetului i se sfărâmă *„arfa”* sau *„organele”*, atunci *„aspru, rece sună cântul cel etern neisprăvit...”* (*Scrisoarea IV*). *„De-ar fi aruncat în chaos arfa-i de cântări îmflată,/ Toată lumea după dânsa, de-al ei sunet atârnată,/ Ar fi curs în văi eterne, lin și-ncet ar fi căzut...”* (*Memento mori*).

Sau, cum zice Nichita, *„Dacă s-ar descuraja poetul/ ar cădea frunzele din copaci, – / și ramurile lor ar rămâne/ ca niște spânzurători./*

Dacă s-ar descuraja poetul,/ femeile gravide/ n-ar mai naște,/ n-ar mai naște niciodată./ Dar, din grație și din grijă, poetul,/ din grație și din grijă,/ moare întotdeauna, întotdeauna,/ înainte de a se descuraja” (*Artă poetică*, vol. *Opere impersonale*).

În paranteză fie spus, în 1982 (când fuseseră redactate, deja, cam toate comentariile „revoluționare” despre poezia lui Eminescu – sau cele pe care le consideră astfel exegeza noastră), Nichita aprecia că „Eminescu încă nu și-a găsit criticul”[96]. De asemenea, ne mărturisește, despre sine, că „maturizarea” lui, ca poet, „a provenit din lectura absolut personală a operelor fundamentale”[97] ale literaturii române și universale, adică neinfluențată și necoincidentă cu opiniile *criticii oficiale*. Despre care, de altfel, el avea o părere foarte proastă, considerând că „moda de acum nu mai

---

[95] A se vedea *Epilog la lumea veche*, vol. I. 1, ediția a doua, Teologie pentru azi, București, 2014, p. 125-127, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2014/01/11/epilog-la-lumea-veche-i-1-editia-a-doua/.

[96] *Cf. Antimetafizica*, op. cit., p. 108.

[97] Idem, p. 295.

stă în «Epatez les bourgeois!», ci în «Epatez les critiques!»”[98].

Putem considera că *rana* și *durerea* poetului au, în continuare, legătură cu eminescianul *„Unde voi găsi cuvântul/ Ce exprimă adevărul?”*. Căci Nichita *definea* talentul poetic ca nefiind „vedere și auz”, ci „o tânjire a tuturor organelor omului, atât de despărțite între ele [...] o tânjire de cunoaștere, o tânjire a simțurilor, tânjire a ideilor lui către perfecțiune”[99], ceva aflat „la vama dintre gândirea în imagini și gândirea în noțiuni [...] așa cum tâmpla se află *între ochi și timpan* (s. n.)”[100].

Din acest motiv, probabil, închipuie sufletul ca pe o *sferă* – tânjind, adică, spre desăvârșire – pentru că *„trupul cerbos...neapărate mi-a lăsat/ suave organele sferii /.../ Organ pieziș, organ întins,/ organ ascuns în idei, ca razele umile/ în sferă /.../ Mor de-o rană ce n-a încăput/ în trupul meu...dând vamă de raze/ la vămi”*.

Trupul „strict *marmorean”* are ca singure elemente de neperisabilitate *„legile numai de os”*. Pentru el, sensibilitatea la *cele nevăzute* a sufletului este *„călcâiul al lui Achile”*.

Talentul sau harul poetic – pentru că tot Nichita spunea că „talentul nu este muncă, ci revelație”[101], fără a minimaliza însă rolul muncii – este cel care, într-un imaginar dialog cu poetul, îl învață faptul că nu există cunoaștere fără *identificare*, măcar parțială, cu ceea ce trebuie cunoscut:

---

[98] Idem, p. 87.

[99] Nichita Stănescu, *Amintiri din prezent*, op. cit., p. 94.

[100] Idem, p. 95-96.

[101] Idem, p. 53.

> „Dacă tu vrei să comunici cu un copac ar trebui ca un braț al tău să se facă ramură cu frunze și o ramură a copacului să se facă braț cu degete [ceea ce Nichita susține și în poemul *Necuvintele*, din volumul omonim, dar sugerează și aici: *„trupul ramură fără frunze”*, prin care indică incapacitatea de *a cunoaște*, cu adevărat, a senzorilor trupești]. Ar trebui să mori puțin ca om și să învii ca plantă, iar planta să moară întrucâtva și să devină într-o parte a ei om.
>
> Numai la această linie de *cedare reciprocă a specificului* (s. n.) poate exista comunicare. Eu sunt acel «nu știu ce», acel loc unde văzul se transformă întrucâtva în văz, ca să poată comunica între ele, eu sunt acel *organ nemărturisit*, de cuvinte care privesc nu culorile, care aud nu sunetele, care gustă nu gusturile, care miros nu mirosurile...”[102].

Nu e vorba de *identificare panteistă* cu lumea, ci de o cunoaștere *mai substanțială*, să-i zicem, mai presus de simpla receptare senzorială. E o *contopire* cu lumea din iubire, din dorința *de a o îmbrățișa* cât mai de-aproape, fără o confuzie sau o metamorfoză totală sau definitivă. Astfel încât, în acest dialog imaginar, poetul răspunde:

> „Eu te cunosc prin poezie, tocmai de aceea am inventat poezia, ca pe un organ al evoluției simțurilor omului. [...] Goană după echilibru este trupul omului, imens pendul cosmic, bătând trecerea timpului din ce în

[102] Idem, p. 94.

ce mai iute. Iată-le, te compar cu viteza luminii, este o viteză la care orice lucru se transformă în lumină. Numai lumina, însă, elucidează lumina. Cunosc lumina și tind să mă transform în lumină”[103].

Talentul poetic este, în cele din urmă... lumină a revelației. Nichita *a confesat* faptul că „viziunea de ansamblu” a liricii sale este „compusă din revelații”[104].

Dar să ne întoarcem la poezie:

Iată-mă, stau întins peste pietre și gem,
organele-s sfărâmate, maestrul,
ah, e nebun căci el suferă
de-ntreg universul.

Mă doare că mărul e măr,
sunt bolnav de sâmburi și de pietre,
de patru roți, de ploaia măruntă
de meteoriți, de corturi, de pete.

Organul numit iarbă mi-a fost păscut de cai,
organul numit taur mi-a fost înjunghiat
de fulgerul toreador și zigurat
pe care tu arenă-l ai.

Organul Nor mi s-a topit
în ploi torențiale, repezi,
și de organul Iarnă, întregindu-te,
mereu te lepezi.

Mă doare diavolul și verbul,

---

[103] Idem, p. 95.
[104] *Antimetafizica*, op. cit., p. 259.

mă doare cuprul, aliorul,
mă doare câinele, și iepurele, cerbul,
copacul, scândura, decorul.

Centrul atomului mă doare,
și coasta cea care mă ține
îndepărtat prin limita trupească
de trupurile celelalte, și divine.

Sunt bolnav. Mă doare o rană
pe care mi-o port pe tavă
ca pe sfârșitul sfântului Ioan
într-un dans de aprigă slavă.

Nu sufăr ceea ce nu se vede,
ceea ce nu se aude, nu se gustă,
ceea ce nu miroase, ceea ce nu încape
în încreierarea îngustă,

scheletică a insului meu,
pus la vederile lumii cei simple,
nerăbdând alte morți decât morțile
inventate de ea, să se-ntâmple.

Sunt bolnav nu de cântece,
ci de ferestre sparte,
de numărul unu sunt bolnav,
că nu se mai poate împarte

la două țâțe, la două sprâncene,
la două urechi, la două călcâie,
la două picioare în alergare
neputând să rămâie.

Că nu se poate împarte la doi ochi,

la doi rătăcitori, la doi struguri,
la doi lei răgind, și la doi
martiri odihnindu-se pe ruguri.

Avem aici o dezvoltare a ce înseamnă, pentru Nichita, *a suferi „de-ntreg universul”*. Ce fel de *rană* și ce fel de *durere* este aceasta.

În această identificare, compătimire și suferință pentru tot ce există, îi urmează lui Eminescu, după cum el însuși a indicat. Nu mai avem în literatura română un alt poet de o asemenea amploare și ardoare a suferinței, ca cel care deplângea tot timpul că sâmburele existenței umane a ajuns să fie *egoismul* și că *răul* domină istoria umanității, și care: *„Pân-în fund băui voluptatea morții/ Nendurătoare”* (*Odă (în metru antic)*).

Probabil că tot din același motiv îl aprecia la superlativ pe Bacovia, care, în opinia sa, *„cristaliza la nesfârșit spiritul eminescian”*[105].

Există, în versurile de mai sus, toate indiciile spre a înțelege că *rana* poetului nu e una superficială sau oarecare, nu este una personală, la modul egoist, sau strict poetică/ estetică (*„Sunt bolnav nu de cântece”*). Ci o *durere* foarte profundă, care vizează atât realitatea imediată și toate lucrurile lumii (*„Organul numit iarbă mi-a fost păscut de cai,/ organul numit taur mi-a fost înjunghiat /.../ Organul Nor mi s-a topit”*...etc), cât și lucruri mult mai grave sau fundamentale: *„Mă doare diavolul și verbul /.../ Sunt bolnav. Mă doare o rană/ pe care mi-o port pe tavă/ ca pe sfârșitul sfântului Ioan/ într-un dans de aprigă slavă”*.

---

[105] Idem, p. 268.

O afirmație precum *„Mă doare diavolul și verbul”* poate fi tradusă, în sens creștin, ca o suferință atât pentru căderea diavolului, cât și pentru chinurile și moartea Cuvântului lui Dumnezeu întrupat. De asemenea, în sens ortodox, Nichita consideră că *„rana”* sa este una *martirică*, pentru că este provocată de suferința pentru lume: *„pe care mi-o port pe tavă/ ca pe sfârșitul sfântului Ioan/ într-un dans de aprigă slavă”*.

Referitor la *„Sunt bolnav de numărul unu”*..., poetul are o teorie personală:

> „Dragă Titu, n-ai observat că, în matematică, numai cifra 1 are natură cantitativă? Sau, cum ar numi-o grecii, *Epsilon*, adică prima mărime peste nimic? 2, 3 și 4 nu sunt decât cantități ale calității lui 1.
>
> Și ce mizerie și cu fracțiile astea! Bunăoară, împărțirea la 2. Ca să vezi și dumneata, dragă prietene, cât de sucite și ireale sunt raporturile cantitative, împarte și dumneata cele 10 degete la 2! E posibil, seamănă încă a real.
>
> Împarte, după aceea, cele 5 degete, care au ieșit câștigătoare după împărțirea la 2, împarte-le tot la 2 dacă poți! Ce rezultat poate să-ți dea? Două degete și jumătate! Asta nu mai seamănă a nimic. Ferice de pădurarul care, tăind arborele secular, din greșeală își taie și un deget!”...etc[106].

Dar aceasta nu explică semnificația versurilor.

---

[106] Idem, p. 174.

Inițial, Nichita ne spune, în versuri, că numărul *unu* nu se poate împarte/ împărți la *două organe* (*„două țâțe”*, *„două sprâncene”*, *„două urechi”*, *„două picioare”*, *„doi ochi”*), ceea ce înseamnă că cele două organe umane de simț pot să nu aibă o percepție simetrică, *unitară*. Că simțurile materiale/ carnale pot înșela, după cum și două picioare ale aceluiași om pot alerga *neuniform*.

Simțurile sau dorințele umane comune au caracter *dual*/ *fragmentar*/ *centrifug* și ele nu caracterizează *unicitatea* omului și nici aspirația lui spre *unitate*, spre *unire*. Am văzut, mai sus, că Nichita ne-a vorbit despre „o tânjire a tuturor organelor omului, atât de despărțite între ele [...] către perfecțiune”[107].

Unirea/ *unitatea* omului întru *perfecțiune* este tot un deziderat teologic:

> „Până când toți vom fi ajuns la *unirea* credinței și a cunoștinței Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei plinirii [desăvârșirii] lui Christos” (Efes. 4, 13, *Biblia 1939*).

Poemul se încheie cu imaginea paradoxală a *„doi martiri odihnindu-se pe ruguri”*. Poate fi sau doar *părea* o simplă imagine poetică, o *metaforă* percutantă, șocantă, cu care Nichita să fi ales să-și încheie poemul.

Însă, în același timp, nu exclud faptul de a fi inspirată din textul unui martirologiu. Spre exemplu, în viața Sfântului Mucenic Codrat din

---

[107] Nichita Stănescu, *Amintiri din prezent*, op. cit., p. 94.

Nicomidia, pomenit pe 10 martie, acesta fiind condamnat la moarte prin ardere pe un pat de fier așezat în foc, el „a intrat [singur] cu picioarele în foc, făcând semnul Crucii, s-a culcat pe acel pat înfocat și *se odihnea* pe dânsul ca pe un așternut moale”[108].

Pot să existe și alte pasaje similare în *Actele martirice* sau în alte hagiografii, eu am oferit doar un exemplu. Și înclin spre această decriptare, cu atât mai mult cu cât, mai înainte, a amintit despre *„doi lei răgind”*.

Așa încât, *„bolnav de unu”* înseamnă: a tânji după *unitatea/ desăvârșirea* omului.

Aproape nimeni n-a mai vorbit, precum Nichita, despre suflet, inimă și experiențe spirituale.

A unsprezecea elegie (cu subtitlul: *Intrare-n muncile de primăvară*), alcătuită din opt părți, începe cu un *discurs* despre inimă:

Inimă mai mare decât trupul,
sărind din toate părțile deodată
și prăbușindu-se din toate părțile-napoi,
asupra lui,
ca o distrugătoare ploaie de lavă,

tu, conținut mai mare decât forma, iată
cunoașterea de sine, iată
de ce materia-n dureri ia naștere din ea însăși,
ca să poată muri.
Moare numai cel care se știe pe sine,
se naște numai cel care își este

---

[108] *Viețile Sfinților pe luna martie*, Ed. Episcopiei Romanului și Hușilor, 1995, p. 167.

sieși martor.

Pentru isihaști, *inima* este centrul ființei umane, iar creștinul trebuie să coboare cu mintea în inimă ca să se roage, să își curățească mintea și inima de gânduri și de patimi, ca astfel să se facă propriu vederii luminii dumnezeiești.

Nichita vorbește despre o *„inimă mai mare decât trupul"* și care are sau *este* un *„conținut mai mare decât forma"* sa, ambele aserțiuni fiind foarte adevărate, dacă înțelegem lucrurile nu în logica imediată a cuvintelor, ci după adâncul semnificațiilor.

Sfânta Scriptură (atât *Vechiul*, cât și *Noul Testament*) vorbește despre *adâncimea* inimii, atât în sens bun, cât și în sens rău.

Sfântul Dosoftei, versificând *Psaltirea*, scria la un moment dat: *„Cu buze viclene, din* ***inemi-adânce****,/ Grăiesc răutate și cuvânt de price"* (Ps. 11, 7-8)[109].

Sfântul Simeon, primitorul de Dumnezeu, a spus că Hristos S-a născut pe pământ „ca să se dea pe față *gândurile multor inimi*" (Lc. 2, 35, *Biblia 1939*). Dar și Preasfânta Fecioară, în imnul său de laudă către Dumnezeu, spune: „Făcut-a lucruri

---

[109] A se vedea și comentariul nostru, aici:

http://www.teologiepentruazi.ro/2012/10/24/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-in-literatura-romana-7/.

Comentariul acesta l-am inclus în *Creatori de limbă și de viziune poetică în literatura română. Dosoftei*, vol. 1, op. cit., p. 20-22, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2013/06/15/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-in-literatura-romana-vol-1/.

tari cu brațul Lui; risipit-a pe cei mândri în *cugetul inimii* lor” (Lc. 1, 52, *Biblia 1939*). Iar Domnul Însuși a zis: „Căci dinlăuntru, din inima omului, purced cugetele cele rele” (Mc. 7, 21, *Biblia 1939*).

Dimitrie Cantemir deriva, din aceste contexte biblice, expresiile: „cămara inimii”[110] și „mintea inimii”[111].

Însă aceeași *adâncime a inimii* poate fi înțeleasă și în sens bun. Astfel, „sfatul Domnului rămâne în veac; și *gândurile inimei* Lui, în neam și în neam” (Ps. 32, 11, *Biblia 1914*).

Așa încât Nichita e îndreptățit să scrie: *„inimă mai mare decât trupul”*, care *sare „din toate părțile deodată”* și se prăbușește înapoi peste trup – peste existența fizică, trupească – *„ca o distrugătoare ploaie de lavă”*.

Pentru că *viața lăuntrică*, bună sau rea, determinată de *gândurile inimii*, poate fi o adevărată *erupție vulcanică „distrugătoare”* pentru existența fizică a persoanei. Fie pentru că regimul creator poate fi extenuant sau epuizarea pentru binele altora îmbolnăvește și omoară trupul, fie pentru că, dimpotrivă, gândurile rele ale inimii duc, în definitiv, la moarte.

Nichita Stănescu definește *„cunoașterea de sine”* ca fiind cunoașterea *conținutului inimii*, cel care este *„mai mare decât forma”*.

Sau, în limbaj isihast: cunoașterea gândurilor inimii, *vederea gândurilor* despre care vor-

---

[110] Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*, op. cit., p. 59.

Și tot el spune: „din plinirea inimii cuvântul... izbucnește”, Idem, p. 58.

[111] Idem, p. 303.

besc *Filocaliile* și toate cărțile ascetico-patristice ortodoxe.

De aceea *„materia-n dureri ia naștere* [Fac. 3, 16] *din ea însăși,/ ca să poată muri”*, și pentru ca omul, între naștere și moarte, să ia cunoștință *de sine însuși*. Pentru că *„moare numai cel care se știe pe sine”*, cel care *se cunoaște pe sine însuși*, cu adevărat, acela trece prin experiența morții fără ca să poată să fie stăpânit de ea. Și *„se naște numai cel care își este/ sieși martor”*, adică cel care poate mărturisi (din punct de vedere etimologic, *martor* înseamnă *mărturisitor*) despre sine că merită *„dreptul la timp”*.

Sau, după ce moare, *se naște* pentru viața veșnică cel ce poate aduce *mărturie bună* pentru faptele sale.

Nichita începe *alergarea* acestei vieți (veche expresie ortodoxă) nu în mod egoist, ci *întorcându-se* spre strămoșii pe care *îi poartă în sine*, cu recunoștință, ca pe cei care au dus lucrurile vieții lor *„până la capăt”*, care și-au plinit datoria față de urmași și s-au retras *„în turnurile propriilor oase”*, de veghe istoriei, *„asemenea măduvei”* care irigă întreg sistemul nervos al unui popor, energiile și conștiința lui:

Ar trebui *să alerg*, mi-am spus,
dar pentru asta va trebui mai întâi
să-mi întorc sufletul
spre nemișcătorii mei strămoși,
retrași în turnurile propriilor oase,
asemenea măduvei,
nemișcați
aidoma lucrurilor duse până la capăt.

Pot să alerg, *pentru că ei sunt în mine*.

Semnificațiile sunt convergente cu cele ale versurilor: *„Învins în afară,/ Evul Mediu s-a retras în chiliile/ roșii și albe ale sângelui meu./ În catedrala cu pereți pulsând, s-a retras”*... (*A patra elegie*).

Voi alerga, pentru că *numai ceea ce este*
nemișcat în el însuși
se poate mișca,
numai cel care e singur în sine
e însoțit; și știe că, nearătată, inima
se va prăbuși mai puternic spre propriul ei
centru
sau,
spartă-n planete, se va lăsa cotropită
de vietăți și de plante,
sau,
întinsă va sta pe sub piramide,
ca înapoia unui piept străin.

Nichita continuă exprimarea *axiomatică*, cu care ne-a obișnuit de la *Elegia întâia*, și care este, de altfel, o caracteristică a liricii sale.

Sfântul Maximos Mărturisitorul spunea că Dumnezeu *este nemișcat*, dar susține lumea în *mișcare continuă*, afirmație dogmatică pe care a preluat-o și Cantemir în *Istoria ieroglifică*[112].

---

[112] A se vedea cartea noastră, *Creatori de limbă și de viziune poetică în literatura română. Dimitrie Cantemir*, vol. 2. 2, Teologie pentru azi, București, 2015, p. 239-253, *cf*.

Dar și

> „sufletul [omenesc], mișcându-se progresiv prin acestea [adevăr și bine], se unește cu Dumnezeul tuturor, imitând neschimbabilitatea ființei și caracterul binefăcător al lucrării Lui, prin întărirea și statornicirea deprinderii în bine, pe baza liberului arbitru. [...]
>
> Mintea, așadar, mișcându-se, prin înțelepciune vine la contemplație; prin contemplație, la cunoaștere, prin cunoaștere, la cunoștința care nu se uită; iar prin cunoștința care nu se uită, la adevăr, în preajma căruia mintea ajunge la hotarul mișcării [...] Și hotarul ei este adevărul”...[113].

„Numai ceea ce este/ nemișcat în el însuși/ se poate mișca”, zice Nichita. Dar mintea, în care a încetat mișcarea gândurilor în patimi și în cele din afară, se mișcă neîntrerupt în jurul lui Dumnezeu:

> „Căci adevărul e Dumnezeu, în jurul Căruia mintea, mișcându-se fără sfârșit și fără întrerupere, nu poate avea un capăt al mișcării ei, neaflând hotar acolo unde nu este spațiu și distanță. Măreția minunată a infinității dumnezeiești nu are cantitate, nici părți, nici dimensiuni spațiale și nu este vreo

---

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/07/07/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-vol-2-2/.

[113] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mystagogia*, op. cit., p. 20-21.

înțelegere care să ajungă a o cunoaște ce este după ființă”[114].

„Numai ceea ce este/ nemișcat în el însuși/ se poate mișca”: se poate înțelege că numai cel *nemișcat* de gândurile patimilor *se poate mișca* liber în contemplarea celor fără de sfârșit. După ce și-a asumat strămoșii/ părinții și învățătura părinților.

„Numai cel care e singur în sine”, care se retrage în sine, isihast, acela *„e însoțit”* de Dumnezeu. *„Și știe că, nearătată, inima se va prăbuși mai puternic spre propriul ei/ centru”*, dacă poetul nu își dezvăluie dragostea pentru alții, pentru toată lumea.

„Sau,/ spartă-n planete, se va lăsa cotropită/ de vietăți și de plante”, se va umple de fauna și de vegetația gândurilor. *„Sau,/ întinsă va sta pe sub piramide,/ ca înapoia unui piept străin”*, fie că e vorba de *piramida* unui om mort duhovnicește, *împietrit*, fie de *piramida* mormântului propriu-zis.

„Totul e simplu, atât de simplu, încât/ devine de neînțeles” spune poetul în debutul *episodului* II al poemului. Adevărat: *totul e atât de simplu încât devine de neînțeles*. Dar aceasta pentru mințile încâlcite, care caută *complicatul* și *alambicarea* acolo unde ele nu există.

„Totul e simplu” și se vede/ se înțelege dacă este privit *simplu*.

Simplitatea lumii lui Dumnezeu și a rațiunilor sale nu se mai vede atunci când creația Sa este privită și analizată printr-o rațiune întortocheată, perversă, încât *„devine de neînțeles”*.

---

[114] Idem, p. 21.

> „Lucrurile făcute [de Dumnezeu, lucrurile din univers] sunt în afară de minte; dar ea primește înlăuntrul ei vederea lor. Nu tot așa este la Dumnezeu cel veșnic, nemărginit și nesfârșit, Care a dăruit celor ce sunt atât existența, cât [și] existența fericită și de-a pururea.
>
> Ființa rațională și mintală se împărtășește de Dumnezeu cel Sfânt, adică de bunătatea și înțelepciunea Lui, prin însuși faptul că există și prin capacitatea de-a fi fericită, ca și prin harul de-a dăinui veșnic. Prin aceasta cunoaște pe Dumnezeu. Iar cele f-ăcute de El le cunoaște, cum s-a zis, *prin perceperea înțelepciunii artistice contemplate în făpturi*, care este *simplă* (s. n.) și fără ipostas propriu, aflându-se numai în minte”[115].

Pentru mulți însă, *„totul e atât de aproape, atât/ de aproape, încât/ se trage-napoia ochilor/ și nu se mai vede”*.

Desigur, nu putem ști, cu certitudine, dacă Nichita a avut în minte chiar (sau *cu exactitate*) aceste sensuri, dacă a citit sau nu din Sfinții Părinți, însă intuiția noastră tinde spre această direcție a descifrării versurilor.

Și continuă poetul:

Totul este atât de perfect

---

[115] Sfântul Maximos Mărturisitorul în *Filocalia*, vol. II, tradusă de Prot. Stavr. Dr. Dumitru Stăniloae, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1947, p. 81.

în primăvară,
încât *numai înconjurându-l cu mine*
iau cunoștință de el,
ca despre-o răsărire de iarbă mărturisită
de cuvintele gurii care le rostește,
mărturisită de gură inimii,
de inimă sâmburelui ei,
cel în el însuși nemișcat, aidoma
sâmburelui pământului
care-ntinde jur împrejurul lui
o infinitate de brațe ale gravitației,

strângând la sine totul și deodată
într-o îmbrățișare atât de puternică,
încât îi sare printre brațe mișcarea.

Inima întinde și ea *„o infinitate de brațe ale gravitației”* cu care atrage la sine și îmbrățișează totul. Nu mă pot opri să nu observ că *pământul inimii* este tot o expresie patristică uzuală.

III

Voi alerga, deci, în toate părțile
deodată,
după propria mea inimă voi alerga,
asemenea unui car de luptă
tras din toate părțile simultan
de o herghelie de cai biciuiți.

A alerga *„în toate părțile după propria mea inimă”* înseamnă a te căuta pe tine în toate, a

căuta să te regăsești pe tine în risipirea iubirii pentru toate câte există.

IV

Voi alerga *până când înaintarea, goana[,]*
ea însăși mă va întrece
și se va îndepărta de mine
aidoma cojii fructului de sământă,
până când alergarea
chiar în ea însăși va alerga, și va sta.
Iar eu mă voi prăbuși
asupra ei, asemenea bărbatului tânăr
întâmpinându-și iubita.

Până când *alergarea* mea spre ceea ce caut și doresc va deveni în mine obișnuință, până când va deveni una cu mine. Până când dorul meu, el însuși mă va întrece și mă va trage după sine, dorul de a învăța să iubesc toată lumea, toată făptura. Astfel, alergarea *va sta* în ea însăși.

V

Iar după ce voi fi făcut ca alergarea
să mă-ntreacă,
după ce
mișcându-se-n sine va sta
ca de piatră, sau
mai degrabă asemeni mercurului
înapoia geamului
oglinzii,
mă voi privi în toate lucrurile,
voi îmbrățișa cu mine însumi
toate lucrurile deodată,

iar ele
mă vor zvârli înapoi, după ce
tot ceea ce era în mine lucru
va fi trecut, de mult, în lucruri.

Lucrurile *mă vor reda pe mine mie*, după ce *„tot ceea ce era în mine lucru/ va fi trecut, de mult, în lucruri”*: după ce voi muri.

Înapoiază materiei ceea ce este material, iar din împrăștierea în dragostea pentru tot ce există ...se adună pe sine însuși:

VI

Iată-mă
rămânând ceea ce sunt,
cu steaguri de singurătate, cu scuturi de frig,
înapoi spre mine însumi alerg,
smulgându-mă de pretutindeni,
smulgându-mă de dinaintea mea,
dinapoia mea, din dreapta, și
din stânga mea, de deasupra, și
de dedesubtul meu, plecând
de pretutindeni și dăruind
pretutindeni *semne ale aducerii-aminte:*
cerului – stele,
pământului – aer,
umbrelor – ramuri cu frunze pe ele.

Murind, se *reculege* pe sine din lucruri și dăruiește înapoi lumii cele pe care le-a contemplat și le-a iubit. *Felul în care le-a văzut* este un *semn al aducerii-aminte*, pentru că omul poate *să*

împodobească universul cu privirea sa contemplativă. Stelele cerului, văzduhul sau copacii înverziți sunt *reîmpodobiți* cu frumusețe de ochiul și inima care le vede cu dragoste.

VII

...trup ciudat, trup asimetric,
mirat de el însuși
în prezența sferelor.

mirat stând în fața soarelui,
așteptând cu răbdare să-i crească luminii
un trup pe măsură.

Era o obsesie a lui Nichita, aceea de a compara nedesăvârșirea trupului cu perfecțiunea *ideală* a sferei, mirându-se de *asimetria* lui. Am regăsit această idee și în alte poeme.

Însă *„prezența sferelor”* poate indica și o prezență spirituală, de un anumit fel. *Sferele* sunt izvoare de lumină, pentru că în fața unei astfel de sfere stând, *„în fața soarelui”*, așteaptă *„să-i crească luminii/ un trup pe măsură”*.

Lumina ar fi o frumusețe fără de trup, fără materie. Iar poetul așteaptă *întruparea luminii*.

Lumina singură e *netrupească*, curgând din *sfere*. În fața lor, se miră că are un trup *asimetric*.

Descifrăm aici un dor după ceea ce este desăvârșit și veșnic, exprimat în mod părut infantil sau simplu geometric.

VIII

A te sprijini de propriul tău pământ
când ești sământă, când iarna
își lichefiază oasele ei albe și lungi
și primăvara *se ridică*.

A te sprijini de propria ta țară
când, omule, ești singur, când ești bântuit
de neiubire,
sau pur și simplu când iarna
se descompune și primăvara
își mișcă *spațiul sferic*
asemenea inimii
din sine însăși spre margini.
A intra curățit în muncile
de primăvară,
a spune semințelor că sunt semințe,
a spune pământului că e pământ!

Dar mai întâi de toate,
noi suntem semințele, noi suntem
cei văzuți din toate părțile deodată,
ca și cum am locui de-a dreptul într-un ochi,
sau un câmp, pe care-n loc de iarbă
cresc priviri – și noi cu noi înșine
deodată, duri, aproape metalici,
cosim firele, astfel ca ele
să fie aidoma tuturor lucrurilor
în mijlocul cărora trăim
și pe care
inima noastră le-a născut.

Dar mai întâi de toate,
noi suntem semințele și ne pregătim
din noi înșine să ne azvârlim în altceva
cu mult mai înalt, în altceva

care poartă numele primăverii...
A fi înlăuntrul fenomenelor, mereu
înlăuntrul fenomenelor.

A fi sămânță și a te sprijini
pe propriul tău pământ.

Suntem *seminţe* şi ne sprijinim pe *pământul inimii* noastre, pe care o curăţim prin *„muncile de primăvară”* – metafora va reveni şi în poemul *Al pământului* (din vol. *Roşu vertical*). Creştem în *„spaţiul sferic”* al inimii, *primăvăratic*, pentru că ştim că vom părăsi trupul acesta *asimetric*.

Suntem *„înlăuntrul fenomenelor”*, al ritmurilor sfinte. *„Noi suntem seminţele, noi suntem/ cei văzuţi din toate părţile deodată”* de Dumnezeu, *„ca şi cum am locui de-a dreptul într-un ochi”*.

> „Domnul, în templul Său cel sfânt, Dumnezeu, care are în ceruri tronul Său, cu ochii Săi priveşte, cu luminile Sale străpunge pe fiii lui Adam” (Ps. 11, 4, *Biblia 1939*).

„Sau un câmp, pe care-n loc de iarbă/ cresc priviri”: poetul avea această conştiinţă, că suntem întruna priviţi de Dumnezeu şi de toată creaţia Lui.

„Noi suntem seminţele şi ne pregătim/ din noi înşine să ne azvârlim în altceva/ cu mult mai înalt, în altceva/ care poartă numele primăverii”: în

înviere[116]. *Înviere* pe care o avea în vedere încă de la primul volum de versuri[117].

Aici se încheie cele *11 elegii*. Peste timp, un alt poet, Dorin Streinu, va reedita un astfel de „moment de asceză literară”, în volumul său, *Pasărea celor zece nașteri*[118].

---

[116] A se vedea I Cor. 15, 35-44, *Biblia 1939*:

„Dar de va zice cineva: Cum înviază morții? Și cu ce trup au să vie? Nebun ce ești! Tu ce semeni nu dă viață, dacă [mai întâi] nu va fi murit. Și ce semeni? Nu trupul ce va să fie îl semeni, ci numai grăunțul gol, dacă se întâmplă de grâu, sau de altceva din celelalte; iar Dumnezeu îi dă un trup, după a Sa voință, fiecărei semințe un trup al ei.

Nu toate trupurile sunt la fel, ci un fel este trupul omenesc, un fel este trupul dobitoacelor, un fel este trupul zburătoarelor, alt fel este trupul peștilor. Sunt apoi trupuri cerești și trupuri pământești; dar alta este mărirea celor cerești, și alta a celor pământești.

Alta este strălucirea soarelui, alta strălucirea lunii și alta strălucirea stelelor. Iar stea de stea se deosebește în strălucire.

Așa este și cu învierea morților: se seamănă trupul întru stricăciune, înviază întru nestricăciune; se seamănă întru necinste, înviază întru mărire; se seamănă întru slăbiciune, înviază întru putere; se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc”.

[117] A se vedea comentariul nostru:

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/12/13/reintoarcere-la-nichita-1/.

[118] A se vedea:

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/05/14/dorin-streinu-pasarea-celor-zece-nasteri-1997-vol-4-1/,

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/06/11/dorin-streinu-pasarea-celor-zece-nasteri-1997-vol-4-2/,

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/06/16/dorin-streinu-pasarea-celor-zece-nasteri-1997-vol-4-3/.

Nichita regăsește, așadar, poezia gnomică, pe care, înaintea sa, numai Eminescu o practicase cu același succes. Pentru că poezia gnomică cere poeți *cu gnoză*, cu gnoză adevărată, altfel tot demersul sună fals. Însă la Eminescu și la Nichita nu sună nimic fals, tocmai pentru că în spatele metaforei poetice stă multă muncă, multă cunoaștere, precum și multă scufundare în sine, o scrutare neobosită a universului și a științei despre el, ca și a universului propriu, cu mintea, inima și legile lui.

Sau: http://www.teologiepentruazi.ro/2011/11/05/dorin-streinu-opere-alese-vol-4/.

În loc de concluzii

Nichita încearcă *un rezumat* a experienței sale poetice de până atunci, o definiție a poeziei, într-un poem care se numește chiar *Poezia* (vol. *Alfa (Obiecte cosmice)*):

Ea se hrănește din privirile fixe
ca să poată exista,
și, când ochii se-nchid, se adapă
din întunericul eliberat de polii
asurzitori ai timpanelor.

Astfel trăiește tot timpul,
deși, uneori, se lasă să fie
visată în somn,
hrănindu-se numai cu legănarea
ciorchinilor de ochi
atârnând de nori.

Ea are articulații de paianjen
când alunecă-n tăcere pe suprafața sunetelor
și se ridică la stele,
cu sine împerechindu-se,
cu ea însăși îngreunându-se
ca să poată cădea înapoi, spre pământ.

Cu pavilioanele-albastre încordate,
numai viitorul o așteaptă
să-i intre-n auz,
și ea stă acolo, o viață, hrănindu-se
cu muzica sferelor. Apoi
se-ntoarce deasupra noastră,
spunându-se pe sine, în cuvinte.

Nichita are o concepție foarte înaltă despre poezie, ca cea care *se hrănește „cu muzica sferelor”*, care locuiește în sferele cerești, unde așteaptă *„o viață”* întreagă ca oamenii să o primească, *să intre în auzul viitorului, „spunându-se pe sine, în cuvinte”*.

Ea, poezia, e o stare harică, ce *se coboară* asupra oamenilor, așteptând pe cei care vor să primească *inspirația*.

De altfel, dacă până acum nu a spus încă nimic, în curând va vorbi despre *daimonul* său sau *Îngerul păzitor*[119], cel care venea adesea *„în gazda făpturii mele”*: *„eu știu când vine căci mă izbește/ cu ploi de stele /…/ își pune el cuvântul lui în creierul meu,/ albindu-l cum cerul le-a albit pe stele/ și uită să spună de ce a venit/ și pleacă mai falnic decât tot universul/ și mie îmi lasă ca*

---

[119] Părerea mea este că Nichita a vorbit despre *daimon* mai adesea, în loc de *Înger* – ca și despre *antimetafizică* în loc de *metafizică* etc. –, pentru a adormi vigilența cerberilor comuniști, dar și a celor *critici* cu orice manifestare religioasă (în speță creștină și ortodoxă, pentru că, după cum am mai vorbit și altădată, cu brahmanismul, spre exemplu, nu are nimeni nimic, dimpotrivă, mulți exegeți îl descifrează, inclusiv la Nichita, acolo unde el nu există) în literatură.

Sfântul Antonie cel Mare ne spune, însă, că elinii numeau *daimon* pe Îngerul păzitor: „Când închizi ușile cămării tale și ești singur, cunoaște că este cu tine *Îngerul rânduit de Dumnezeu fiecărui om. Elinii îl numesc demonul [daimonul] propriu* (s. n.). Acesta fiind neadormit și neputând fi înșelat, este pururea cu tine, toate văzându-le, fără să fie împiedicat de întuneric. Dar cu el este și Dumnezeu, Cel ce se află pretutindeni”, *cf. Filocalia I*, tradusă din grecește de Prot.[oiereu]. Stavr.[ofor] Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946, p. 15.

amintire doar versul/ și cuvântul aurit” (*Nod 28*, din vol. *Noduri și semne*).

> „Căci arta poeziei are o parte care ține de măiestrie și de maeștri, iar cealaltă ține de daimon, cum ar zice Socrate, pe care îl cred că fiecare om are un daimon al lui, îl cred pentru că eu am un daimon al meu și-l simt când vine la mine și [când] mă părăsește”[120].

Poezia *„se-ntoarce deasupra noastră”* de undeva *de sus*, din înălțime. De aceea Nichita își dicta cel mai adesea poemele – chiar dacă îndărătul acestei dictări stăteau luni și ani întregi de *meditație* – încât forma finală a unui poem nu mai era (sau era foarte puțin) rectificată.

Ajunsese la o asemenea repeziciune a gândirii, încât se plângea de *„trupul/ acesta, lent vorbitor”* (*A treia elegie*) și spunea că *„Scrisul este un mod de a încetini gândirea”* (*Arta scrisului*, în vol. *Oul și sfera*). Pentru că atât vorbirea, cât și scrierea erau prea încete pentru a înregistra înțelegerile, viziunile sau *revelațiile* lui. De altfel, își zăpăcea convorbitorii cu replicile și afirmațiile sale, care păreau multora *delir poetic*, unii susținând chiar că poetul *nu poate să vorbească normal*.

„Uneori”, poezia *„se lasă să fie/ visată în somn”*: Nichita ne-a lăsat mai multe mărturii despre importanța viselor în procesul creator. Ca aceasta:

> „Eu unul nu prea cred în teoria subconștientului. Pentru mine explicația viselor de

[120] *Antimetafizica*, op. cit. p. 140.

noapte are o altă natură, mai normală, mai firească și mai simplă. Nu neg că n-am avut un oarecare adaos literar tras de pe spuza unor vise de noapte fantastice, simbolice sau, uneori, chiar mai reale decât realul”[121].

În 1982, povestea un vis în care un Înger îl lua și îl ducea într-o Biserică care stătea în pantă, pe malul unui fluviu, gata să fie oricând inundată, având pământ pe jos și iarbă uscată. Împins de Înger, el *a căzut* spre altar. „Dar *altarul[,] ca o uriașă poartă[,] stătea* în balamale. Balamalele erau *în stânga inimii mele*. Tot altarul cu Sfinți s-ar fi deschis spre stânga, scârțâind ruginit deasupra fluviului. Am știut că dacă mint se deschide altarul înmuind o jumătate de Sfinți în fluviu. [...] Venind în jos și în pantă spre altar, frica că aș putea să mor de moarte m-a făcut să nu mint”. Când altarul s-a închis, s-a cățărat înapoi spre porți, unde l-a întâmpinat Îngerul și i-a spus: „Dacă te-ai liniștit rugându-te, hai acum să-ți arăt niște cai!”[122] – pentru că lui Nichita îi plăceau caii.

Trebuie să fi fost important pentru el, dacă *a ținut* să-l povestească...

Revenind la *Poezia*, *„ea se hrănește din privirile fixe”* ale contemplațiilor și *„se adapă/ din întunericul eliberat de polii asurzitori ai timpane-*

---

[121] Idem, p. 263.

[122] *Cf.* Nichita Stănescu, *Amintiri din prezent*, op. cit., p. 40-41. Relatarea poartă titlul *Împotriva Bisericii din vis*, dar cred că acel „împotriva” are tot rolul de a induce în eroare pe suspicioși. Dacă nu cumva e folosit cu sensul lui arhaic, etimologic, de regăsit adesea în limba noastră veche: *în fața* sau *față în față cu*.

lor”: din întunericul unei tăceri asurzitoare, dar necesare.

„Pe suprafața sunetelor”, ea *„alunecă-n tăcere”*, cu *„articulații de paianjen”*, pentru că se mișcă pe deasupra graiului, a vorbirii, așa cum păianjenul se mișcă pe apă ca într-un film mut.

Poezia e *un film mut* – o experiență spirituală intraductibilă sau greu traductibilă – care *se spune pe sine „în cuvinte”*, pentru că oamenii nu au alt canal de comunicare.

Bibliografie

Opera

Nichita Stănescu, *Argotice (Cântece la drumul mare)*, ediție alcătuită, îngrijită și prefațată de Doina Ciurea, Ed. Românul, București, 1992.

Idem, *Ordinea cuvintelor. Versuri* (1957-1983), vol. I și II, cuvânt înainte de Nichita Stănescu, prefață, cronologie și ediție îngrijită de Alexandru Condeescu cu acordul autorului, Ed. Cartea Românească, București, 1985.

Idem, *Opera magna*, vol. I (1953-1965), ediție integrală, cronologică, studiu introductiv și repere biografice de Alexandru Condeescu, Ed. Semne, București, 2004.

Idem, *Respirări*, Ed. Sport-Turism, București, 1982.

Idem, *Antimetafizica, Nichita Stănescu însoțit de Aurelian Titu Dumitrescu*, ediția a II-a, Ed. Allfa, București, 1998.

Idem, *Amintiri din prezent*, Ed. Sport-Turism, București, 1985.

Idem, *Fiziologia poeziei. Proză și versuri (1957-1983)*, ediție îngrijită de Alexandru Con-

deescu cu acordul autorului, Ed. Eminescu, București, 1990.

Cărți și studii

Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură, tradusă după textele originale ebraice și grecești de Preoții Profesori Vasile Radu și Gala Galaction, din înalta inițiativă a majestății sale regelui Carol al II-lea, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1939.

Emil Botta, *Poezii*, cuvânt înainte de Valeriu Râpeanu, text îngrijit, note și variante de Aurelia Batali, Ed. Eminescu, București, 1979.

Cantemir, Dimitrie, *Istoria ieroglifică*, ediție îngrijită de P. P. Panaitescu și I. Verdeș, studiu introductiv de Adriana Babeți, Ed. Minerva, București, 1997.

Costin, Miron, *Opere*, ediție critică, studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice și glosar de P. P. Panaitescu, ESPLA, București, 1958.

Dobrogeanu-Gherea, Constantin, *Studii critice*, ediție îngrijită de George Ivașcu, studiu introductiv și note finale de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ed. Tineretului, București, 1968.

Dosoftei, *Opere 1. Versuri*, ed. critică de N. A. Ursu, cu studiu introd. de Al. Andriescu, Ed. Minerva, București, 1978.

Dumitrescu, Sorin, *Tablou cu orbi,* Ed. Fundația Anastasia, București, 2013.

Eminescu, M., *Opere alese,* I și II, ediție îngrijită și prefațată de Perpessicius, EPL, București, 1964.

Idem, *Poezii. I-III,* ediție critică de D. Murărașu, Ed. Minerva, București, 1982.

Filocalia, vol. I, tradusă din grecește de Prot.[oiereu]. Stavr.[ofor] Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946.

Filocalia, vol. II, tradusă de Prot. Stavr. Dr. Dumitru Stăniloae, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1947.

Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său, Theodosie, text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu, cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă, studiu introductiv și note de Dan Zamfirescu și G. Mihăilă, Ed. Minerva, București, 1970.

Maxim Mărturisitorul, Sfântul, *Mystagogia. Cosmosul și sufletul, chipuri ale Bisericii*, introducere, traducere, note și două studii de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 2000.

Mincu, Ștefania, *Nichita Stănescu. Între poesis și poiein*, Ed. Eminescu, București, 1991.

Molitfelnic, Ed. IBMBOR, București, 2002.

Ne vorbește Părintele Porfirie, trad. din limba greacă de Ierom. Evloghie Munteanu, Ed. Bunavestire, Galați, 2003.

Picioruș, Pr. Dr. Dorin Octavian, *Vederea lui Dumnezeu în teologia Sfântului Simeon Noul Teolog*, Teologie pentru azi, București, 2009, *cf.* http://www.teologiepentruazi.ro/2009/11/18/vederea-lui-dumnezeu-in-teologia-sfantului-simeon-noul-teolog/.

Idem, *Teologia vederii lui Dumnezeu*, Teologie pentru azi, București, 2009, *cf.* http://www.teologiepentruazi.ro/2009/11/18/teologia-vederii-lui-dumnezeu/.

Idem, *Opere alese*, vol. 4, Teologie pentru azi, București, 2011, *cf.* http://www.teologiepentruazi.ro/2011/11/05/dorin-streinu-opere-alese-vol-4/.

Picioruș, Dr. Gianina Maria-Cristina. *Nichita Stănescu. Fenomenul limbii poezești*, Teologie pentru azi, București, 2009, *cf.* http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/26/nichita-stanescu-fenomenul-limbii-poezesti/.

Idem, *Epilog la lumea veche*, vol. I. 1, ediția a doua, Teologie pentru azi, București, 2014, *cf.* http://www.teologiepentruazi.ro/2014/01/11/epilog-la-lumea-veche-i-1-editia-a-doua/.

Idem, *Epilog la lumea veche*, vol. I.2, ediția a doua, Teologie pentru azi, București, 2015, *cf.* http://www.teologiepentruazi.ro/2015/05/16/epilog-la-lumea-veche-i-2-editia-a-doua/.

Idem, *Epilog la lumea veche*, vol. I. 3, Teologie pentru azi, București, 2011, *cf.* http://www.teologiepentruazi.ro/2011/01/08/epilog-la-lumea-veche-i-3/.

Idem, *Eminescu între modernitate și tradiție*, ediția a doua, Teologie pentru azi, București, 2015, *cf.* http://www.teologiepentruazi.ro/2015/11/16/eminescu-intre-modernitate-si-traditie/.

Idem, *Creatori de limbă și de viziune poetică în literatura română*, vol. 1, *Dosoftei*, Teologie pentru azi, București, 2013, *cf.* http://www.teologiepentruazi.ro/2013/06/15/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-in-literatura-romana-vol-1/.

Idem, *Creatori de limbă și de viziune poetică în literatura română*, vol. 2. 1. *Dimitrie Cantemir*, Teologie pentru azi, București, 2015, *cf.* http://www.teologiepentruazi.ro/2015/01/08/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-vol-2-1/.

Idem, *Creatori de limbă și de viziune poetică în literatura română*, vol. 2. 2, *Dimitrie Cantemir*, Teologie pentru azi, București, 2015, *cf.* http://www.teologiepentruazi.ro/2015/07/07/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-vol-2-2/.

Siluan Athonitul, Sfântul, *Între iadul deznădejdii și iadul smereniei. Însemnări duhovnicești*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, studiu introductiv și traducere de Diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1997.

Sofronie, Arhimandritul [Saharov], *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, traducere din limba rusă de Ierom. Rafail (Noica), Ed. Sofia, București, 2005.

Viețile Sfinților pe luna martie, Ed. Episcopiei Romanului și Hușilor, 1995.

Poeme și articole online

Marcus, Solomon, *Eminescianul Nichita Stănescu*, în rev. *România literară*, nr. 23/ 2013, *cf.* http://www.romlit.ro/eminescianul_nichita_stnescu.

Picioruș, Pr. Dr. Dorin Octavian, *Pasărea celor zece nașteri*, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/05/14/dorin-streinu-pasarea-celor-zece-nasteri-1997-vol-4-1/

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/06/11/dorin-streinu-pasarea-celor-zece-nasteri-1997-vol-4-2/

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/06/16/dorin-streinu-pasarea-celor-zece-nasteri-1997-vol-4-3/

Picioruș, Dr. Gianina Maria-Cristina, *Nichita Stănescu și cuvintele care au sens de la Dumnezeu*, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/03/13/nichita-stanescu-si-cuvintele-care-au-sens-de-la-dumnezeu/

Idem, *Arta nu este superioară omului*, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/03/29/arta-nu-este-superioara-omului/

Idem, *Poezie și teologie cu Nichita Stănescu*, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/04/11/poezie-si-teologie-cu-nichita-stanescu/

Idem, *Frumoasă ca umbra unui gând*, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/10/04/frumoasa-ca-umbra-unui-gand/

Idem, *Antimatematica și mistica iubirii*, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/02/24/antimatematica-si-mistica-iubirii/

Idem, *Apocalipsa în ochiul lui Nichita și despre ce trebuie să lași în urma ta, cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/05/31/apocalipsa-in-ochiul-lui-nichita-si-despre-ce-trebuie-sa-lasi-in-urma-ta/

Idem, *Oificarea caprelor și un fragment de dialog dintre Nichita și Cantemir, cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/05/25/oificarea-caprelor-si-un-fragment-de-dialog-dintre-nichita-si-cantemir/.

Idem, *Reîntoarcere la Nichita, cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/12/13/reintoarcere-la-nichita-1/

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/01/03/reintoarcere-la-nichita-3/

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/01/06/reintoarcere-la-nichita-4/

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/01/27/reintoarcere-la-nichita-8/

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/02/21/reintoarcere-la-nichita-13/

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/02/27/reintoarcere-la-nichita-14/

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/03/01/reintoarcere-la-nichita-15/

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/03/07/reintoarcere-la-nichita-16/

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/03/09/reintoarcere-la-nichita-17/

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/03/27/reintoarcere-la-nichita-22/

Idem, *Împreună-răspunsuri și corresponden-țe, cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2016/04/10/impreuna-raspunsuri-si-corespondente-1/
http://www.teologiepentruazi.ro/2016/04/14/impreuna-raspunsuri-si-corespondente-2/
http://www.teologiepentruazi.ro/2016/04/16/impreuna-raspunsuri-si-corespondente-3/.

Idem, *Eminescu și Ortodoxia. O,-nțelepciu-ne, ai aripi de ceară!, cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2008/09/07/eminescu-si-ortodoxia-o-ntelepciune-ai-aripi-de-ceara-xx/

Idem, *Din nou despre Scrisoarea I, cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2013/10/17/din-nou-despre-scrisoarea-i/

Idem, *Scrisoarea I, cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/01/12/scrisoarea-i-1/
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/01/16/scrisoarea-i-2/
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/01/22/scrisoarea-i-3/

Idem, *Poezia lui Ion Barbu, cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2008/11/08/poezia-lui-ion-barbu/
http://www.teologiepentruazi.ro/2008/11/20/poezia-lui-ion-barbu-ii/
http://www.teologiepentruazi.ro/2008/12/09/poezia-lui-ion-barbu-iii/.

Idem, *Bacovia sau despre o frumusețe isterică*, *cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2007/05/19/bacovia-sau-despre-o-frumusete-isterica/

Idem, *Completări la comentariul poeziei lui Bacovia*, *cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/03/14/completari-la-comentariul-poeziei-lui-bacovia/

Idem, *Tudor Arghezi și dorința de revelare a lui Dumnezeu*, *cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2007/07/26/tudor-arghezi-si-dorinta-de-revelare-a-lui-dumnezeu/
http://www.teologiepentruazi.ro/tag/tudor-arghezi-si-dorinta-de-revelare-a-lui-dumnezeu/.

Idem, *Lucian Blaga între lumină și întunericul Iadului*, *cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2007/07/17/lucian-blaga-intre-lumina-si-intunericul-iadului/;
http://www.teologiepentruazi.ro/2007/07/18/lucian-blaga-intre-lumina-si-intunericul-iadului-2/;

Idem, *Mi-aștept amurgul*, *cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2007/11/27/mi-astept-amurgul/;

Idem, *Două poeme ortodoxe ale lui Blaga*, *cf.*

http://www.teologiepentruazi.ro/2008/03/30/doua-poeme-ortodoxe-ale-lui-blaga/

Idem, *Lucian Blaga despre lumina dumnezeiască, cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2008/04/13/lucian-blaga-despre-lumina-dumnezeiasca/

Idem, *Lucian Blaga între aspirația spre lumină și întunericul infernal, cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/01/04/lucian-blaga-intre-aspiratia-spre-lumina-si-intunericul-infernal-1/
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/01/04/lucian-blaga-intre-aspiratia-spre-lumina-si-intunericul-infernal-2/.

Idem, *Creatori de limbă și de viziune poetică în literatura română. Dosoftei, cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2012/10/24/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-in-literatura-romana-7/
http://www.teologiepentruazi.ro/2013/04/21/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-in-literatura-romana-41/

Idem, *Creatori de limbă și de viziune poetică în literatura română. Dimitrie Cantemir, cf.*
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/09/14/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-in-literatura-romana-dimitrie-cantemir-19/

Alte resurse online

https://archive.org/details/Dante-DivinaComedie

https://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Dobrogeanu-Gherea

https://ro.wikisource.org/wiki/Trecut-au_anii...

https://ro.wikisource.org/wiki/Codru_și_salon

https://en.wikipedia.org/wiki/Acedia

http://ro.orthodoxwiki.org/Siluan_Athonitul

https://ro.wikipedia.org/wiki/Hiperboreea

https://en.wikipedia.org/wiki/Hyperborea

http://www.teologiepentruazi.ro/tag/luceafarul/

https://dexonline.ro/definitie/spor

https://en.wikipedia.org/wiki/Mizar_and_Alcor

https://en.wikipedia.org/wiki/Canopus

http://ro.orthodoxwiki.org/Porfirie_Kavsokalivitul

https://ro.wikipedia.org/wiki/Steaua_polară

https://en.wikipedia.org/wiki/Canopus

https://en.wikipedia.org/wiki/Arcturus

https://en.wikipedia.org/wiki/Cassiopeia_(constellation)

https://ro.wikisource.org/wiki/Mănăstirea_Argeșului

CUPRINS

Biblioteca
Teologie pentru azi

1. *Acatistul Nunții* (35 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/01/acatistul-nuntii/

2. *Troparul, Condacul și Acatistul Fericitului Serafim Rose al Platinei* (20 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/01/troparulcondacul-si-acatistul-fericitului-serafim-rose-al-platinei/

3. *Lumea postmodernă și depersonalizarea omului* (335 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/01/lumea-postmoderna-si-depersonalizarea-omului/

4. *Viața lui Adam și a Evei* (27 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/03/viata-lui-adam-si-a-evei/

5. *Teologia îndumnezeirii* (202 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/03/teologia-indumnezeirii/

6. *Twitter pentru azi (vol. 1)* (32 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/04/twitter-pentru-azi-vol-1-2009/

7. *Bucuria comuniunii (vol. 1)* (280 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/06/bucuria-comuniunii-vol-1/

8. *Pelerina Egeria și Cultul ortodox* (60 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/07/pelerina-egeria-si-cultul-ortodox/

9. *Biblia Satanică* (157 pagini), ca text auxiliar al cărții: *Lumea postmodernă și depersonalizarea omului*.

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/12/biblia-satanica-editie-exclusiv-online-ro/

10. *Traduceri patristice (vol. 1)* (73 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/19/traduceri-patristice-vol-1-2009/

11. *Bucuria comuniunii (vol. 2)* (309 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/26/bucuria-comuniunii-vol-2/

12. *Fragmentarium (vol. 1)* (126 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/26/fragmentarium-vol-1/

13. *Nichita Stănescu. Fenomenul limbii poezești* (disertație de master) (155 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/10/26/nichita-stanescu-fenomenul-limbii-poezesti/

14. Sfântul Sfințit Mucenic Irineu al Lyonului, *Contra ereziilor (vol. 1)* (341 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/11/03/sfantul-sfintit-mucenic-irineu-al-lyonului-contra-ereziilor-vol-1/

15. *Bucuria comuniunii (vol. 3)* (248 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/11/07/bucuria-comuniunii-vol-3/

16. *Teologia vederii lui Dumnezeu* (252 pagini): introducere la teza doctorală:

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/11/18/teologia-vederii-lui-dumnezeu/

17. *Vederea lui Dumnezeu în teologia Sfântului Simeon Noul Teolog* (teză doctorală) (287 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/11/18/vederea-lui-dumnezeu-in-teologia-sfantului-simeon-noul-teolog/

18. Sfântul Sfințit Mucenic Irineu al Lyonului, *Contra ereziilor (vol. 2)* (457 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/11/23/sfantul-sfintit-mucenic-irineu-al-lyonului-contra-ereziilor-vol-2/

19. *Bucuria comuniunii (vol. 4)* (449 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2009/12/12/bucuria-comuniunii-vol-4/

20. *Bucuria comuniunii (vol. 5)* (366 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/01/02/bucuria-comuniunii-vol-5/

21. *Fragmentarium (vol. 2)* (270 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/01/13/fragmentarium-vol-2/

22. *Cuvinte cu amândouă mâinile* (82 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/01/21/cuvinte-cu-amandoua-mainile-2010/

23. *Bucuria comuniunii (vol. 6)* (144 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2010/02/11/bucuria-comuniunii-vol-6/

24. *Fericitul Ilie văzătorul de Dumnezeu, Opere complete (vol. 1)* (377 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2010/03/03/fericitul-ilie-vazatorul-de-dumnezeu-opere-complete-vol-1/

25. *Antim Ivireanul: avangarda literară a Paradisului. Viața și Opera (teză doctorală)* (561 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2010/03/10/antim-ivireanul-avangarda-literara-a-paradisului-viata-si-opera-2010/

26. *Aspecte dogmatice ale imnologiei ortodoxe. Săptămâna Patimilor și Săptămâna Luminată* (teză de licență) (212 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2010/03/23/saptamana-patimilor-si-saptamana-luminata-teza-de-licenta-2010/

27. *Bucuria comuniunii (vol. 7)* (315 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2010/04/01/bucuria-comuniunii-vol-7/

28. *Fericitul Ilie văzătorul de Dumnezeu, Opere complete (vol. 2)* (128 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/04/12/fericitul-ilie-vazatorul-de-dumnezeu-opere-complete-vol-2/

29. *Bucuria comuniunii (vol. 8)* (382 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2010/04/29/bucuria-comuniunii-vol-8/

30. *Fericitul Ilie văzătorul de Dumnezeu, Opere complete (vol. 3)* (191 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2010/05/06/fericitul-ilie-vazatorul-de-dumnezeu-opere-complete-vol-3/

31. *Epilog la lumea veche (I. 1)* (506 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2010/05/14/epilog-la-lumea-veche-i-1/

32. *Twitter pentru azi (vol. 2)* (35 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2010/05/25/twitter-pentru-azi-vol-2-2010/

33. *Fericitul Ilie văzătorul de Dumnezeu, Opere complete (vol. 4)* (388 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2010/05/30/fericitul-ilie-vazatorul-de-dumnezeu-opere-complete-vol-4/

34. *Epilog la lumea veche (I. 2)* (378 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2010/06/04/epilog-la-lumea-veche-i-2/

35. *Fericitul Ilie văzătorul de Dumnezeu, Opere complete (vol. 5)* (175 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/06/06/fericitul-ilie-vazatorul-de-dumnezeu-opere-complete-vol-5/

36. *Teologia mântuirii la Sfântul Marcu Ascetul* (disertație de master) (154 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/06/09/teologia-mantuirii-la-sfantul-marcu-ascetul-2010/

37. *Bucuria comuniunii (vol. 9)* (188 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/06/20/bucuria-comuniunii-vol-9/

38. *Fericitul Ilie văzătorul de Dumnezeu, Opere complete (vol. 6)* (130 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/06/27/fericitul-ilie-vazatorul-de-dumnezeu-opere-complete-vol-6/

39. *Fericitul Ilie văzătorul de Dumnezeu, Opere complete (vol. 7)* (76 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/06/30/fericitul-ilie-vazatorul-de-dumnezeu-opere-complete-vol-7/

40. Sfântul Epifanie al Salaminei, *Despre măsuri și greutăți și numere și alte lucruri care sunt în Dumnezeieștile Scripturi* (100 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/07/16/sfantul-epifanie-al-salaminei-despre-masuri-si-greutati-2010/

41. PS. Acad. Melchisedec Ștefănescu, *Viața și Scrierile lui Grigorie Țamblac* (adaptare a textului ed. din 1884) (138 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/08/21/ps-acad-melchisedec-stefanescu-viata-si-scrierile-lui-grigorie-tamblac-versiune-adaptata2010/

42. Sfântul Sfințit Mucenic Antim Ivireanul, *Sfătuiri creștine-politice* (text adaptat) (33 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/08/29/sfantul-antim-ivireanul-sfatuiri-crestine-politice-2010/

43. Sfântul Varlaam al Moldovei, *Răspunsul împotriva Catehismului calvin* (text adaptat) (52 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/09/22/sfantul-varlaam-al-moldovei-raspunsul-impotriva-catehismului-calvin-2010/

44. *Traduceri patristice (vol. 2)* (347 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/10/06/traduceri-patristice-vol-2/

45. PS Damaschin Dascălul, *Învățături pentru șapte Taine* (text transliterat și adaptat) (27 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/10/26/ps-damaschin-dascalul-invataturi-pentru-sapte-taine-2010/

46. Dorin Streinu, *Opere alese, vol. I, Despre mine însumi (Jurnal de scriitor. Fragmente)* (526 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2010/12/12 /dorin-streinu-opere-alese-vol-i-2010/

47. *Traduceri patristice (vol. 3)* (288 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/01/02 /traduceri-patristice-vol-3/

48. Dorin Streinu, *Opere alese (vol. 2)* (160 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/01/07 /dorin-streinu-opere-alese-vol-2/

49. *Epilog la lumea veche (I. 3)* (256 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/01/08 /epilog-la-lumea-veche-i-3/

50. *Studii de Teologie Dogmatică Ortodoxă (vol. 1)* (237 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/01/31 /studii-de-teologie-dogmatica-ortodoxa-vol-1/

51. *Cuvintele duhovnicești (vol. 1)* (390 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/02/12 /cuvintele-duhovnicesti-vol-1/

52. *Bucuria vine de departe* (carte dialogică cu Prof. Otilia Kloos) (55 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/03/21 /bucuria-vine-de-departe-2011/

53. *Cuvintele duhovnicești (vol. 2)* (558 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/03/2 6/cuvintele-duhovnicesti-vol-2/

54. *A vedea și a fi văzut (vol. 1)* (460 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/04/16/a-vedea-si-a-fi-vazut-vol-1/

55. *Fericitul Ilie văzătorul de Dumnezeu, Opere complete (vol. 8)* (549 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/06/06/fericitul-ilie-vazatorul-de-dumnezeu-opere-complete-vol-8/

56. *Praedicationes (vol. 1)* (199 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/06/20/praedicationes-vol-1/

57. *Twitter pentru azi (vol. 3)* (26 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/07/31/twitter-pentru-azi-vol-3/

58. *Evanghelia după Matei* (112 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/08/11/evanghelia-dupa-matei/

59. Dorin Streinu, *Opere alese (vol. 3)* (214 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/10/30/dorin-streinu-opere-alese-vol-3/

60. Dorin Streinu, *Opere alese (vol. 4)* (129 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/11/05/dorin-streinu-opere-alese-vol-4/

61. Dorin Streinu, *Opere alese (vol. 5)* (283 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2011/11/21/dorin-streinu-opere-alese-vol-5/

62. *Studii de poezie pașoptistă* (82 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/11/28/studii-de-poezie-pasoptista-2011/

63. *Fericitul Ilie văzătorul de Dumnezeu, Opere complete (vol. 9)* (225 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2011/12/16/fericitul-ilie-vazatorul-de-dumnezeu-opere-complete-vol-9/

64. Dorin Streinu, *Opere alese (vol. 6)* (209 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2012/01/14/dorin-streinu-opere-alese-vol-6/

65. *Statistici. Concluzii. Sublinieri. Lucruri văzute de-aproape* (121 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2012/02/18/statistici-concluzii-sublinieri-lucruri-vazute-de-aproape/

66. *Predicile din Săptămâna Mare* (25 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2012/04/13/predicile-din-saptamana-mare/

67. *Despre omul Împărăției* (190 pagini). Este al 10-lea volum și ultimul al *Operelor complete* ale Fericitului Ilie văzătorul de Dumnezeu.
http://www.teologiepentruazi.ro/2012/05/29/despre-omul-imparatiei/

68. *Țiganiada: tradiție și inovație. Aventura scriiturii și canonul literar românesc* (111 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2012/07/19/tiganiada-traditie-si-inovatie/

69. *Praedicationes (vol. 2)* (253 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2012/08/07/praedicationes-vol-2/

70. *Twitter pentru azi (vol. 4)* (30 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2012/10/10/twitter-pentru-azi-vol-4/

71. *Istoria începe de oriunde o privești (vol. 1)* (251 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2012/11/21/istoria-incepe-de-oriunde-o-privesti-vol-1/

72. *Praedicationes (vol. 3)* (337 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2012/12/10/praedicationes-vol-3/

73. *Epilog la lumea veche (I. 4)* (247 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2012/12/22/epilog-la-lumea-veche-i-4/

74. *Praedicationes (vol. 4)* (352 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2013/01/09/praedicationes-vol-4/

75. *Praedicationes (vol. 5)* (366 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2013/01/27/praedicationes-vol-5/

76. *Istoria începe de oriunde o privești (vol. 2)* (261 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2013/03/07/istoria-incepe-de-oriunde-o-privesti-vol-2/

77. *Praedicationes (vol. 6)* (308 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2013/03/29/praedicationes-vol-6/

78. *Creatori de limbă și de viziune poetică în literatura română (vol. 1)* (228 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2013/06/15/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-in-literatura-romana-vol-1/

79. *Istoria începe de oriunde o privești (vol. 3)* (308 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2013/07/31/istoria-incepe-de-oriunde-o-privesti-vol-3/

80. *Bucuria comuniunii (vol. 10)* (356 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2013/09/21/bucuria-comuniunii-vol-10/

81. Dorin Streinu, *Opere alese* (vol. 7) (241 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2013/09/23/dorin-streinu-opere-alese-vol-7/

82. *Vorbiri de Facebook (vol. 1)* (508 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2013/10/20/vorbiri-de-facebook-vol-1/

83. *Epilog la lumea veche I. 1 (ediția a doua)* (862 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2014/01/11 /epilog-la-lumea-veche-i-1-editia-a-doua/

84. *Praedicationes (vol. 7)* (619 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/01/16 /praedicationes-vol-7/

85. *Bucuria comuniunii (vol. 11)* (361 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/01/31 /bucuria-comuniunii-vol-11/

86. *Atenție teologică* (216 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/03/04/atentie-teologica/

87. *Interviuri de conștiință [vol. 1]* (367 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/04/21/interviuri-de-constiinta-vol-1/

88. *Twitter pentru azi (vol. 5)* (59 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/05/21/twitter-pentru-azi-vol-5/

89. *Vezi ceea ce ești (vol. 1)* (80 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/05/24/vezi-ceea-ce-esti-vol-1/

90. *Fragmentarium (vol. 3)* (388 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/05/26/fragmentarium-vol-3/

91. *Vezi ceea ce ești (vol. 2)* (94 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/06/02/vezi-ceea-ce-esti-vol-2/

92. *Trei poeți și-un început de secol* (280 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/06/13/trei-poeti-si-un-inceput-de-secol/

93. *Vezi ceea ce ești (vol. 3)* (99 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/06/20/vezi-ceea-ce-esti-vol-3/

94. *Studii de Teologie Dogmatică Ortodoxă (vol. 2)* (305 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/06/25/studii-de-teologie-dogmatica-ortodoxa-vol-2/

95. *Studii literare (vol. 1)* (447 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/06/29/studii-literare-vol-1/

96. *Vezi ceea ce ești (vol. 4)* (101 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/07/05/vezi-ceea-ce-esti-vol-4/

97. *Traduceri patristice (vol. 4)* (427 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/07/10/traduceri-patristice-vol-4/

98. *Praedicationes (vol. 8)* (510 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/08/15/praedicationes-vol-8/

99. *The Sight of God in the Theology of Saint Symeon the New Theologian* (first book in english; my doctoral thesis) (499 pages)

http://www.teologiepentruazi.ro/2014/09/15/the-sight-of-god-in-the-theology-of-saint-symeon-the-new-theologian/

100. *Vorbiri de Facebook (vol. 2)* (393 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/10/07/vorbiri-de-facebook-vol-2/

101. *Istoria începe de oriunde o privești (vol. 4)* (441 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/10/20/istoria-incepe-de-oriunde-o-privesti-vol-4/

102. *Mâncăruri românești cu gust* (27 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/10/27/mancaruri-romanesti-cu-gust/

103. *Acatistul Sfinților pomeniți pe 31 octombrie* (27 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/10/29/acatistul-sfintilor-pomeniti-pe-31-octombrie/

104. *Studiu despre Viața Sfântului Macarie Romanul* (68 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/10/31/studiu-despre-viata-sfantului-macarie-romanul/

105. *Fragmentarium [vol. 4]* (502 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/11/29/fragmentarium-vol-4/

106. *Luceafărul. Comentariu literar* (156 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2014/12/18/luceafarul-comentariu-literar/

107. Dorin Streinu, *Opere alese (vol. 8)* (216 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2014/12/30/dorin-streinu-opere-alese-vol-8/

108. *Creatori de limbă și de viziune poetică [vol. 2. 1]* (283 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/01/08/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-vol-2-1/

109. Pr. Prof. Acad. Dr. Dumitru Popescu, *Dumnezeu e viu și prezent în lume prin slava Sa* (132 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/01/15/dumnezeu-e-viu-si-prezent-in-lume-prin-slava-sa/

110. Sfântul Apostol Pavel, *Epistola către Efeseni* (26 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/01/20/epistola-catre-efeseni/

111. *Cartea Sfântului Profet Ionas* (13 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/01/21/cartea-sfantului-profet-ionas/

112. *Cele 3 Epistole catolice ale Sfântului Apostol Ioannis* (25 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/01/23/cele-3-epistole-catolice-ale-sfantului-apostol-ioannis/

113. *Epistola catolică a Sfântului Apostol Iacovos, fratele Domnului* (20 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/01/30/epistola-catolica-a-sfantului-apostol-iacovos-fratele-domnului/

114. *Cartea Sfântului Profet Ioil* (17 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/02/04/cartea-sfantului-profet-ioil/

115. *Cărțile Sfinților Profeți Avdiu și Angheos* (16 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/02/10/cartile-sfintilor-profeti-avdiu-si-angheos/

116. *Epistola către Filippeni a Sfântului Apostol Pavlos* (19 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/02/13/epistola-catre-filippeni-a-sfantului-apostol-pavlos/

117. *Cântarea Cântărilor* (40 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/02/18/cantarea-cantarilor/

118. *Evanghelia după Marcos* (130 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/03/22/evanghelia-dupa-marcos/

119. *Epilog la lumea veche I. 2 (ediția a doua)* (952 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/05/16/epilog-la-lumea-veche-i-2-editia-a-doua/

120. *Teologia Dogmatică Ortodoxă (vol. 1)* (397 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/06/12/teologia-dogmatica-ortodoxa-vol-1/

121. *Praedicationes (vol. 9)* (675 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/06/29/praedicationes-vol-9/

122. *Creatori de limbă și de viziune poetică [vol. 2. 2]* (303 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/07/07/creatori-de-limba-si-de-viziune-poetica-vol-2-2/

123. *Cartea Sfântului Profet Naum* (14 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/09/09/cartea-sfantului-profet-naum/

124. *Epistola către Galatei* (25 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/10/10/epistola-catre-galatei/

125. *Cartea Sfântului Profet Amvacum* (14 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/10/21/cartea-sfantului-profet-amvacum/

126. *Epistola către Colossei* (20 pagini)
http://www.teologiepentruazi.ro/2015/11/08/epistola-catre-colossei/

127. *Eminescu: între modernitate și tradiție. Importanța tradiției literare și spirituale romă-*

nești pentru viziunea romantică eminesciană (teză postdoctorală) (884 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/11/16/eminescu-intre-modernitate-si-traditie/

128. *Traduceri patristice (vol. 5)* (455 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2015/12/06/traduceri-patristice-vol-5/

129. *Istoria începe de oriunde o privești (vol. 5)* (289 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/01/12/istoria-incepe-de-oriunde-o-privesti-vol-5/

130. *Praedicationes (vol. 10)* (627 de pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/01/23/praedicationes-vol-10/

131. *Twitter pentru azi (vol. 6)* (100 de pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/03/22/twitter-pentru-azi-vol-6/

132. *Vorbiri de Facebook (vol. 3)* (190 de pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/03/22/vorbiri-de-facebook-vol-3/

133. *Evanghelia după Ioannis* (129 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/05/10/evanghelia-dupa-ioannis/

134. *Cartea Sfântului Profet Sofonias* (32 pagini)

http://www.teologiepentruazi.ro/2016/05/10/cartea-sfantului-profet-sofonias/

Dr. Gianina Maria-Cristina Picioruș